

Strategia Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do roku 2030)

LUBLIN 2016

Strategia Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do roku 2030), będąca aktualizacją strategii rozwoju powiatu lubelskiego na lata 2017-2015 została opracowana przez firmę EuroCompass Sp. z o.o. na podstawie umowy z Powiatem Lubelskim z dnia 19.10.2015 r.

Autorzy opracowania:

Ryszard Boguszewski

Karolina Nowakowska

Spis treści

1	Wstęp.....	5
1.1	Główne przesłanki aktualizacji strategii.....	5
1.2	Przyjęta metodologia oraz proces uspołecznienia prac nad strategią.....	5
1.3	Zasady i zakres aktualizacji strategii.....	6
1.4	Kontekst dokumentów strategicznych.....	7
1.4.1	Poziom wspólnotowy	7
1.4.2	Poziom krajowy.....	8
1.4.3	Poziom regionalny.....	9
2	Podsumowanie efektów wdrażania strategii w latach 2007-2013	14
3	Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu	21
3.1	Lokalizacja, przestrzeń, środowisko i kultura	21
3.2	Dostępność komunikacyjna.....	27
3.3	Potencjał demograficzny	33
3.4	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna.....	39
3.5	Infrastruktura edukacyjna.....	39
3.6	Poziom zatrudnienia i rynek pracy	44
3.7	Środowisko kulturowe i sport.....	46
3.8	Infrastruktura techniczna	49
3.8.1	Wodociągi	49
3.8.2	Kanalizacja	49
3.8.3	Gazownictwo.....	50
3.8.4	Gospodarka odpadami	51
3.8.5	Infrastruktura energetyczna i telekomunikacyjna.....	52
3.8.6	Infrastruktura informatyczna	53
3.8.7	Energetyka odnawialna	54
3.9	Turystyka.....	55
3.10	Potencjał gospodarczy	59
3.10.1	Przedsiębiorczość	59
3.10.2	Sektor rolny	64
3.11	Jakość rządzenia w powiecie.....	66
3.11.1	Administracja i proces jej ucyfrowienia.....	66
3.11.2	Analiza zdolności inwestycyjnej powiatu	67
3.11.3	Poziom rozwoju kapitału społecznego w powiecie	69
3.11.4	Praktyka planowania strategicznego w powiecie i promocji.....	70
4	Wnioski wynikające z przeprowadzonej diagnozy – analiza SWOT	72
5	Wizja i misja.....	75
5.1	Wizja	75
5.2	Misja.....	75

6	Priorytetowe obszary rozwoju	77
6.1	Priorytet 1. Rozwinięty rynek pracy i sprawnie funkcjonująca gospodarka	79
6.2	Priorytet 2. Lepszy dostęp do infrastruktury i usług publicznych poprawiających jakość życia mieszkańców	81
6.3	Priorytet 3. Sprawna i przyjazna dla ludzi i biznesu administracja.....	83
7	Plan działań operacyjnych	85
8	Ramy instytucjonalne i finansowe wdrażania strategii.....	98
8.1	System instytucjonalny wdrażania strategii	98
8.2	Główne źródła finansowania strategii	99
9	System monitorowania i oceny realizacji strategii	103
10	Informacja nt. przeprowadzonego procesu konsultacji społecznych.....	105
11	Spis tabel, wykresów, map i rycin	111

1 Wstęp

Niniejszy dokument powstał w wyniku procesu aktualizacji wcześniej obowiązującej Strategii Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2007-2015. Celem aktualizacji zapisów dokumentu jest dostosowanie go do zmieniających się uwarunkowań, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Horyzont czasowy niniejszej strategii został dostosowany do obecnej perspektywy finansowej UE 2014-2020 z uwzględnieniem dodatkowego okresu związanego z zarządzaniem finansowym funduszami pomocowymi Unii Europejskiej i obejmuje lata 2016-2022 (z perspektywą do 2030 r.).

1.1 Główne przesłanki aktualizacji strategii

Główną przesłanką aktualizacji strategii była konieczność przeprowadzenia ewaluacji wdrażania strategii od 2009 roku oraz dokonania stosownych zmian i uzupełnień do treści obowiązującego dokumentu strategii. Istotnym powodem aktualizacji była również konieczność dostosowania zapisów strategii do nowego modelu polityki regionalnej w Polsce, zakładającego m.in. większą koncentrację działań rozwojowych w miejskich obszarach funkcjonalnych jako tzw. biegunów wzrostu; specjalizację regionalnej i lokalnej gospodarki, wieloszczeblowy poziom zarządzania i współdziałania w zakresie realizacji wspólnych projektów. Ważną kwestią było również zapewnienie spójności pomiędzy strategią rozwoju powiatu z dokumentami strategicznymi na poziomie wspólnotowym, krajowym i regionalnym, w tym w szczególności z celami zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.). Zasadniczym argumentem przemawiającym za aktualizacją strategii rozwoju powiatu była również konieczność dostosowania jej celów i działań do nowej polityki spójności Unii Europejskiej oraz wynikających z tej polityki celów tematycznych wdrażanych za pomocą krajowych i regionalnych programów operacyjnych finansowanych z perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.

1.2 Przyjęta metodologia oraz proces uspołecznienia prac nad strategią

Przy aktualizacji strategii wykorzystano model ekspercko-partycypacyjny, który pozwolił na szeroki udział władz i społeczności lokalnej w pracach nad strategią, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych.

Strategia Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do roku 2030) składa się z trzech zasadniczych części: diagnostycznej, strategicznej i wdrożeniowej. W części diagnostycznej omówione zostały najważniejsze zalety i mocne strony obszaru powiatu, a także problemy, na które należało zwrócić uwagę podczas formułowania kierunków rozwoju. Analiza skupiła się na następujących aspektach:

- uwarunkowania wynikające z administracyjnego i komunikacyjnego położenia powiatu,
- środowisko przyrodnicze i kulturowe,
- potencjał społeczny i jakość życia mieszkańców (obecne trendy demograficzne oraz dostępność infrastruktury społecznej),
- uwarunkowania gospodarcze (rolnictwo, przedsiębiorczość i potencjał do rozwoju turystyki),

- ⊕ infrastruktura komunikacyjna i techniczna (wodno-kanalizacyjna, gazowa, elektroenergetyczna, internetowa),
- ⊕ jakość rządzenia w powiecie.

Diagnoza potencjału powiatu lubelskiego i jego sytuacji społeczno-gospodarczej opracowana została w oparciu o dane Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Lokalnych), dane Starostwa Powiatowego w Lublinie oraz informacje dostępne na stronie internetowej powiatu lubelskiego. Szereg informacji pozyskano z opracowań Biura Planowania Przestrzennego w Lublinie oraz innych publikacji branżowych. Analizę przedstawiono zarówno w ujęciu statycznym, polegającym na zestawieniu wartości danego wskaźnika w roku 2014 (lub też innego najbardziej aktualnego), jak i dynamicznym, polegającym na ukazaniu zmiany w stosunku do roku bazowego (2007). Część diagnostyczna została podsumowana w formie analizy SWOT, czyli zestawienia mocnych i słabych stron obszaru powiatu oraz szans i zagrożeń dla jej rozwoju.

Kolejną fazą budowania niniejszej strategii było wyznaczenie wizji i misji rozwoju powiatu lubelskiego na lata 2016-2022 oraz obszarów strategicznych i celów operacyjnych, poprzez realizację których wyznaczona wizja powiatu zostanie urzeczywistniona. Cele operacyjne zostaną osiągnięte dzięki konkretnym działaniom, wymienionym w indykatywnym wykazie przedsięwzięć, planowanym do realizacji w horyzoncie czasowym obowiązywania strategii.

Istotnym elementem opisanym w dokumencie jest system wdrażania strategii oraz jej monitoring i ewaluacji. Wyznaczone zostały jednostki odpowiedzialne za proces wdrożenia dokumentu do realizacji oraz wyszczególniono wskaźniki, dzięki którym możliwe będzie monitorowanie postępu działań.

W ostatnim rozdziale dokumentu opisano proces partycypacji społecznej, czyli udziału społeczności lokalnej w pracach nad strategią. Zostały tu przedstawione wnioski ze spotkań konsultacyjnych oraz przeprowadzonej ankietyzacji mieszkańców powiatu.

1.3 Zasady i zakres aktualizacji strategii

W trakcie procesu aktualizacji strategii i tworzenia dokumentu końcowego starano się przestrzegać zasady:

- ⊕ **spójności** zaktualizowanej strategii powiatu z dokumentami planistycznymi i operacyjnymi na poziomie krajowym, regionalnym i gminnym;
- ⊕ **partnerstwa** w procesie planowania poprzez współpracę władz powiatowych z podmiotami reprezentującymi różne środowiska oraz instytucje – zgodnie z ideą wieloszczeblowego zarządzania (*multi-level governance*) oraz oddolnego angażowania partnerów do współpracy i współrządzenia;
- ⊕ **wieloletniego planowania** rozwoju powiatu w oparciu o ocenę efektów dotychczas realizowanej strategii z uwzględnieniem zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej oraz przestrzennej powiatu, województwa lubelskiego oraz kraju;
- ⊕ **elastyczności i przedsiębiorczego odkrywania** – zgodnie z którą pierwotne założenia strategii były korygowane i dostosowywane do potrzeb i postulatów zgłaszanych przez partnerów społecznych i gospodarczych zaangażowanych w proces prac nad strategią i jej późniejszego wdrażania.

Zakres zmian dokonanych w zaktualizowanej wersji strategii wynikał w dużej mierze z konieczności uproszczenia struktury dokumentu oraz dokonania koncentracji działań w obszarach uznanych za priorytetowe dla dalszego rozwoju powiatu. Zmiany były również uwarunkowane koniecznością ujęcia w strategii nowych treści związanych m.in. z nowymi uwarunkowaniami i wyzwaniem rozwojowym powiatu, ewaluacji dotychczasowych efektów wdrażania strategii, nowych celów i priorytetów rozwoju polityki regionalnej na poziomie unijnym i krajowym, a także nowymi możliwościami wsparcia rozwoju powiatu ze środków nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020.

1.4 Kontekst dokumentów strategicznych

Cele i priorytety aktualizowanej strategii rozwoju powiatu lubelskiego wpisują się w szeroki kontekst dokumentów strategicznych wdrażanych na poziomie Unii Europejskiej, kraju i regionu. W niniejszym podrozdziale przedstawiono powiązania Strategii Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do 2030 r.) z najważniejszymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi.

1.4.1 Poziom wspólnotowy

Pakiet legislacyjny Polityki Spójności na lata 2014-2020

W ramach pakietu legislacyjnego Komisja Europejska wyznaczyła 11 celów tematycznych, które są ściśle związane ze strategią „Europa 2020”. Odnoszą się one również do wszystkich Funduszy Wspólnych Ram Strategicznych, w tym Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Zgodnie z przyjętą zasadą programowania, Strategia Rozwoju Powiatu Lubelskiego została oparta na celach wynikających z dokumentów programowych a cele strategiczne niniejszego dokumentu znajdują odzwierciedlenie w priorytetowych celach Unii Europejskiej.

Strategia Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Cele wskazane w Strategii Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do 2030 r.) wpływają na zwiększenie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej powiatu, a tym samym wykazują zgodność z priorytetami Strategii Europa 2020, którymi są:

- ➊ **rozwój zrównoważony** – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- ➋ **rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu** – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną,
- ➌ **rozwój inteligentny** - rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,

Na uwagę zasługuje fakt, że wizja rozwoju wykreowana dla powiatu lubelskiego wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju, przyczyniając się tym samym do aktywizacji ekonomicznej i społecznej obszaru przy jednoczesnym racjonalnym korzystaniu z zasobów przyrodniczych.

1.4.2 Poziom krajowy

Polityka rozwoju w kraju prowadzona jest w oparciu o następujące dokumenty strategiczne, składające się na system zarządzania rozwojem Polski:

- ⊕ „Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” (określa główne trendy, wyzwania oraz koncepcję rozwoju kraju w perspektywie długookresowej),
- ⊕ „Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020” – najważniejszy dokument określający cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 r., kluczowy dla określenia działań rozwojowych, w tym możliwych do sfinansowania w ramach obecnej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020,
- ⊕ 9 zintegrowanych, ponadsektorowych strategii, służących realizacji założonych celów rozwojowych: Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki – „Dynamiczna Polska 2020”, Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku), Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko (BEiŚ), Strategia Sprawne Państwo, Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego, Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa.

Określona w Strategii Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do 2030 r.) wizja wraz z priorytetowymi obszarami rozwoju opiera się na wykorzystaniu wewnętrznego potencjału do rozwoju gospodarczego i wzrostu spójności społecznej oraz przestrzennej. Jest to spójne z celami głównymi następujących dokumentów krajowych:

- ⊕ **Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 (ŚSRK):** *Wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów, zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności;*
- ⊕ **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie:** *Efektywne wykorzystanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym. Jednocześnie Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego postuluje trzy cele polityki regionalnej do 2020 roku:*
 - wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”),
 - budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”),
 - tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych, ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Priorytetowe obszary rozwoju Strategii Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do 2030 r.) wpisują się we wszystkie trzy wyżej przytoczone cele. Prowadzą one do zwiększenia konkurencyjności obszaru poprzez określenie jego funkcji gospodarczej opartej na rozwijających się specjalizacjach, przy wykorzystaniu występujących lokalnych zasobów. Ponadto poprzez integrację działań, cele wpływają na zwiększenie spójności terytorialnej w układzie regionalnym i krajowym, w szczególności zapewniając możliwość trwałego rozwoju ekonomicznego na terenach marginalizowanych. Powyższe kompleksowe podejście do sprawy planowania rozwoju powiatu oraz współpraca samorządów pozwoli na

uzyskanie efektu synergii, polegającego na realizacji działań spójnych i służących osiągnięciu zamierzonych celów, określonych w strategii.

- ✚ **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030:** *Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.*

Strategia Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do 2030 r.) wpisuje się w powyższy cel, uwzględniając zróżnicowane potencjały rozwojowe obszaru w zakresie rolnictwa i przetwórstwa bazującego na posiadanych zasobach. Jednocześnie w określonej wizji rozwoju powiatu uwzględniono zrównoważone zarządzanie prowadzące do lepszych warunków życia.

1.4.3 Poziom regionalny

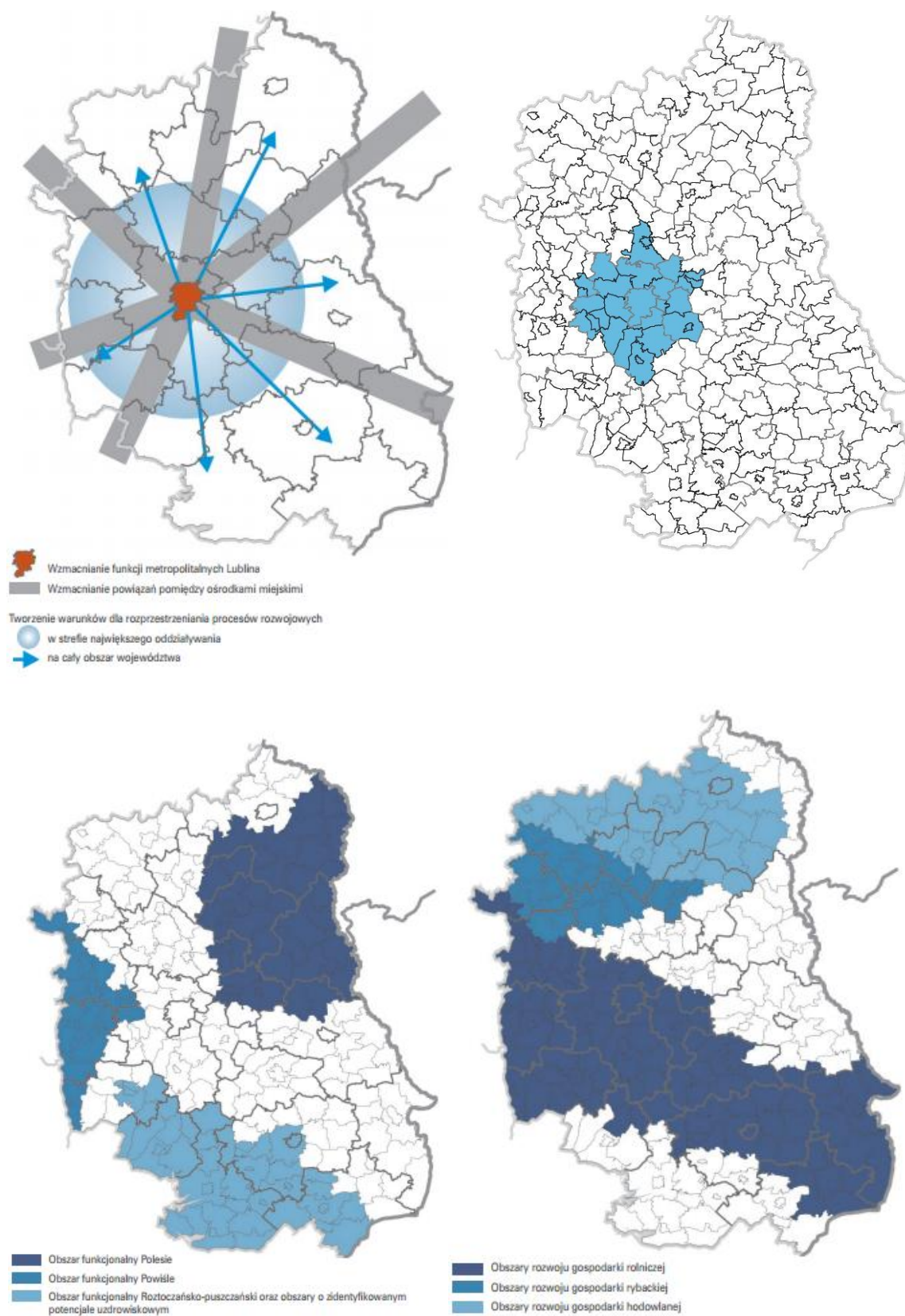
Głównym dokumentem na poziomie regionalnym, do którego odnosi się strategia, jest **Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego (SRWL) na lata 2014-2020 (z perspektywą do roku 2030)**. Strategia wyznacza Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), czyli obszary posiadające szczególne potencjały rozwojowe a także takie, które dla samorządu województwa stanowią obszary problemowe.

Gminy należące do powiatu lubelskiego zostały włączone do następujących OSI:

1. Lubelski Obszar Metropolitalny
2. Obszary gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych
3. Nowoczesna wieś

Rycina 1. Położenie powiatu lubelskiego w obszarach strategicznej interwencji

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Najważniejszym obszarem strategicznej interwencji jest położenie w Lubelskim Obszarze Metropolitalnym. Obszar ten stanowi regionalny biegun wzrostu. Następuje tu przestrzenne skupienie ludności oraz działalności gospodarczej. Jako największe słabości kształtującego się OSI strategia rozwoju województwa wskazuje: niedostosowany do potrzeb obszaru układ komunikacyjny (zarówno w aspekcie dostępności zewnętrznej, jak i wewnętrznej), niski stopień funkcjonalnej integracji obszaru oraz wysoką koncentrację zagrożeń wynikających z żywiołowej suburbanizacji. Według zapisów strategii interwencja powinna dotyczyć działań mających na celu zwiększenie: zewnętrznej (zarówno drogowej jak i kolejowej) dostępności komunikacyjnej na kierunkach powiązań z największymi miastami w Polsce, wewnątrzregionalnej dostępności komunikacyjnej Lublina z innymi miastami województwa oraz w obrębie kształtującego się LOM (m.in. poprzez rozwijanie systemu transportu niskoemisyjnego). Ponadto interwencja powinna wspierać działania na rzecz: podnoszenia konkurencyjności, dążenia do rozwijania gospodarki niskoemisyjnej, usprawnienia i integracji systemów gospodarki komunalnej, rozwoju instytucji nauki i kultury, rozwoju i promocję turystyki, kompleksowej rewitalizacji oraz wspierania rozwiązań integrujących przestrzeń w zakresie zagospodarowania przestrzennego.

Do OSI Obszary gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych włączono gminę Wojciechów. Należy ona do obszaru funkcjonalnego Powiśle, obejmującego tereny o bardzo wysokich walorach przyrodniczych, zdrowotnych i krajoobrazowo-kulturowych. Według zapisów strategii rozwoju województwa interwencja powinna obejmować działania zmierzające do wykorzystania potencjału obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo dla tworzenia warunków wzrostu społeczno-gospodarczego tych obszarów oraz określenia charakteru i natężenia funkcji turystycznej, aby nie powodowała ona dewaloryzacji lub zniszczenia walorów i zasobów przyrodniczych. Poza wyżej wymienionymi interwencja powinna obejmować takie działania jak: aktywna ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrody, rozwój infrastruktury transportowej, poprawa dostępu do usług społecznych oraz poprawa warunków fitosanitarnych.

Cały obszar powiatu został włączony do OSI Nowoczesna wieś, czyli terenów o najwyższej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, obszarów o dużej koncentracji gospodarstw hodowlanych oraz wysokim udziale trwałych użytków zielonych w strukturze użytków rolnych. Interwencja na tych obszarach powinna polegać na: wsparciu inicjatyw na rzecz podnoszenia kompetencji i edukacji rolników, wsparciu tworzenia i rozwoju rynków hurtowych produktów rolnych, wsparciu rozwoju grup producenckich, wsparciu rozwoju zakładów przetwórstwa, zakładów branży mięsnej i mleczarskiej, uzupełnieniu sieci dróg i wyposażenia w infrastrukturę komunalną oraz zaplecza sanitarnego, rozbudowie i modernizacji infrastruktury elektroenergetycznej i gazowej w celu umożliwienia poboru zwiększonej ilości energii ze źródeł rozproszonych.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (RPO WL) jest zasadniczym narzędziem realizacji strategii, ocenianym pod kątem zgodności z obszarami priorytetowymi. System wdrażania ukierunkowany jest na realizację projektów spełniających następujące aspekty: projekty partnerskie (w tym w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego oraz w obszarach funkcjonalnych), a także inwestycje i działania zapewniające efekt prorozwojowy.

W ramach RPO WL 2014-2020 określone zostały cele szczegółowe, które będą realizowane poprzez 14 Osi Priorytetowych, odpowiadających celom tematycznym pakietu legislacyjnego Unii Europejskiej.

Szczegółowe powiązania pomiędzy Strategią Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do 2030 r.) i Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 zostały przedstawione w tabeli poniżej.

Tabela 1. Powiązania pomiędzy priorytetowymi obszarami rozwoju Strategii Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do 2030 r.) i Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Oś priorytetowa RPO WL:		Priorytet 1. Rozwinięty rynek pracy i sprawnie funkcjonująca gospodarka	Priorytet 2. Lepszy dostęp do infrastruktury i usług publicznych poprawiających jakość życia mieszkańców	Priorytet 3. Sprawna i przyjazna dla ludzi i biznesu administracja
1.	Badania i innowacje	✓		
2.	Cyfrowe Lubelskie			✓
3.	Konkurencyjność przedsiębiorstw	✓		
4.	Energia przyjazna środowisku	✓	✓	
5.	Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	✓	✓	
6.	Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów		✓	
7.	Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	✓		
8.	Mobilność regionalna i ekologiczny transport	✓		
9.	Rynek pracy	✓	✓	
10.	Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	✓		
11.	Włączenie społeczne		✓	✓
12.	Edukacja, umiejętności i kompetencje		✓	
13.	Infrastruktura społeczna		✓	✓
14.	Pomoc techniczna			

Źródło: opracowanie własne na podstawie RPO WL na lata 2014-2020

Dokumentem, który reguluje politykę przestrzenną w województwie lubelskim jest **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego**, który obecnie znajduje się w fazie zmian (aktualny projekt jest z września 2015 roku). Poprzedni dokument z 2002 roku był sporządzony w oparciu o nieobowiązującą już ustawę o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r. w innych niż obecnie uwarunkowaniach geopolitycznych, rozwojowych i instytucjonalnych planowania przestrzennego. PZPWL określa zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu oraz działania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych stanowiąc formalną i merytoryczną płaszczyznę odniesienia dla podejmowanych decyzji przestrzennych. Według PZPWL powiat lubelski

został w całości zaliczony do obszaru funkcjonalnego rozwoju gospodarki żywnościowej (roślinnej przestrzeni produkcyjnej), ze względu na dużą koncentrację gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych dla rozwoju rolnictwa towarowego. Jako priorytet rozwojowy tego obszaru wskazano optymalne wykorzystanie potencjału produkcyjnego gleb oraz aktywizację gospodarczą poprzez rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego. Podstawową funkcją rozwojową jest funkcja gospodarcza (ukierunkowana na produkcję rolniczą), a towarzyszącą – funkcja turystyczna. Zapisy PZPWL wskazują wiodące kierunki zagospodarowania, którymi są: produkcja roślinna, rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego, rozwój agroturystyki jako formy wzbogacenia funkcjonalnego obszarów wiejskich, rozwój infrastruktury turystycznej (głównie szlaków turystycznych), produkcja zdrowej żywności oraz rozwój infrastruktury technicznej i transportowej. Gmina Wojciechów została zaliczona jednocześnie do obszaru funkcjonalnego Powiśle, bogatego pod względem dziedzictwa przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego, dla którego priorytetem rozwojowym jest rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego. Jako podstawową funkcję tego obszaru wyznaczono funkcję rolniczą i turystyczną, natomiast jako towarzyszącą – funkcję uzdrowiskową. Wiodące kierunki zagospodarowania to m.in. wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju turystyki, rozwój infrastruktury leczniczo-uzdrowiskowej i turystycznej, oraz rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego.

2 Podsumowanie efektów wdrażania strategii w latach 2007-2013

Poprzednia wersja strategii została przyjęta przez Radę Powiatu Uchwałą Nr XIX/155/08 z dnia 28 marca 2008 roku i była podstawą do realizacji szeregu projektów i działań rozwojowych oraz finansowanych zarówno ze środków własnych powiatu, jak i źródeł zewnętrznych głównie ze środków funduszy strukturalnych Unii Europejskiej na lata 2007-2013.

Strategia była wdrażana w czterech obszarach priorytetowych, w których wydzielono 11 celów operacyjnych. System monitorowania i ewaluacji strategii opierał się na zestawie 42 wskaźników przyporządkowanych poszczególnym celom operacyjnym. Przy czym dla wskaźników nie zostały określone ani wartości bazowe (początkowe), ani też wartości docelowe, co bardzo utrudnia ocenę efektów wdrażania strategii przez pryzmat osiągniętych wskaźników.

Inną poważną trudnością w ocenie strategii jest jej szerokie podejście w zakresie zakładanych celów, które obejmują całą społeczność powiatu i zakładają wdrażanie działań operacyjnych przez szeroką gamę podmiotów i instytucji, niezależnie od ustawowych kompetencji samorządu powiatowego.

Kolejnym problemem były trudności w zdobyciu danych dotyczących niektórych wskaźników (np. odsetek odpadów podlegających utylizacji czy powierzchnia dostępnych terenów inwestycyjnych).

Z uwagi na wskazane powyższe trudności celowym było dokonanie oceny efektów wdrażania strategii na dwóch poziomach, tj. poziomie produktowym – pozwalającym na identyfikację kluczowych projektów i zadań inwestycyjnych, jakie udało się zrealizować samorządowi powiatowemu i jednostkom mu podległym oraz na poziomie rezultatów pokazujących w jaki sposób wysiłek całej społeczności powiatu (w tym jednostek samorządowych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych) wpłynął na ogólny rozwój społeczno-gospodarczy powiatu i poprawę jakości życia jego mieszkańców.

Ocena efektów wdrażania strategii na poziomie produktów obejmuje głównie te zadania inwestycyjne i przedsięwzięcia, które zostały wpisane w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym na lata 2008-2010 (będącym załącznikiem do strategii) i na realizację których istotny wpływ miał samorząd powiatowy, głównie dzięki udostępnionym środkom finansowym lub zaangażowaniu się w realizację danego projektu instytucji podległej powiatowi. Z kolei ocena efektów wdrażania strategii na poziomie rezultatów jest możliwa głównie przez pryzmat dostępnych danych statystycznych dla powiatu oraz poszczególnych gmin i w dużej mierze jest dokonana na podstawie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu (zaprezentowanej w kolejnym rozdziale).

Tabela 2. Projekty w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym na lata 2008-2010 i stopień ich zrealizowania

	nazwa zadania	wartość zadania (zł)	źródła finansowania	podmiot realizujący
1.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 2233 L Miłocin-Stasin-Podole	5 307 143,57	NPPDL	Powiat Lubelski
2.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 2259 Strzeszkowice - Bełżyce	15 307 143,57	RPO WL 2007-2013	Powiat Lubelski
3.	Modernizacja drogi powiatowej Nr 2260 L Radawiec-Radawczyk	8 012 350,00	RPO WL 2007-2013	Powiat Lubelski
4.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 2289 L Strzyżewice – Zakrzówek	4 370 571,35	NPPDL	Powiat Lubelski
5.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 1524 L Garbów - Abramów	2 391 844,39	NPPDL	Powiat Lubelski
6.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 2107 L Głusk – Kliny - Wierzchowiska	3 377 441,66	NPPDL	Powiat Lubelski
7.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 2306 L Boża Wola – Wojdat – Zakrzew na odcinku Zakrzew - Biskupie	3 067 419,97	Ministerstwo Infrastruktury NPPDL	Powiat Lubelski
8.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 22 54 L Borzechów – Niedrzwica Kościelna	Niezrealizowane, planowane do wnioskowania o środki z PROW (do realizacji w 2016r.)		
9.	Przebudowa drogi powiatowej Nr 2129 L Dąbie – Sobieska Wola - Giełczew	1 975 343,15	własne	Powiat Lubelski
10.	Utworzenie sieci szlaków i ścieżek dydaktycznych na terenie Krzczonowskiego Parku Krajobrazowego	niezrealizowane		
11.	Zagospodarowanie turystyczne górnego biegu rzeki Bystrzycy	1 039 828,85	RPO WL 2007-2013	Powiat Lubelski
12.	Rozwój i doskonalenie usług świadczonych przez instytucje rynku pracy	zakres zadań zrealizowany w ramach projektów prowadzonych przez jednostki organizacyjne Powiatu Lubelskiego (m.in. PUP i PCPR)		
13.	Rozwój i doskonalenie usług świadczonych przez instytucje rynku pracy			
14.	Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia			
15.	Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego: „Zostań fachowcem - Program rozwoju szkolnictwa zawodowego”			
16.	Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym			
17.	Wsparcie ekonomii społecznej			
18.	Budowa sali gimnastycznej z łącznikiem dla potrzeb ZSP w Niemcach	3 313 556,90	Dotacja ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej	Powiat Lubelski
19.	Rozbudowa Zespołu Szkół wraz z budową sali gimnastycznej i gimnazjum w Niedrzwicy Dużej	niezrealizowane		
20.	Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszenie różnic w jakości usług edukacyjnych: „Edukacja Twoją szansą na przyszłość”	zakres zadań zrealizowany w ramach licznych projektów prowadzonych przez Powiat Lubelski i jednostki organizacyjne (szkoły) oraz we współpracy z gminami		
21.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania na Rzecz Rozwoju Gmin Powiatu Lubelskiego		PROW	Stowarzyszenie z inicjatywy Powiat Lubelski/Gminy
22.	Zintegrowany elektroniczny urząd	7 055 080,35	RPO WL 2007-2013	Powiat Lubelski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Lublinie

Jak wynika z powyższej tabeli większość zadań inwestycyjnych (głównie polegających na modernizacji dróg powiatowych) mimo ograniczonych możliwości finansowania z budżetu powiatu została zrealizowana. Trudno jednoznacznie ocenić stopień realizacji zadań związanych z poziomem zatrudnienia i przedsiębiorczości mieszkańców powiatu. Zadania wpisane w WPI miały charakter ogólny i w większości zostały zrealizowane przez Powiatowy Urząd Pracy, ale pod innymi nazwami.

Poniżej omówiono efekty wdrażania poszczególnych celów priorytetowych zapisanych w strategii z 2007 r.

Cel 1.1. Rozwój podstawowej infrastruktury poprawiającej funkcjonowanie lokalnej gospodarki

Do obserwacji tendencji w ramach przedmiotowego celu służyły wskaźniki:

- odsetek dróg twardych w drogach powiatowych i gminnych ogółem,
- poziom zwodociągowania i skanalizowania gmin w powiecie,
- odsetek osób korzystających z sieci gazowej,
- ilość odpadów podlegających utylizacji,
- liczba przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym w powiecie,
- powierzchnia dostępnych terenów inwestycyjnych.

W 2007 r. parametry techniczne i użytkowe większości dróg nie odpowiadały wymaganiom standardom. Postępujące niszczenie dróg wymagało i nadal wymaga przeprowadzenia dużego zakresu remontów bieżących, poprawy stanu poboczy i odwodnienia oraz uregulowania stanu prawnego pasów drogowych. W okresie obowiązywania strategii zrealizowano większość zaplanowanych remontów na drogach powiatowych. Wykonano przebudowy, rozbudowy i remonty następujących dróg:

- 2233 L Miłocin-Stasin-Podole
- 2259 L Bełżyce (ul. Lubelska) – Strzeszkowice (odcinek do dr. krajowej nr 19) - etap I
- 2260L Radawiec-Radawczyk
- 2289 L Strzyżewice – Zakrzówek
- 2000 L dr. woj. 829 - Kijany - Łuszczów - do dr. kraj. 82
- 2209 L Jastków – Sieprawice – Tomaszowice
- 2227 L Uniszowice - Motycz - St. Kol. Motycz
- 2229 L Wojciechów - Palikije - Sporniak – Motycz
- 2269 L Lublin – Bychawa
- 1524 L Garbów – Wola Przybysławska – Abramów
- 1549 L Wólka Krasienińska – Kawka – Krasienin
- 2107 L Lublin (ul. Wygodna) – Głusk – Kliny – Wierzchowiska na odcinku Głusk-Kliny
- 2129 L Dąbie - Sobieska Wola – Gielczew na odcinku Sobieska Wola – Gielczew
- 2251 L Kłodnica - Białowoda – Zalesie
- 2306 L Boża Wola – Wojdat – Zakrzew – Tarnawa na odcinku Zakrzew – Biskupie
- 1548 L Garbów - Borków - Zofian – Staroścín
- 2101L Wólka Lubelska -Świdnik – Janowice
- 2218 L od dr. nr 19 - Wola Niemiecka –Dys
- 2223 L Sobianowice- Turka
- 2307 L Tarnawka - Zakrzew – Ponikwy
- 2265 L Niedrzwica Duża – Prawiedniki – Lublin.

Inwestycje na powyższych drogach w większości zostały dofinansowane ze źródeł zewnętrznych: Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata

2007 – 2013, Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych 2008- 2011, Narodowego programu przebudowy dróg lokalnych - Etap II Bezpieczeństwo - Dostępność - Rozwój oraz dotacji celowych z budżetu państwa. Ponadto wykonano szereg remontów innych dróg i mostów:

- ⊕ Budowa mostu drogowego nad rzeką Nędznica w km 5+723,28 drogi powiatowej 2254L (stary nr 1245L) Borzechów – Niedrzwica Kościelna.
- ⊕ 2328 L ul. Wilczyńskiego w Bełżycach
- ⊕ 2304L Stara Wieś - Wojdat -Stawce – Zdziłowice
- ⊕ 2123 L Stryjno - Żuków - Krzczonów na odcinku Krzczonów - Krzczonów Sołtysy
- ⊕ 2266 L Krężnica - Krężnica Jara
- ⊕ 2109L Kliny - Majdan Mętowski
- ⊕ 2240 L Kol. Chmielnik - Kierz - Cuple- Trzciniec
- ⊕ 2283L Osowa - Wola Duża
- ⊕ 2200L Karolin -Borków – Wola Przybysławska
- ⊕ 2204L Czesławice - Moszna - do dr. 830
- ⊕ 2221L na odcinku Ciecierzyn - Boduszyn
- ⊕ 1550L Lubartów - Annobór - Nowy Staw - Niemce - ul. Różana w Niemcach
- ⊕ 1564L Leonów - Włóki - Charleż
- ⊕ Przebudowa mostu przez rzekę Kurówkę w m. Garbów w km 1+034 dr. pow. nr 2206L wraz z dojazdami 1,754 km
- ⊕ 2231L Motycz – Miłocin od km 4+114 do km 5+540 (1426mb)
- ⊕ 2214L na odcinku 3784 mb Wygoda – Majdan Krasieniński
- ⊕ 2222L Włóki – Swoboda - Bystrzyca w km 0+500 do 1+890 (1 390mb) w m. Swoboda
- ⊕ 1546L Kozłówka – Dąbrówka - Nasutów – Dys od km 9+897 do km 10+337 (440 mb) w m. Nasuwów
- ⊕ 2216L Elizówka - Dys od km 0+050 do km 0+830 (780mb) w m. Elizówka
- ⊕ 2234L Nałęczów – Charz – Wojciechów od km 3+020 do km 4+365 (1 345 mb)
- ⊕ 2277L Żabia wola – Strzyżewice
- ⊕ 2306L Przebudowa mostu na rzece Por w m. Targowisko w km 14+628 wraz z dojazdami
- ⊕ 2226L Lublin – Lipniak – Pietrzakowizna

Jeśli chodzi o gospodarkę komunalną na terenie powiatu należy zauważyć tendencję wzrostową. Odnotowano wzrost poziomu zwodociągowania i skanalizowania w poszczególnych gminach oraz zwiększył się odsetek osób korzystających z sieci gazowej (zmiany te szczegółowo zostały omówione w części diagnostycznej). Nastąpił również wzrost liczby przedsiębiorstw w kapitale zagranicznym (z 42 w 2007 r. do 61 w 2014 r.). Trudno ocenić wielkość powierzchni dostępnych terenów inwestycyjnych. Część gmin na terenie powiatu nie posiada planu zagospodarowania przestrzennego, w większości nie posiadają również danych dotyczących przedmiotowych terenów.

Cel 1.2. Tworzenie warunków do inwestowania, rozwoju usług i osadnictwa podmiejskiego

Osiągnięcie powyższego celu operacyjnego powinno skutkować uporządkowaną gospodarką nieruchomościami, a także realizacją wspólnie z gminami działań w zakresie kompleksowego przygotowania terenów pod budownictwo mieszkaniowe oraz terenów inwestycyjnych, a także ich promocja wśród potencjalnych inwestorów.

Jak wspomniano powyżej obserwowany jest wzrost wyposażenia w infrastrukturę komunalną, co niewątpliwie przyczynia się do stworzenia kompleksowo uzbrojonych terenów pod budownictwo mieszkaniowe i przemysłowe.

Niestety nie są dostępne szczegółowe dane dotyczące powierzchni dostępnych terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe oraz powierzchni dostępnych terenów

inwestycyjnych na terenach podmiejskich, które są wskaźnikami służącymi do określenia poziomu realizacji celu.

Cel. 1.3. Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność turystyczną powiatu

Położenie komunikacyjne i bliskość dużego ośrodka miejskiego jakim jest Lublin to szansa na rozwój małej i średniej przedsiębiorczości, szczególnie w takich branżach jak: turystyka i rekreacja, usługi na rzecz rolnictwa i leśnictwa oraz rzemiosło i mała przetwórczość. Od roku 2007 obserwowany jest stały wzrost liczby przedsiębiorstw zajmujących się turystyką. Prowadzenie gospodarstw agroturystycznych w wielu przypadkach staje się dodatkowym i coraz bardziej znaczącym źródłem dochodów. Ponadto na uwagę zasługuje fakt, iż branża turystyczna zapewnia zatrudnienie nie tylko w tych dziedzinach, które pozostają w bezpośrednim związku z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, ale także w innych sektorach, w tym związanych z handlem i usługami. W miejscach atrakcyjnych turystycznie powstają nowe miejsca pracy, rozwija się infrastruktura techniczna, gospodarcza i społeczna, a to stymuluje dalszy rozwój powiatu.

W sektorze turystyki (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) w 2014 r. działało 250 podmiotów (przy 200 podmiotach w 2009 r.). Również liczba turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania uległa wzrostowi (z 5 w 2007 r. do 16 w 2014 r.). Taka sama tendencja została odnotowana jeśli chodzi o ilość oferowanych miejsc noclegowych. Trudno oszacować długość wybudowanych szlaków turystycznych, gdyż takie dane nie są dostępne.

Cel 1.4. Promocja oraz rozwój współpracy międzynarodowej powiatu

Powiat lubelski prowadzi współpracę zagraniczną z czterema partnerami zagranicznymi. Współpraca prowadzona jest głównie w dziedzinach: kultura edukacja sport i pomoc społeczna. Według danych Starostwa Powiatowego w Lublinie nie realizowano ani jednego projektu partnerskiego z wykorzystaniem środków UE, realizowano jedynie wspólne projekty (dotyczące kultury lub rozwoju sportu i edukacji) finansowane w proporcjonalnych częściach przez partnerów. Wzrosła liczba turystów, w tym zagranicznych. W 2007 roku z noclegów na terenie powiatu lubelskiego skorzystało 555 turystów zagranicznych, a w 2014 r. już 4676 (w 2013 wartość ta była jeszcze wyższa i wyniosła 7217 osób). Nie zrealizowano ani jednego projektu w partnerstwie z instytucjami międzynarodowymi ani nie pozyskano żadnych środków na współpracę międzynarodową.

Cel 2.1. Poprawa efektywności sektora rolnego oraz jego większa specjalizacja

Wprowadzenie przez Polskę zasad Wspólnej Polityki Rolnej wymusza modernizację i większą efektywność gospodarstw rolnych. Pozytywnym skutkiem tego procesu dla powiatu lubelskiego jest to, iż mimo że w badanym okresie liczba gospodarstw rolnych i indywidualnych zmniejszyła się, to wzrasta ich powierzchnia. Można zatem stwierdzić, że proces „rozdrabniania się” gospodarstw rolnych ulega spowolnieniu. Niestety negatywnym skutkiem tego procesu jest upadek znacznej części małych i nierentownych gospodarstw rolnych. Biorąc pod uwagę fakt, iż w rolnictwie zatrudniona jest znaczna część mieszkańców powiatu lubelskiego zjawisko to może skutkować poważnymi problemami społecznymi. Szczegółowe dane dotyczące liczby gospodarstw oraz charakterystykę sektora rolnictwa przedstawiono w części diagnostycznej.

2.2. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i samozatrudnienia w powiecie

Powiat, ze względu na bliskość Lublina jest doskonałym miejscem do rozwoju drobnej przedsiębiorczości. Systematycznie wzrasta liczba podmiotów gospodarczych

zarejestrowanych w rejestrze REGON (8780 podmiotów w 2009 r. przy 11405 podmiotach w 2014 r.). W przeliczeniu na 1000 mieszkańców wartości dla tych lat wynoszą odpowiednio: 56 i 76. Ilość instytucji otoczenia biznesu na terenie powiatu jest trudna do oszacowania. Przedsiębiorcy najczęściej korzystają z usług jednostek zlokalizowanych w Lublinie.

Wielkość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach od 2007 r. ulegała ciągłym wahaniom. O ile w przeliczeniu na 1 mieszkańca powiatu wartość ta wynosiła w 2007 r. 790 zł to w 2013 r. zaledwie 701 zł (największą wartość osiągnęła w 2012r. i było to 818 zł)

Cel 2.3. Rozwój instytucji rynku pracy i aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu

Rozwój instytucji rynku pracy i aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu w dużej mierze zależy od ilości otrzymanych środków zewnętrznych. Lata 2009-2010 były przełomowe jeśli chodzi o wielkość otrzymanych środków zarówno z Funduszu Pracy, jak i Europejskiego Funduszu Społecznego (łącznie w tych dwóch latach powiat wydał ponad 34 mln zł na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu). Rok 2011 był pierwszym rokiem kiedy urząd odczuł drastycznie mniejszy napływ środków na aktywizację osób pozostających w rejestrze urzędu pracy. Najlepszym okresem w przypadku udzielonych dotacji był rok 2010. Dzięki otrzymanym środkom 339 osób mogło rozpocząć własną działalność gospodarczą. Niestety w kolejnym roku nastąpił aż 5 krotny spadek liczby osób, które mogły uzyskać takie środki.

Jeśli chodzi o liczbę osób korzystających z pośrednictwa pracy to są to dane niemierzalne. Zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z pośrednictwa powinny korzystać wszystkie osoby rejestrujące się w urzędzie pracy, co nie oznacza, że każda osoba zarejestrowana jako „bezrobotny” bądź „poszukujący pracy” jest zainteresowana wizytą u pośrednika pracy. W myśl obowiązującej ustawy doradcy klienta kompleksowo świadczą usługi na rzecz osób bezrobotnych, w tym również pośrednictwo pracy, ale usługa ta nie jest mierzalna wprost.

Cel 3.1 Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców powiatu

W przeciągu ostatnich lat zaobserwowano znaczny wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców powiatu, szczególnie w zakresie wykształcenia wyższego. Według wyników spisu ludności z 2011 roku odsetek osób z wykształceniem wyższym wynosił ok. 15,0% (wg danych poprzedniego spisu powszechnego z 2002 r. było to 6%). Również odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat z roku na rok rośnie, w 2007 r. było to 37,7%, natomiast w 2014 r. już 46,3%.

Cel 3.2. Rozwój kultury i kapitału społecznego w powiecie

Powiat lubelski dysponuje znacznymi zasobami kapitału kulturowego i społecznego. Świadczą o tym między innymi aktywnie działające ośrodki kultury prowadzone przez samorządy gminne, duża ilość imprez kulturalnych organizowanych na terenie powiatu oraz stosunkowo wysoka aktywność społeczna mieszkańców, czego przejawem jest np. spora liczba działających organizacji pozarządowych. Mimo pozytywnych tendencji w tym zakresie należy dążyć do dalszej aktywizacji i integrowania społeczności lokalnej powiatu.

W powiecie lubelskim działa wiele organizacji pozarządowych (fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych). Duża część z nich ma tu swoją siedzibę. W 2007 r. było zarejestrowanych 302 organizacje, a w 2014 r. już 408. Mieszkańcy powiatu czynnie uczestniczą w życiu kulturalnym. Świadczy o tym m.in. duża liczba organizowanych imprez,

poziom czytelnictwa w powiecie czy liczba zwiedzających obiekty muzealne. Szczegółowe dane na ten temat zostały przedstawione w części diagnostycznej niniejszego dokumentu.

Cel 4.1. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców powiatu oraz przeciwdziałanie marginalizacji społecznej

Stan zdrowia mieszkańców oraz występujące problemy społeczne to czynniki decydujące o jakości kapitału ludzkiego w powiecie. Na początku realizacji strategii pomimo dobrego dostępu mieszkańców do infrastruktury ochrony zdrowia poziom ich zdrowia nie był zadowalający. Wskaźniki zachorowalności i umieralności były wysokie a średnia wieku życia mieszkańców była niższa niż w kraju i województwie. Duża część mieszkańców borykała się z poważnymi problemami społecznymi związanymi głównie z ubóstwem, bezrobociem, niepełnosprawnością i różnymi formami patologii społecznej. W okresie do 2014 r. zaobserwowano nieznaczny spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej. Wskaźnik przeciętnego dalszego trwania życia nie uległ zmianie. Wydatki budżetu powiatu na pomoc społeczną z roku na rok ulegały wahaniom.

Cel 4.2. Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego i jakości rządzenia w powiecie

Jednym z czynników decydujących o konkurencyjności i jakości życia w powiecie jest stan bezpieczeństwa publicznego oraz jakość rządzenia. Z przeprowadzonych analiz można zauważyć spadek liczby stwierdzonych przestępstw. Zaobserwowano też spadek liczby wypadków drogowych, co może być spowodowane polepszeniem się jakości dróg w powiecie (w 2011 r. wypadków było 169, natomiast w 2014 r. – 129). Mieszkańcy powiatu lubelskiego mogą wiele urzędowych spraw załatwić przez internet, bez wychodzenia z domu, przy wykorzystaniu podpisu elektronicznego. Jest to możliwe dzięki realizacji projektu „Budowa zintegrowanej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w Powiecie Lubelskim”. Dzięki realizacji tego projektu mieszkańcy mają także szerszy dostęp do internetu. W urzędach i innych punktach użyteczności publicznej na terenie gmin zostały zainstalowane hot spoty oraz infomaty, czyli kioski internetowe. Jeśli chodzi o stopień realizacji dokumentów planistycznych należy zauważyć, że systematycznie zwiększają się obszary objęte planami zagospodarowania przestrzennego. Niestety, w dalszym ciągu nie cały obszar powiatu posiada powyższe plany. Udział środków zewnętrznych w inwestycjach powiatu ogółem jest bardzo duży. Inwestycje tylko ze środków własnych powiatu są realizowane w bardzo niewielkim stopniu. Większość inwestycji jest w znacznym stopniu dofinansowywana ze środków zewnętrznych. Dofinansowanie inwestycji pochodzi zarówno z programów pomocowych tj. Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013, Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych 2008- 2011, Narodowego programu przebudowy dróg lokalnych - Etap II Bezpieczeństwo - Dostępność – Rozwój, dotacji celowych z budżetu państwa, jak i z budżetów gmin znajdujących się na terenie powiatu.

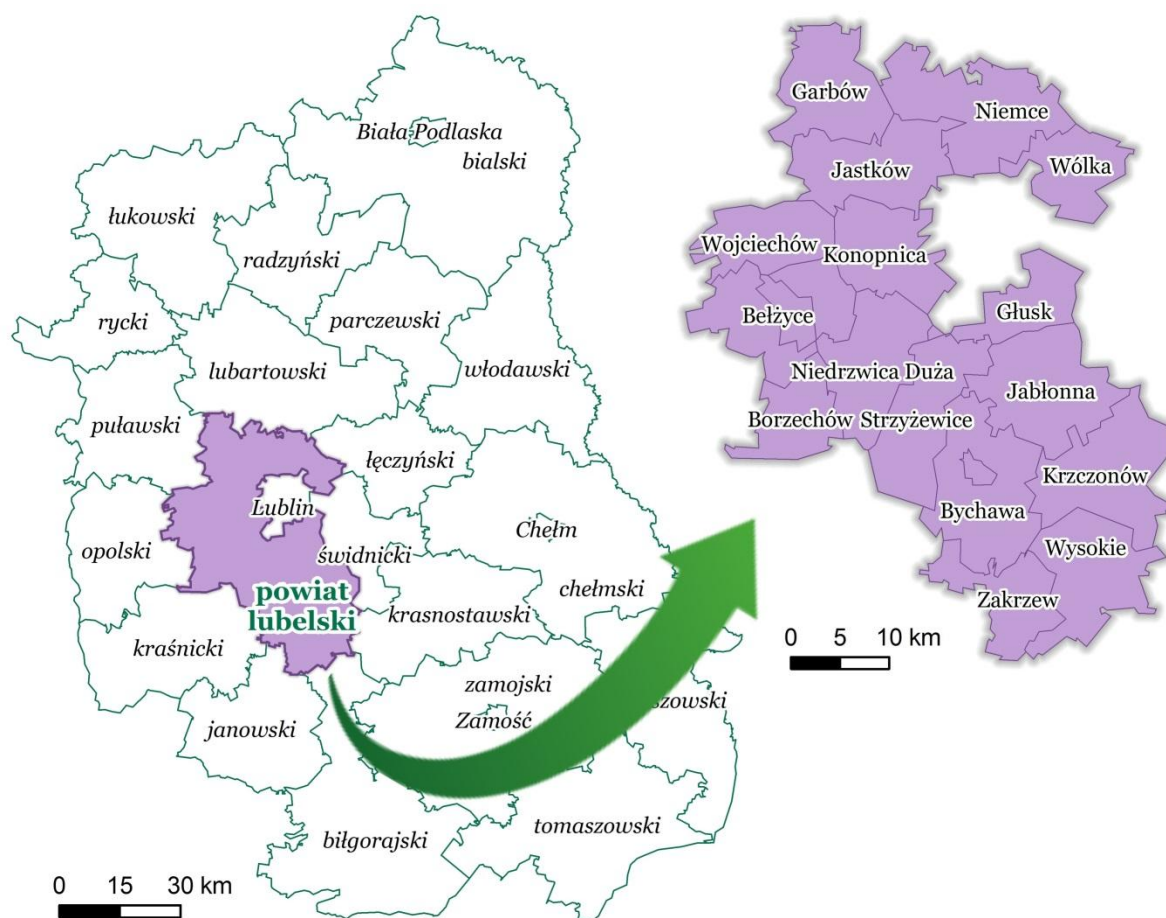
3 Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu

3.1 Lokalizacja, przestrzeń, środowisko i kultura

W obecnej formie terytorialnej i ustrojowej powiat lubelski został powołany 1 stycznia 1999 roku. Siedzibą Powiatu jest miasto Lublin, które samo w sobie stanowi odrębną jednostkę administracyjną (powiat grodzki).

Powiat lubelski leży w centralnej części województwa lubelskiego i graniczy z powiatami: ęczyńskim, świdnickim, krasnostawskim, biłgorajskim, janowskim, kraśnickim, opolskim, puławskim i lubartowskim.

Mapa 1. Położenie powiatu lubelskiego

Źródło: opracowanie własne

W skład powiatu wchodzi 2 gminy miejsko-wiejskie: Bełżyce i Bychawa oraz 14 gmin wiejskich: Borzechów, Garbów, Głusk, Jabłonna, Jastków, Konopnica, Krzczonów, Niedrzwica Duża, Niemce, Strzyżewice, Wojciechów, Wólka, Wysokie i Zakrzew.

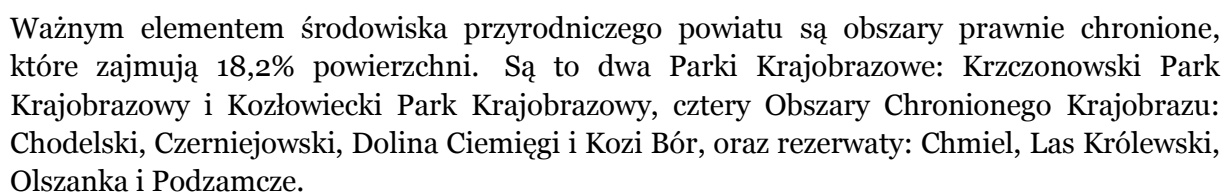
Tabela 3. Liczba gmin i sołectw powiatu lubelskiego oraz ich powierzchnia

gmina	liczba sołectw	powierzchnia (km ²)
Bełżyce	24	134
Borzechów	20	67
Bychawa	36	146
Garbów	15	103
Głusk	16	64
Jabłonna	17	131
Jastków	25	113
Konopnica	21	93
Krzczonów	27	128
Niedrzwica Duża	22	107
Niemce	28	142
Strzyżewice	21	109
Wojciechów	21	81
Wólka	18	73
Wysokie	21	114
Zakrzew	16	75
RAZEM	348	1680

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powiat lubelski jest położony na Wyżynie Lubelskiej, w obrębie dziewięciu jednostek geomorfologicznych: Wysoczyzny Lubartowskiej, Płaskowyżu Nałęczowskiego, Równiny Bełżyckiej, Kotliny Chodelskiej, Wzniesień Urzędowskich, Płaskowyżu Świdnickiego, Wyniosłości Giełczewskiej, Padołu Zamojskiego oraz Roztocza Zachodniego. Cały obszar powiatu lubelskiego leży w dorzeczu Wisły, a więc należy do zlewiska Morza Bałtyckiego. Jest to region o mało zasobnych wodach powierzchniowych. Większymi rzekami są: Bystra, Ciemięga, Chodelka, Czechówka, Czerniejówka, Giełczew, Kosarzówka, Krężniczanka, Kurówka, Minina i Por.

Źródło: opracowanie własne

23

Tabela 4. Lesistość gmin i powiatu

Powiat lubelski	10,2%
Bełżyce	11,1
Borzechów	11,2
Bychawa	8,4
Garbów	11,8
Głusk	6,6
Jabłonna	16,5
Jastków	4,7
Konopnica	5,5
Krzczonów	12,7
Niedrzwica Duża	8,2
Niemce	8,0
Strzyżewice	15,9
Wojciechów	5,8
Wólka	11,8
Wysokie	10,0
Zakrzew	13,4

Źródło: opracowanie własne

Powiat lubelski jest skupiskiem wielu interesujących zabytków i osobliwości kulturowych, które przyciągają turystów i stanowią podstawę do rozwoju branży turystycznej na tym obszarze. Elementem wyróżniającym powiat jest niezwykle bogactwo i zagęszczenie obiektów dworsko-pałacowych. Znajduje się tu prawie 40 takich obiektów. Są to głównie zabytki pochodzące z XIX wieku, charakteryzujące się ciekawą architekturą i założeniami parkowymi wokół. Ponadto na badanym obszarze znajdują się liczne zabytki sakralne, głównie kościoły katolickie i cmentarze z okresu I wojny światowej.

Tabela 5. Obiekty na terenie powiatu lubelskiego wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Lubelskiego (stan na koniec grudnia 2014 r.)

gmina	miejsowość	zabytek
Bełżyce	Babin	zespół przestrzenny: dwór, park wraz ze szpalerem drzew wzdłuż granicy północnej parku, stawy
	Babin	kapliczka z kamiennym krzyżem z figurą Chrystusa Ukrzyżowanego,
	Bełżyce	kościół paraf. pw. Nawrócenia św. Pawła z wyposażeniem wnętrza, dzwonnica, cmentarz kościelny z drzewostanem (w gran. ogrodzenia), ogrodzenie cmentarza kościelnego
	Bełżyce	zespół dworsko-parkowy: dwór (d. szpital), park
	Bełżyce	dawny budynek zamkowy
	Matczyn	drzewostan w miejscu otoczenia dawn. kościoła
	Matczyn	zespół przestrzenny: dwór, park, stawy,
	Matczyn	kaplica grobowa Ligowskich na cmentarzu parafialnym
	Podole Pierwsze	kaplica grobowa rodziny Ligowskich, wraz z gruntem pod budowlą, na terenie cmentarza parafialnego rzymskokatolickiego,
	Wronów	park dworski
Borzechów	Kłodnica Dolna	zespół kościelny: kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, dzwonnica i otaczające zadrzewienie wraz z terenem przykościelnym
	Kłodnica Dolna	zespół dworsko-parkowy: dwór, oficyna, lamus (d. pawilon ogrodowy), magazyn (d. wozownia), obora, piwnica (lodownia), park z drzewami uznanymi za pomniki przyrody i z zespołem 3 stawów z rzeczką,
	Łopiennik	zespół dworsko-parkowy: dwór, otaczający drzewostan,
Bychawa	Bychawa	ruina pałacu z otaczającym drzewostanem (w tzw. Podzamczu) oraz zespół zabudowań podworskich: dwa spichlerze, obora

	Bychawa	cmentarz paraf. rzymskokat., w gran. ogrodzenia cmentarnego
	Bychawa	dawna synagoga
	Bychawa	kościół paraf. pw. św. Jana Chrzciciela z wyposażeniem w zabytki ruchome, dzwonnica, drzewostan w gran. cmentarza kościelnego
	Bychawa	cmentarz wojenny z I wojny świat., na tzw. „Białej Górze”
	Bychawa	kapliczka przydrożna wraz z otoczeniem,
	Bychawka	zespół kościelny: kościół paraf. pw. Wszystkich Świętych, plebania, starsza część cmentarza grzebalnego z nagrobkami, kaplicą grobową Stadnickich, ogrodzenie kościoła z bramą, dwiema bramkami i czterema kapliczkami
	Gałęzów	zespół dworsko-parkowy: dwór, park, stawy, las,
	Wola Gałęzowska	park, wraz z aleją dojazdową do zabudowań podworskich,
	Zaraszków Kolonia	cmentarz wojenny z I wojny świat.,
Garbów	Bogucin	budynek wagi, budynek gospodarczy, fragment rampy dawnej kolejki wąskotorowej, w gran. działki wskazanej w decyzji, wg zał. mapy
	Garbów	zespół kościoła parafialnego: kościół pw. Przemienienia Pańskiego, ogrodzenie z bramką, kapliczkami procesyjnymi i malowidłami na słupku przesłowym w bramce wsch
	Garbów	zespół pałacowo-parkowy: pałac z dekoracją sztukateryjną wnętrza i detalem architektonicznym na zewnątrz, pozostałości parku (ukształtowanie terenu i drzewostan) z historycznym układem komunikacyjnym i trzema stawami (Irena, Pod pałacem i Kępa), spichlerz,
	Garbów	kaplica grobowa Rodziny Moskalewskich,
	Gutanów	figura przydrożna z posągami św. Anny
	Leśce	zespół dworsko-parkowy (o pow. wskazanej w dec.): dwór, park z alejami (grabową i lipową), stawem z wyspą oraz z drzewostanem
	Piotrowice Duże	wiatrak „holender”, wraz z wyposażeniem wnętrza (urządzenia i mechanizmy młynarskie)
	Piotrowice Duże	zespół pałacowo-parkowy: pałac, park, teren d. folwarku z budynkiem obory
	Wola Przybysławska	cmentarz wojenny z I wojny świat.,
	Zagrody Przybysławskie	park (ukształtowanie terenu wraz z drzewostanem), ogrodzenie z bramą wjazdową, dom mieszkalny,
	Zagrody Przybysławskie	zespół willowo-ogrodowy: willa i budynek gospodarczy (wraz z ich wyposażeniem), fragmenty ogrodzenia, brama wjazdowa z bramką, brama boczna z bramką, ogród z aleją
Głusk	Dominów	zespół dworsko-parkowy: dawny park, brama wjazdowa na teren dawnego folwarku,
Jabłonna	Czerniejów	kościół paraf. pw. św. Wawrzyńca z wyposażeniem wnętrza w zabytki ruchome, otaczający drzewostan w gran. cmentarza kościelnego, ogrodzenie
	Jabłonna Majątek	zespół pałacowo-parkowy: pałac wraz z oryginalnym wyposażeniem (piece, posadzki, stolarka, supraporty, fasety, rozety), park, stawy, pozostałości alei dojazdowej, budynek gospodarczy zwany Domkiem Ogrodnika,
	Piotrków Drugi	cmentarz wojenny z I wojny świat.,
	Piotrków Pierwszy	cmentarz wojenny z I wojny świat.,
Jastków	Dąbrowica	baszta dawnego pałacu Firlejów, fundamenty i piwnice po d. pałacu
	Kolonia Tomaszowice	zespół pałacowo-parkowy: pałac, kaplica, pozostałości ogrodzenia, park
	Ługów	zespół dworsko-parkowy: dwór, park ze stawem, szpalerem grabowym, pomnikowymi okazami drzew
	Moszenki	dwór wraz z otoczeniem
	Panieńszczyzna	zespół pałacowo-parkowy: pałac, kordegarda, park ze stawami i aleją dojazdową
	Panieńszczyzna	cmentarz Legionistów
	Snopków	zespół pałacowo-parkowy: pałac wraz z wystrojem architektonicznym, park,
Konopnica	Konopnica	cmentarz parafialny
	Motycz	dwór z otaczającym drzewostanem oraz z obszarem dawnego sadu
Krzczonów	Krzczonów Wójtostwo	kościół paraf. pw. Wniebowzięcia NMP z wyposażeniem w zabytki ruchome, cmentarz kościelny z drzewostanem w gran. ogrodzenia oraz dzwonnica z kaplicą w przyziemi, budynek bramny, kryte schody z kapliczką procesyjną, ogrodzenie z dwoma kapliczkami procesyjnymi
	Sobieska Wola Pierwsza	zespół dworsko-parkowy: dwór, park,

Niedrzwica Duża	Krężnica Jara	zespół kościoła parafialnego: kościół pw. św. Floriana, dzwonnica, dwie kapliczki, murywane elementy ogrodzenia ze schodami,
	Niedrzwica Kościelna	kościół paraf. pw. św. Bartłomieja Ap. z wyposażeniem wnętrza, otaczający drzewostan, mur cmentarza kościelnego z czterema kapliczkami
	Niedrzwica Kościelna	dzwonnica przy kościele paraf. pw. św. Bartłomieja Ap.
	Niedrzwica Kościelna	część cmentarza paraf. rzymskokat.,
Niemce	Boduszyn Kolonia	zespół dworsko-parkowy: dwór, park, w gran. działki wskazanej w dec., wg zał. mapy
	Ciecierzyn	park podworski,
	Dys	kościół paraf. pw. św. Jana Chrzciciela wraz z dekoracją architektoniczną, wystrojem i wyposażeniem wnętrza, dzwonnica i ogrodzenie kościoła paraf., drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego oraz otoczenie kościoła paraf.
	Dys	dwór na tzw. „Bernatówce”, wraz z drzewostanem,
	Dys	część cmentarza parafialnego rzymskokatolickiego
	Jakubowice Konińskie	d. dwór obronny, wraz z otoczeniem
	Krasienin	kościół paraf. pw. Narodzenia NMP i św. Sebastiana wraz z dekoracją architektoniczną, wystrojem wnętrza i ruchomościami, ogrodzenie cmentarza kościelnego z czterema kapliczkami, drzewostan w gran.ogrodzenia kościelnego
	Krasienin	zespół dworski: dwór z wystrojem architektonicznym, pozostałości dwóch bramek, dawny park, aleja prowadząca z Rynku i otaczająca zespół od wschodu
	Krasienin	dawna karczma ze skrzydłem d. stajni
	Nasutów	zespół dworsko-parkowy: dwór, park z drzewostanem i stawem, rząd lip okalający folwark Nasutów (w gran. wg zał. planu) oraz dwie aleje łączące folwarki ordynacji kozłowieckiej
	Niemce	kościół paraf. pw. św. Ignacego Loyoli i śś. Piotra i Pawła, kapliczka, „stara” plebania,
Strzyżewice	Bystrzyca Nowa	ruina pałacu
	Bystrzyca Nowa	cmentarz wojenny z I wojny świat.,
	Kielczewice Dolne	cmentarz wojenny z I wojny świat.,
	Kielczewice Dolne Kolonia	cmentarz wojenny z I wojny świat.,
	Kielczewice Maryjskie	cmentarz wojenny z I wojny świat.,
	Osmolice Pierwsze	zespół pałacowo-parkowy: pałac wraz z wyposażeniem i zachowanymi elementami wystroju, d. rządówka, d. spichlerz, młyn, park z drzewostanem
	Osmolice Pierwsze	zespół pałacowo-parkowy: pałac, park z drzewostanem
	Piotrowice	zespół dworsko-parkowy: dwór, park krajobrazowy, pozostałości kamiennego pomnika z XIX w. (w parku), spichlerz , zadrzewienie alei wjazdowej
	Strzyżewice	kuźnia
	Żabia Wola	zespół dworsko-parkowy Tuszów: dwór z oryginalnym wyposażeniem i wystrojem (wg opisu w dec.), park z drzewostanem i fragmentami alei, stawy
	Żabia Wola	aleja lipowa obok szosy z Prawiednik do Żabiej Woli, dł. ok.550 metrów
Wojciechów	Lubki	dwór, wraz z pozostałościami d. parku dworskiego,
	Palikije	zespół dworski: dwór, park,
	Wojciechów	kościół paraf. pw. św. Teodora z wyposażeniem wnętrza, otaczający drzewostan, ogrodzenie z bramkami
	Wojciechów	dzwonnica przy kościele paraf. pw. św. Teodora
	Wojciechów	dawny zamek - tzw. Wieża Ariańska, przyległe wały i fosa obronne wraz z najbliższym otoczeniem i zadrzewieniem, pozostałości murów ze strzelnicami, ruiny pałacu położone na północ od wieży
	Wojciechów	kaplica grobowa rodziny Świeżawskich, wraz z kryptą oraz gruntem pod budynkiem, na cmentarzu parafialnym,
Wólka	Bystrzyca	kościół paraf. pw. Wniebowzięcia NMP z wystrojem architektonicznym i wyposażeniem w zabytki ruchome, ogrodzenie cmentarza kościelnego z bramkami, teren cmentarza kościelnego z pomnikiem rodziny Wierzbickich oraz drzewostanem
	Bystrzyca	zespół dworsko-parkowy: dwór, park, zespół bud. gosp.: spichlerz, pozostałości obory
	Łuszczów	kościół paraf. pw. św. Barbary z wyposażeniem wnętrza, wschodnia (frontowa) część ogrodzenia przy kościele, dzwonnica-brama z trzema dzwonami, figura Chrystusa na cmentarzu kościelnym, drzewostan w obrębie tego cmentarza
	Pliszczyn	zespół dworsko-parkowy: dwór, park,

	Sobianowice	zespół dworsko-parkowy: dwór, kuźnia, park,
	Świdnik Duży	dwór z otaczającym drzewostanem,
	Turka	zespół podworski: dwór, dwie stajnie (obory), park z fragmentami brzozonej alei dojazdowej i drzewami pomnikowymi,
Wysokie	Maciejów Stary	kościół paraf. polskokat. pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła,
	Wysokie	kościół paraf. pw. św. Michała Archanioła
	Wysokie	cmentarz grzebalny (rzymskokatolicki), wraz z nagrobkami (wg wykazu w karcie cmentarza) i drzewostanem
Zakrzew	Boża Wola	kościół paraf. pw. św. Antoniego Padewskiego, dzwonnica, cmentarz kościelny z drzewostanem w gran. murowanego ogrodzenia
	Targowisko	kościół paraf. pw. śś. Tomasza Canterbury i Małgorzaty z wyposażeniem wnętrza, dzwonnica, cmentarz kościelny z nagrobkiem
	Targowisko	cmentarz grzebalny rzymskokat. z nagrobkami i drzewostanem
	Tarnawka Druga	cmentarz wojenny z I wojny świat.,
	Zakrzew	cmentarz wojenny z I wojny świat.,

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rejestru Zabytków Województwa Lubelskiego

Poza licznymi zabytkami nieruchomymi powiat lubelski wyróżnia występowanie pięciu zabytków archeologicznych. Są to kopce ziemne, grodziska wczesnośredniowieczne i cmentarzyska kurhanowe.

Tabela 6. Zabytki archeologiczne powiatu lubelskiego (stan na koniec grudnia 2014 r.)

gmina	miejsowość	zabytek
Garbów	Garbów	grodzisko wczesnośredniowieczne
Niedrzwica Duża	Krężnica Jara	cmentarzysko kurhanowe
Krzczonów	Krzczonów - Sołtysy	cmentarzysko kurhanowe
Głusk	Mętów	kopiec ziemny (kurhan)
Konopnica	Motycz	grodzisko wczesnośredniowieczne,

Źródło: opracowanie własne

Bogactwo zabytków świadczy o bogatej przeszłości historycznej tego obszaru. Tak znaczna liczba obiektów zabytkowych na terenie powiatu lubelskiego sprawia, że obszar posiada duży potencjał do rozwoju branży turystycznej. Konieczna jest jednak skuteczna jego promocja w regionie i kraju, a także zapewnienie odpowiedniej infrastruktury turystycznej. Ponadto niestety wiele obiektów znajduje się w złym stanie technicznym i wymaga pilnych prac konserwatorsko-remontowych, co wiąże się z dużymi nakładami finansowymi. Poprawa stanu najważniejszych obiektów zabytkowych powinna stać się jednym z podstawowych kierunków działań w zakresie rozwoju turystyki i rekreacji na terenie powiatu.

3.2 Dostępność komunikacyjna

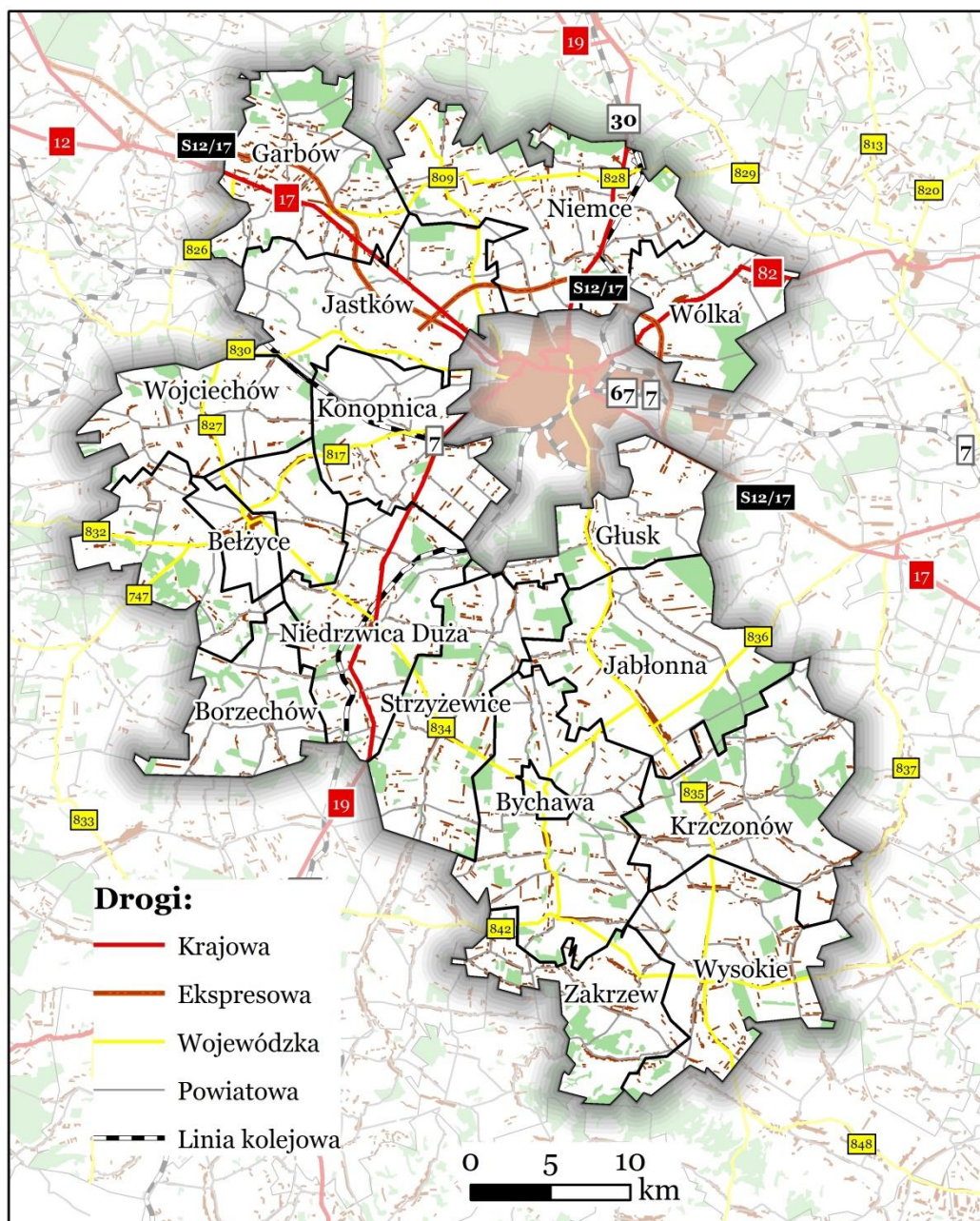
Powiat lubelski posiada bardzo dobre położenie komunikacyjne. Osie komunikacyjne stanowią cztery drogi krajowe: nr 12 relacji Łęknica (granica państwa z Niemcami) - Piotrków Trybunalski - Radom - Lublin - Chełm – granica państwa w Dorohusku, nr 17 relacji Warszawa - Lublin - Zamość - granica państwa w Hrebennem, nr 19 prowadząca z Rzeszowa przez Lublin do Białegostoku oraz nr 82, łącząca Lublin z granicą państwa koło Włodawy.

Na terenie powiatu lubelskiego istnieje łącznie 2 492,6 km dróg i sieć ta obejmuje:

- 93,5 km dróg krajowych, w tym drogi nr: 12, 17, 19, 82.
- 211,2 km dróg wojewódzkich, w tym drogi nr: 747, 809, 822, 826, 827, 828, 830, 832, 834, 835, 836, 842.
- 756,8 km dróg powiatowych, w tym 87,6% to drogi twarde,
- 1431 km dróg gminnych, z których 58,1% ma powierzchnię utwardzoną

Mapa 3. Układ komunikacyjny powiatu lubelskiego

Źródło: opracowanie własne

Przez drogi krajowe i wojewódzkie powiat lubelski posiada dogodne połączenie drogowe z zachodnią, oraz północną i południową częścią Polski, a także z przejściami granicznym z Białorusią i Ukrainą.

Podstawowy układ drogowy na terenie powiatu uzupełnia sieć dróg gminnych i powiatowych, rozprowadzających ruch do poszczególnych gmin i sołectw. Infrastrukturą drogową Powiatu Lubelskiego zarządza Zarząd Dróg Powiatowych w Lublinie z siedzibą w Bełżycach - jednostka organizacyjna Powiatu Lubelskiego. Do zadań ZDP należy między innymi:

- ⊕ utrzymanie nawierzchni dróg, chodników, drogowych obiektów inżynierskich, urządzeń zabezpieczających ruch,
- ⊕ opracowywanie projektów planów rozwoju sieci drogowej,
- ⊕ opracowywanie planów finansowania budowy, przebudowy, remontów, utrzymania i ochrony dróg oraz drogowych obiektów inżynierskich,
- ⊕ przeprowadzanie okresowych pomiarów ruchu,
- ⊕ utrzymanie zieleni, w tym nasadzenie i usuwanie drzew i krzewów.

Tabela 7. Wykaz dróg powiatowych powiatu lubelskiego (stan na 01.01.2015 r.)

Lp.	gmina / miasto	numer drogi	nazwa ciągu drogowego	długość (km)	
				ogółem	twarde
1.	Gmina Bełżyce	2233	L Milocin – Stasin - Podole	2,441	2,441
		2238	L Halinówka – Góra – Bełżyce	2,219	2,219
		2239	L Bełżyce – Chmielnik – Góra	3,339	3,339
		2240	L Kol. Chmielnik - Kierz - Cuple - Trzciniec	1,469	1,469
				5,368	5,368
		2241	L Poniatowa - Stoczki - Kierz	2,600	2,600
		2242	L od dr. 832 - Wronów – Dąbrowa	3,040	3,040
		2243	L Krężnica Okrągła - Zalesie – Skrzyniec	6,427	3,712
		2244	L Trzciniec – Zalesie	2,068	0,000
		2245	L Ratoszyn – Grądy – Skrzyniec - Wierchowiska Stare	4,697	4,697
		2246	L Bełżyce – Borzechów	0,811	0,811
		2256	L Wierchowiska Górne – Czółna	1,600	0,000
		2258	L Podole – Zosin – Babin	5,154	4,764
		2259	L Bełżyce – Strzeszkowice - Krężnica J. - Lublin	5,071	5,071
			Suma:	46,304	39,531
	Miasto Bełżyce	2238	L	4,100	4,100
		2239	L	3,300	3,300
		2246	L ul. Przemysłowa	4,600	4,600
		2259	L ul. Lubelska	0,940	0,940
		2325	L ul. Słoneczna	0,400	0,400
		2317	L ul. 1-go Maja	0,130	0,130
		2318	L ul. Grażewicza	0,290	0,290
		2319	L ul. Jakuba Nachmana	0,370	0,370
		2320	L ul. Klarnera	0,230	0,230
		2321	L ul. Kopernika do ul. Przelotowej	1,940	1,940
		2322	L ul. Partyzantów	0,120	0,120
		2323	L ul. Prebendarska	0,440	0,440
		2324	L ul. Przelotowa	0,650	0,650
		2326	L ul. 1000-lecia	0,370	0,370
		2327	L ul. Wesoła	0,220	0,220
		2328	L ul. Ks. Bisk. T. Wilczyńskiego	1,130	1,130
		2329	L ul. Zielona	0,100	0,100
			Suma miasto:	19,330	19,330
			Razem gmina:	65,634	58,861
2.	Gmina Borzechów	2246	L Bełżyce - Borzechów	3,451	3,451
		2247	L Chodel – Borzechów - Wilkołaz	10,809	10,809
		2248	L Chodel - Ratoszyn - Borzechów	5,817	5,817
		2249	L Kolonia Kępa - Łopiennik - Skorczyce	4,705	4,705
		2250	L Majdan Radliński - Popkowice	1,405	1,405
		2251	L Kłodnica – Białowoda - Zalesie	3,611	3,611
		2252	L Kępa – Kłodnica Górna	3,819	3,819
		2253	L Kłodnica - Sobieszczany	3,255	3,255
		2254	L Borzechów – Niedrzwica Kościelna	3,531	3,531
		2255	L Grabówka – Kolonia Warsz - Niedrzwica Duża	1,714	1,714
3.	Gmina Bychawa		Razem gmina:	42,117	42,117
		2269	L Lublin – Bychawa	6,939	6,939
		2278	L Osmolice – Bychawka - Bychawa	7,159	7,159

4.		2279	L	Piotrowice - Bychawka	3,331	0,000
		2280	L	Bychawka – Józefin - Wólka Jabłońska	2,149	2,149
		2283	L	Osowa – Wola Duża	3,807	3,807
		2284	L	Bychawa – Olszowiec – Piotrków-Kolonia	6,032	6,032
		2285	L	Olszowiec - Romanów – Piotrków-Kolonia	2,302	2,302
		2287	L	Bychawa - Kosarzew - Zielona - Krzczonów	4,644	4,644
		2288	L	Kielczewice - Leśniczówka - Bychawa	5,075	5,075
		2294	L	Gałęzów – Kowersk - Zakrzówek	7,073	5,473
		2295	L	Wola Gałęzowska – Majdan Starowiejski - Dębina - Baraki	4,705	4,705
		2296	L	Wola Gałęzowska - Krasławek	4,500	2,539
		2297	L	od drogi 2287L – Zaraszów – Kąty - Wysokie	5,955	5,955
		2298	L	Kol. Zaraszów – Kosarzew Dolny	1,880	1,420
		2303	L	Stara Wieś - Splawy	3,393	3,393
		2304	L	Stara Wieś - Wojdat - Stawce - Zdziłowice	3,204	3,204
				Suma	72,148	64,796
	Miasto Bychawa	2278	L	ul. Pileckiego	2,930	2,240
		2284	L	ul. Mickiewicza	0,960	0,960
		2287	L	ul. Piłsudskiego – ul. Sienkiewicza	1,930	1,930
		2288	L	ul. Grodzany	1,180	1,180
				Suma miasto	7,000	6,310
				Razem gmina	79,148	71,106
5.	Gmina Garbów	1524	L	Garbów – Wola Przybysławska - Abramów	8,445	8,445
		1526	L	Dr. Nr 17 – Wola Przybysławska – Syry - dr. woj. 809	9,773	1,766
		1548	L	Garbów – Borków – Zofian - Starościan	6,100	6,100
		2200	L	Dr. Nr 828 – Karolin – Borków – Wola Przybysławska	10,054	5,102
		2201	L	Leśce - Osówka - Krasienin	3,769	3,769
		2202	L	Garbów – Gutanów - Czesławice - Nałęczów	7,000	7,000
		2203	L	dr. kraj. 17 Markuszów – Góry – Gutanów	0,429	0,429
		2205	L	Garbów – Ożarów – Sadurki	2,359	2,359
		2206	L	Garbów przez wieś	1,754	1,754
		2208	L	Bogucin – Sługocin – Sieprawki	2,390	2,390
		2213	L	Jastków – Wygoda	0,366	0,366
				Razem Gmina	52,439	39,480
	Gmina Głusk	2107	L	Lublin - Głusk – Wilczopole - Kliny – Wierchowiska	5,863	5,764
		2109	L	Kliny – Majdan Mętowski - Bystrzejowice	3,242	3,242
		2265	L	Niedrzwa Duża - Prawiedniki - Lublin	1,823	1,823
		2269	L	Lublin - Bychawa	1,360	1,360
		2270	L	Prawiedniki – Mętów	5,648	5,648
		2271	L	Wólka Abramowicka – Dominów	0,553	0,553
		2272	L	Lublin – Głusk- Skrzynice - Chmiel - Krzczonów -Sobieska Wola - dr. woj.837	5,248	1,060
		2273	L	Lublin - Abramowice Pryw. - Kalinówka	2,628	2,628
				Razem Gmina	26,365	22,078
6.	Gmina Jabłonna	2110	L	Bystrzejowice - Kawęczyn - Majdan Kawęczyński - Chmiel	1,300	0,000
		2114	L	Piotrków-Kolonia - Nowiny Żukowskie - Wygnanowice	8,511	5,560
		2272	L	Lublin – Głusk- Skrzynice - Chmiel - Krzczonów -Sobieska Wola - dr. woj.837	12,979	11,579
		2274	L	Czerniejów - Skrzynice	2,286	2,286
		2275	L	Kol. Czerniejów – Kol. Chmiel - Majdan Chmielowski	7,694	7,694
		2276	L	Tuszów - Jabłonna	4,675	4,675
		2280	L	Bychawka – Józefin - Wólka Jabłońska	5,889	5,889
		2281	L	Skrzynice - Kol. Chmiel - Piotrków	5,960	0,000
		2284	L	Bychawka – Olszowiec - Piotrków-Kolonia	0,960	0,960
		2286	L	Piotrków-Kolonia - Olszanka - Żuków	0,675	0,000
				Razem Gmina:	50,929	38,643
7.	Gmina Jastków	2204	L	Czesławice - Moszna - do dr. 830	6,260	6,260
		2205	L	Garbów - Ożarów - Sadurki	5,812	5,812
		2207	L	Ługów -Dobrowola - Sługocin	3,430	3,430
		2208	L	Bogucin - Sługocin - Sieprawki	4,222	4,222
		2209	L	Jastków - Sieprawice - Tomaszowice	6,179	6,179
		2210	L	Panieńszczyszna - Płusowice	5,520	2,280
		2211	L	od dr. 17 - Dąbrowica – Kol. Dąbrowica	4,350	1,672
		2212	L	Jastków – Snopków	5,277	5,277
		2213	L	Jastków - Wygoda	4,635	4,635
		2215	L	Lublin - Jakubowice Konińskie – Majdan Krasieniński	1,273	1,273
		2228	L	od dr. 830 - Józefin - Motycz - do dr. 747	0,226	0,126
		2231	L	Motycz - Miłocin	2,240	2,240
				Razem Gmina:	49,424	43,406
8.	Gmina	2226	L	Lublin - Lipniak - Pietrzakowizna	3,983	3,983

	Konopnica	2227	L	Uniszowice – Motycz - St. Kol. Motycz	5,963	5,963
		2228	L	od dr. 830 - Józefin - Motycz - do dr. 747	6,184	5,704
		2229	L	Wojciechów - Palikije – Sporniak - Motycz	6,779	6,779
		2230	L	Dojazd do stacji Kol. Motycz	0,715	0,715
		2231	L	Motycz - Miłocin	3,300	3,300
		2232	L	Dojazd do St. Kol. Motycz Leśny	1,086	1,086
		2257	L	Radawczyk - Czółna	0,970	0,970
		2260	L	Radawiec - Radawczyk	5,682	5,682
		2262	L	Objazd awaryjny dla dr. 19 w Konopnicy	1,013	1,013
		2263	L	Konopnica – Stasin Polny - Zemborzyce Podleśne - Lublin	6,853	5,219
		2264	L	Lublin - Zemborzyce Tereszyńskie	4,207	4,207
		Razem Gmina:	46,735	44,621		
9.	Gmina Krzczonów	2114	L	Piotrków-Kolonia - Nowiny Żukowskie - Wygnanowice	1,830	0,000
		2123	L	Stryjno – Żuków – Krzczonów	7,900	7,900
		2124	L	Policzyna – Pustelnik	2,032	0,550
		2125	L	Krzczonów – Chodyłówka - Rybczewice	6,625	6,625
		2129	L	Dąbie – Sobieska Wola - Gielczew	5,332	5,332
		2272	L	Lublin – Głusk- Skrzynice - Chmiel - Krzczonów -Sobieska Wola - dr. woj.837	12,312	12,312
		2285	L	Olszowiec – Romanów - Piotrków-Kolonia	4,000	4,000
		2286	L	Piotrków-Kolonia - Olszanka - Żuków	7,805	3,800
		2287	L	Bychawa - Kosarzew - Zielona - Krzczonów	7,550	7,550
		2298	L	Kol. Zaraszów – Kosarzew Dolny	1,300	0,870
		2299	L	Kosarzew Dolny – Gielczew	3,400	2,900
		2300	L	Teklin – Gierniak	1,900	1,900
		2301	L	Gierniak – Krzczonów I - Krzczonów III	3,747	3,747
		2302	L	Krzczonów I –Krzczonów II - Sobieska Wola	4,940	4,940
		Razem Gmina	70,673	62,426		
10.	Gmina Niedzwica Duża	2253	L	Kłodnica – Sobieszczany	3,421	3,421
		2254	L	Borzechów – Niedzwica Kościelna	2,386	2,386
		2255	L	Grabówka – Kol. Warsz - Niedzwica Duża	5,481	5,481
		2256	L	Wierzchowska Górne – Czółna	3,107	2,309
		2257	L	Radawczyk – Czółna	6,290	4,021
		2259	L	Bełżyce – Strzeszkowice - Krężnica J. - Lublin	8,355	8,355
		2260	L	Radawiec – Radawczyk	0,205	0,205
		2265	L	Niedzwica Duża – Prawiedniki - Lublin	6,727	3,327
		2266	L	Krężnica – Krężnica Jara	0,725	0,725
		2267	L	Niedzwica Duża – Krebsówka - Osmolice	4,324	4,324
		2290	L	Sobieszczany - Załucze	2,209	2,209
		2291	L	Strzyżewice – Franciszków – Kol. Sobieszczany	0,866	0,000
		Razem Gmina	44,096	36,763		
11.	Gmina Niemce	1546	L	Kozłówka – Dąbrówka - Nasutów - Dys	7,432	6,306
		1549	L	Wólka Krasienińska – Kawka - Krasienin	2,949	2,949
		1550	L	Lubartów –Annobór - Nowy Staw - Niemce	6,382	2,738
		1560	L	Niemce – Rokitno – Czerniejów - dr. pow. 1559L	0,378	0,378
		1564	L	Leonów – Włóki - Charleż - Zawieprzycze - Wólka Zawieprzycza - dr pow. 1563L	5,266	5,266
		2201	L	Leśce - Osówka - Krasienin	2,540	2,540
		2212	L	Jastków – Snopków	1,489	0,000
		2214	L	Wygoda – Majdan Krasieniński	3,784	3,784
		2215	L	Lublin – Jakubowice Konińskie - Majdan Krasieniński	6,286	6,286
		2216	L	Elizówka – Dys	3,405	3,405
		2217	L	Jakubowice Końskie – Ciecierzyn	3,328	3,328
		2218	L	dr. kraj. nr 19 – Wola Niemiecka - Dys	7,267	7,267
		2221	L	Ciecierzyn – Włóki	4,045	2,758
		2222	L	Włóki – Swoboda - Bystrzyca	3,746	3,746
		2225	L	Ciecierzyn – Baszki – Pliszczyn	2,649	2,649
		Razem Gmina	60,946	53,400		
12.	Gmina Strzyżewice	2267	L	Niedzwica Duża - Krebsówka - Osmolice	3,146	3,146
		2268	L	Nowiny - Osmolice	3,885	3,885
		2269	L	Lublin - Bychawa	4,689	4,689
		2277	L	Żabia Wola - Strzyżewice	9,273	9,273
		2278	L	Osmolice - Bychawka - Bychawa	2,961	2,961
		2279	L	Piotrowice - Bychawka	2,000	0,685
		2288	L	Kielczewice - Leśniczówka - Bychawa	3,975	3,975
		2289	L	Strzyżewice - Zakrzówek	7,219	7,219
		2290	L	Sobieszczany - Załucze	1,500	0,000
		2291	L	Strzyżewice – Franciszków - Kol. Sobieszczany	4,353	3,263
		Wilkolaz - Borkowizna - Kielczewice	2,915	0,761		

		2293	L	Bystrzyca - Zakrzówek	0,550	0,000
				Razem Gmina:	46,466	39,857
13.	Gmina Wojciechów	2229	L	Wojciechów – Palikije - Sporniak - Motycz	2,199	2,199
					4,389	4,389
		2233	L	Milocin – Stasin - Podole	7,155	7,155
		2234	L	Nałęczów – Charz – Wojciechów	3,751	3,751
		2235	L	Wąwolnica – Stary Gaj	5,323	5,323
		2236	L	Niezabitów – Łubki - Wojciechów	7,243	7,243
		2237	L	Poniatowa (ul. Kraczeńska - część) – Kraczeńska - Szczuczki	1,174	1,174
		2238	L	Halinówka – Góra – Bełżyce	2,747	2,747
14.	Gmina Wólka			Razem Gmina	33,981	33,981
		1564	L	Leonów – Włoki - Charleż - Zawieprzycze - Wólka Zawieprzyczna - dr pow. 1563L	5,114	5,114
		2000	L	dr. woj. 829 - Kijany – Łuszczów - do dr. kraj. 82	1,372	1,372
		2100	L	Łuszczów – Janowice - Trzeszkowice	3,554	3,554
		2101	L	Wólka L. – Świdnik D. – Janowice	7,495	4,631
		2222	L	Włoki – Swoboda – Bystrzyca	1,500	1,500
		2223	L	Sobianowice – Turka	1,976	1,976
15.	Gmina Wysokie	2224	L	Lublin - Wólka Lubelska – Pliszczyn - Sobianowice	5,322	5,322
		2225	L	Ciecierzyn – Baszki - Pliszczyn	0,875	0,875
				Razem Gmina	27,208	24,344
		2129	L	Dąbie – Sobieska Wola - Gielczew	5,454	5,454
		2297	L	od drogi 2287L – Zaraszów – Kąty - Wysokie	6,616	6,616
		2299	L	Kosarzew Dolny – Gielczew	2,619	1,644
		2303	L	Stara Wieś – Splawy	2,500	2,500
		2306	L	Boża Wola – Wojdat - Zakrzew – Tarnawa	1,573	1,573
		2308	L	Borowszczyzna – Tarnawka	1,146	1,146
		2309	L	Gielczew – Antoniówka	3,850	0,000
		2310	L	Maciejów – Antoniówka - Tokarówka	6,190	3,909
		2311	L	Józefin – Jabłonowo	6,060	2,710
		2312	L	Wysokie – Biskupie	5,002	5,002
		2313	L	od dr. nr 835 – Dragany	0,721	0,721
16.	Gmina Zakrzew	2314	L	Stawce – Ponikwy – Biskupie	1,514	0,820
		2315	L	Kol. Guzówka – Elizówka	0,640	0,640
		2316	L	Maciejów Nowy – Żabno – Wierchowina	3,170	2,400
				Razem Gmina	47,055	35,135
		2295	L	Wola Gałęzowska – Majdan Starowiejski - Dębina - Baraki	10,246	10,246
		2304	L	Stara Wieś - Wojdat - Stawce - Zdziłowice	2,375	2,375
		2305	L	Dębina – Boża Wola - Studzianki - Węglerek - Batorz	2,218	2,218
		2306	L	Boża Wola – Wojdat - Zakrzew – Tarnawa	12,355	12,355
		2307	L	Tarnawka – Zakrzew – Ponikwy	5,893	5,893
		2308	L	Borowszczyzna – Tarnawka	1,725	1,725
		2314	L	Stawce – Ponikwy – Biskupie	5,142	4,722
				Razem Gmina	39,954	39,534

Źródło: Zarząd Dróg Powiatowych w Lublinie

Sieć dróg gminnych i powiatowych o utwardzonej nawierzchni na terenie powiatu lubelskiego charakteryzuje się dużą gęstością. Długość dróg tej klasy przypadająca na 100km² powierzchni wynosi 94,6 km (przy wskaźniku dla województwa lubelskiego równym 71,4 km, a dla Polski – 75,4 km). Również korzystna wartość wskaźnika cechuje powiat jeśli chodzi o długość dróg gminnych i powiatowych o utwardzonej nawierzchni na 10 tys. mieszkańców (106,3 km przy 83,2km dla województwa lubelskiego i 61,3km dla Polski).

Tabela 8. Wskaźniki dotyczące dróg w odniesieniu do województwa lubelskiego i Polski

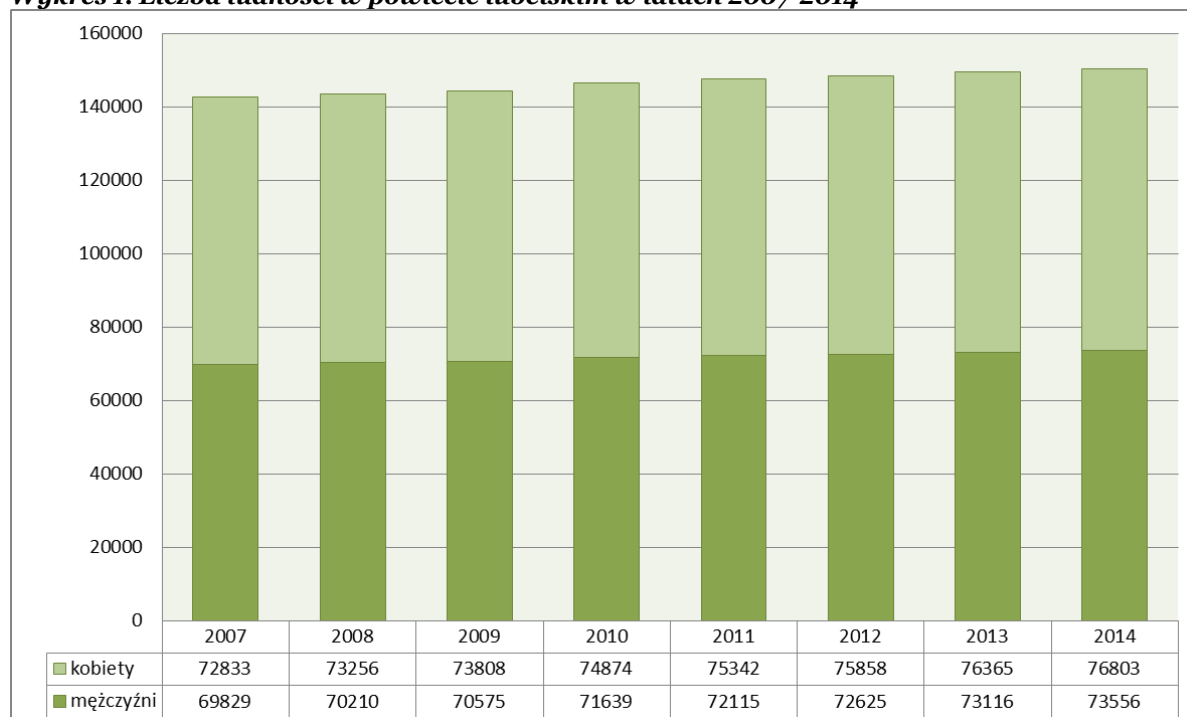
	drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni	
	na 100 km ²	na 10 tys. ludności
	2013	2013
	km	km
Polska	75,4	61,3
lubelskie	71,4	83,2
powiat lubelski	94,6	106,3

Źródło: opracowanie własne

W latach 2012-2014 łączna wielkość nakładów przeznaczonych na utrzymanie, remonty i przebudowy dróg powiatowych wyniosła 127,1 mln zł (średnio 42,4 mln zł na rok). Pomimo corocznie ponoszonych nakładów stan techniczny części dróg będących w utrzymaniu Zarządu Dróg Powiatowych w Lublinie z siedzibą w Bełżycach oceniany jest jako niewystarczający. Najczęstszym problemem jest niska jakość nawierzchni drogowej (pęknięcia, ubytki i koleiny) oraz niewystarczająca szerokość jezdni i poboczy.

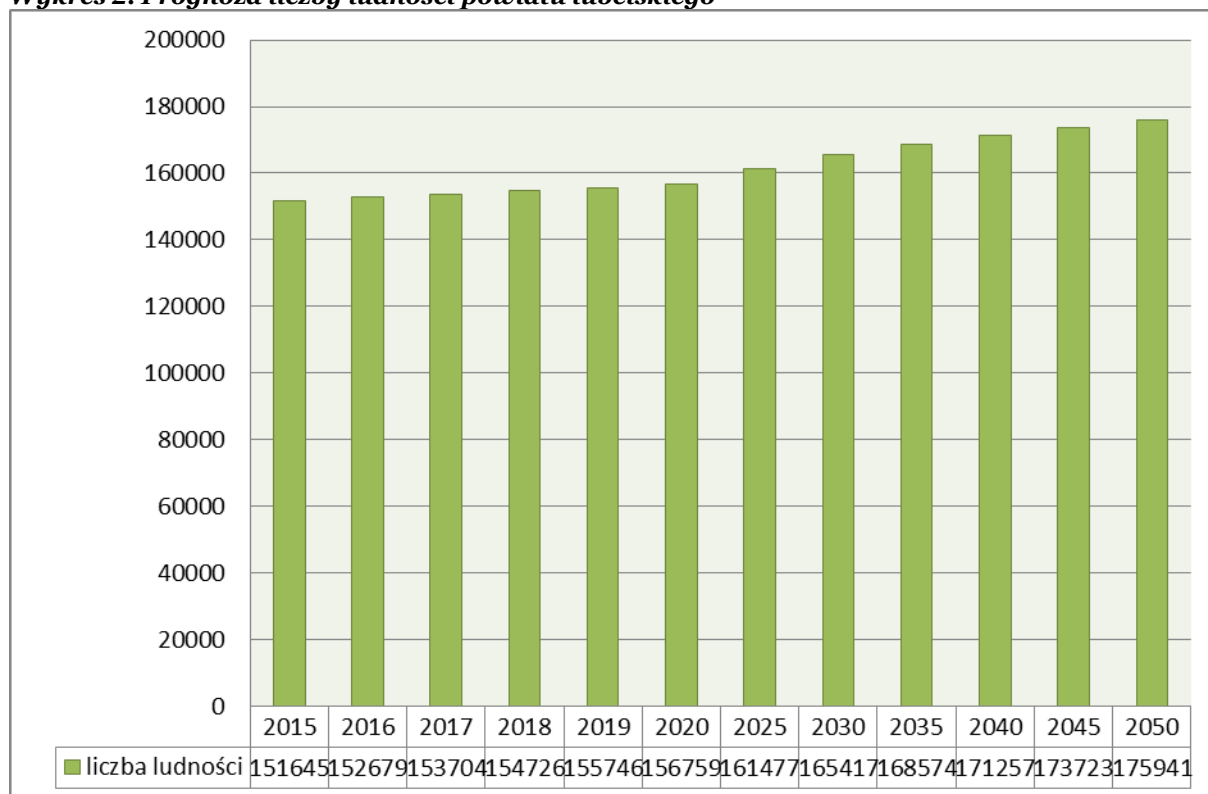
3.3 Potencjał demograficzny

Pod względem liczby mieszkańców (150 359 osób na koniec 2014 roku) powiat plasuje się na 2 miejscu wśród 24 powiatów województwa lubelskiego. Na przestrzeni ostatnich 8 lat liczba mieszkańców powiatu wzrosła o 5,4% i zgodnie z prognozami demograficznymi liczba ludności w powiecie będzie w dalszym ciągu rosła, i w roku 2020 osiągnie wartość 156,8 tys. osób a w 2050 aż 175,9 tys. (wzrost o prawie 17% w stosunku do roku 2014 roku).

Wykres 1. Liczba ludności w powiecie lubelskim w latach 2007-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

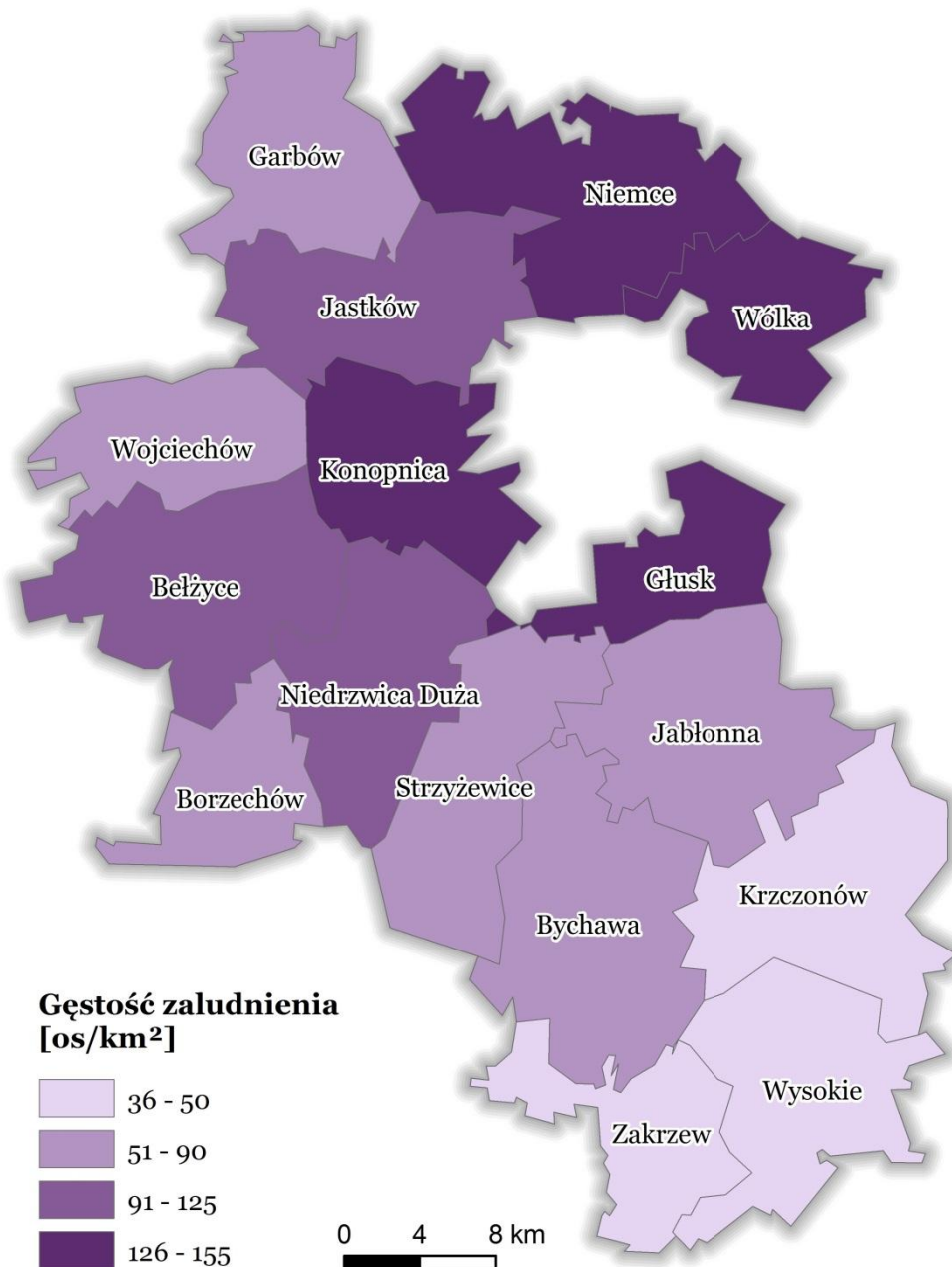
Wykres 2. Prognoza liczby ludności powiatu lubelskiego

Źródło: opracowanie własne

Obszar powiatu lubelskiego charakteryzuje się typową dla terenów podmiejskich gęstością zaludnienia, wynoszącą 90 osób/km². Jest to wartość nieco niższa niż średnia wartość dla kraju, która wynosi 123 os./km² ale wyższa od średniej w województwie lubelskim, która kształtuje się na poziomie 85 os./km². Największą gęstość zaludnienia mają gminy sąsiadujące z Lublinem (Wólka, Głusk, Konopnica i Niemce), które w dużym stopniu pełnią rolę „sypialni” Lublina, natomiast najniższą gminy oddalone od ośrodka wojewódzkiego, w których bardziej rozwinęła się funkcja rolnicza (Krzczonów, Zakrzew, Wysokie, Borzechów).

Mapa 4. Gęstość zaludnienia w poszczególnych gminach powiatu lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba ludności zamieszkująca obszar powiatu lubelskiego uzależniona jest między innymi od przyrostu naturalnego będącego różnicą pomiędzy liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów oraz od salda migracji, który jest różnicą między napływem a odpływem ludności z danego obszaru w określonym czasie. Główną przyczyną ciągłego wzrostu liczby ludności powiatu należy upatrywać w efekcie procesu suburbanizacji, czyli wyludnianiu się miasta Lublin i rozwoju strefy podmiejskiej (która w znacznej części pokrywa się z obszarem powiatu lubelskiego).

W latach 2007-2014 liczba urodzeń wahała się nieznacznie. Najwięcej urodzeń odnotowano w 2008 roku - 1658 dzieci. Najgorszy pod tym względem był rok 2014, na terenie powiatu

lubelskiego urodziło się 1452 dzieci. Również liczba zgonów była największa w 2008 roku (1627), a najmniejsza w 2010 (1430). W rozpatrywanym okresie przyrost naturalny na opisywanym obszarze ulega wahaniom. Najniższy odnotowano w 2013 r. (-66) a najwyższy w 2010 r. (210). Dane związane z przyrostem naturalnym na terenie powiatu przedstawia poniższa tabela.

Tabela 9. Przyrost naturalny w powiecie lubelskim w latach 2007-2014

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
urodzenia żywe	1517	1658	1530	1640	1493	1484	1500	1452
zgony ogółem	1569	1627	1527	1430	1518	1529	1566	1481
przyrost naturalny	-52	31	3	210	-25	-45	-66	-29

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównując wskaźniki odnotowane w powiecie lubelskim w 2014 r. do wskaźników dla województwa i kraju można stwierdzić że powiat lubelski ma zbliżone wskaźniki urodzeń na 1000 ludności, zgonów na 1000 ludności oraz przyrostu naturalnego do wartości dla Polski, natomiast wyższy wskaźnik urodzeń i przyrostu naturalnego niż w województwie lubelskim a niższy wskaźnik zgonów. Dokładną wartość wskaźników przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10. Wskaźniki dotyczące urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego w powiecie lubelskim

	urodzenia żywe na 1000 ludności	zgony na 1000 ludności	przyrost naturalny na 1000 ludności
Polska	9,7	9,78	0,0
lubelskie	9,2	10,27	-1,1
powiat lubelski	9,7	9,88	-0,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie powiatu korzystny jest ruch migracyjny, czego wyrazem jest wyższy napływ ludności niż jej odpływ. Saldo migracji wewnętrznych jest dodatnie, ale ulega zmniejszeniu. O ile w 2007 r. wynosiło 1431 osób, tak w 2014 tylko 906. Saldo migracji zagranicznych ulega ciągłym wahaniom, w 2014 r. było -38 (ujemna wartość), natomiast w 2010 – 14 (więcej zameldowań niż wymeldowań).

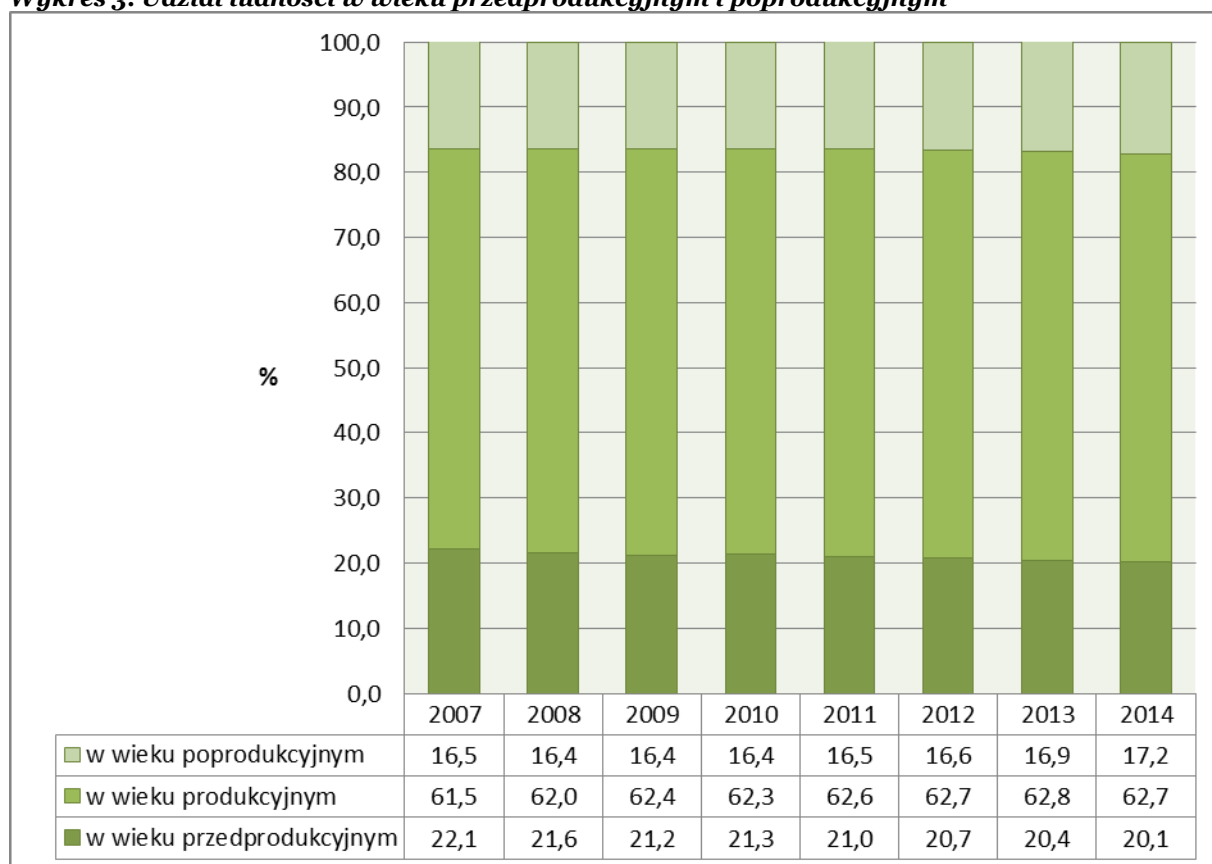
Z każdym rokiem zmniejsza się liczba zameldowań. W 2007 roku liczba zameldowań wynosiła 470, podczas gdy w 2012 roku zameldowało się tylko 301 osób. Zła sytuacja spowodowana jest przede wszystkim przyczynami ekonomicznymi, tj. chęcią poprawy warunków bytowych, lepszą dostępnością do pracy w miejskich aglomeracjach oraz emigracją młodych ludzi w celu podjęcia nauki w ośrodkach akademickich znajdujących się poza powiatem.

Tabela 11. Saldo migracji w powiecie lubelskim

rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
saldo migracji wewnętrznych	1431	752	874	1219	969	1054	1135	906
saldo migracji zagranicznych	-32	-17	6	14	0	-6	-24	-38

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W strukturze wieku populacji powiatu od kilku lat regularnie maleje udział grupy ludności w wieku przedprodukcyjnym. Towarzyszy temu wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. Jest to potwierdzenie ogólnokrajowego trendu związanego ze starzeniem się społeczeństwa.

Wykres 3. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W powiecie lubelskim w wieku przedprodukcyjnym obecnie znajduje się 20,1% społeczeństwa, w wieku produkcyjnym jest 62,7% mieszkańców, natomiast w wieku poprodukcyjnym- 17,2%.

Tabela 12. Struktura ludności powiatu lubelskiego, województwa lubelskiego i Polski wg grup ekonomicznych w 2014 roku.

	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
Polska	18,0	63,0	19,0
lubelskie	18,1	62,4	19,5
powiat lubelski	20,1	62,7	17,2

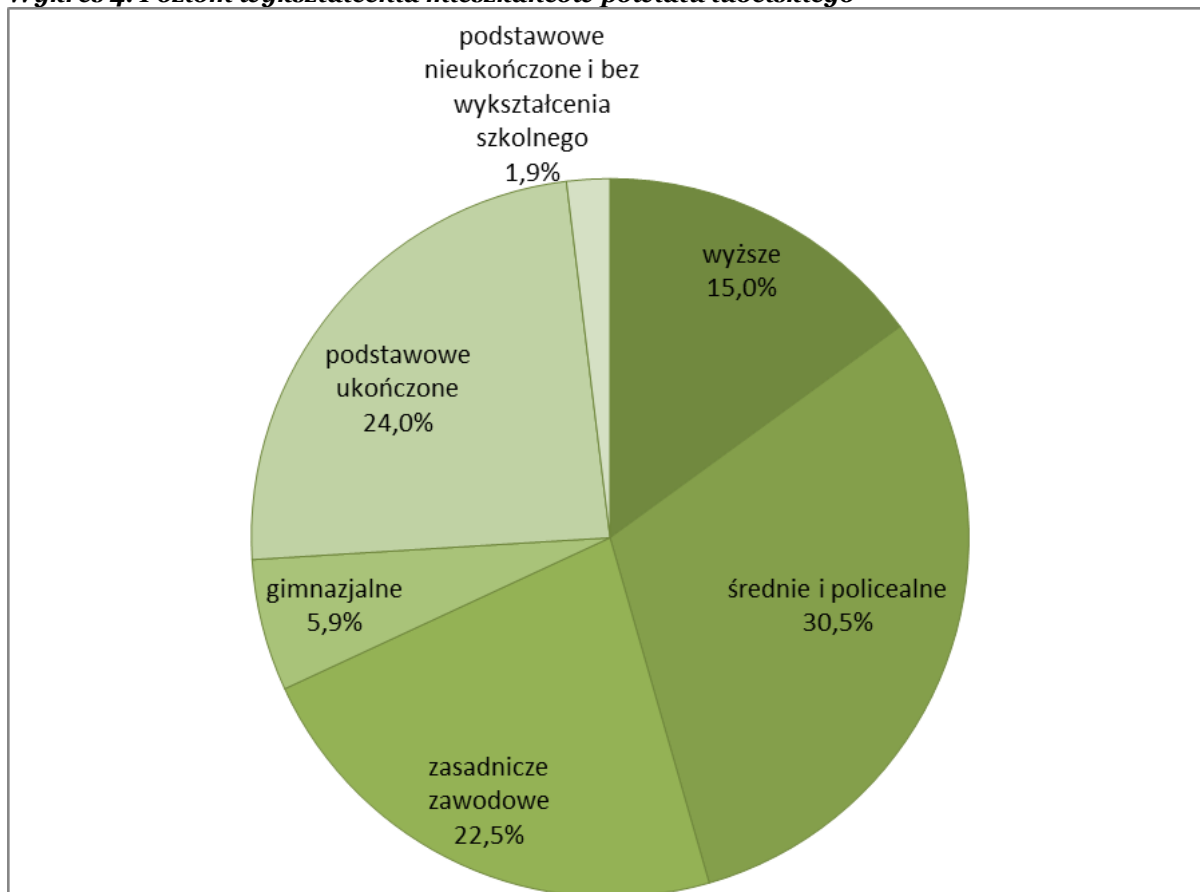
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przewiduje się, że w kolejnych latach następować będzie niekorzystna zmiana struktury wiekowej ludności na terenie powiatu lubelskiego, tak jak w większości powiatów województwa lubelskiego. Przewiduje się wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym, co prowadzić będzie do większego obciążenia osób pracujących kosztami utrzymania systemów zabezpieczenia społecznego. Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym) wynosi obecnie 59,9 i jest nieco wyższy od wskaźnika dla Polski (równego 58,8) i niższy od wskaźnika w województwie lubelskim (60,2).

W przeciągu ostatnich lat zaobserwowano znaczny wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców powiatu, szczególnie w zakresie wykształcenia wyższego. Według wyników

spisu ludności z 2011 roku odsetek osób z wykształceniem wyższym wynosił ok. 15,0%. Wśród osób posiadających wykształcenie wyższe dominują kobiety. Stanowią one 60,4% wszystkich mieszkańców posiadających wyższe wykształcenie. Podobna sytuacja występuje, wśród osób posiadających wykształcenie średnie, 53,5% stanowią kobiety, a 46,2% mężczyźni. Wśród osób posiadających wykształcenie zawodowe dominują z kolei mężczyźni (60,3%). Natomiast struktura osób z wykształceniem podstawowym rozkłada się następująco - 45,5% mężczyźni, a 54,5% kobiety.

Wykres 4. Poziom wykształcenia mieszkańców powiatu lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Oczekiwane niekorzystne trendy demograficzne stanowią istotne wyzwania dla kreowanej obecnej i przyszłej polityki rozwoju powiatu lubelskiego. Polityka ta powinna brać pod uwagę takie uwarunkowania jak:

- malejące zapotrzebowanie na usługi edukacyjne w zakresie wychowania przedszkolnego oraz kształcenia na poziomie podstawowym i gimnazjalnym,
- konieczność tworzenia nowych miejsc pracy dla wzrastającej liczby osób w wieku produkcyjnym,
- dostosowanie zapotrzebowania na usługi służby zdrowia i pomocy społecznej do wzrastających potrzeb wynikających z procesów starzenia się ludności.

3.4 Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

Podstawową opiekę zdrowotną mieszkańcom powiatu zapewnia 58 przychodni, z czego zdecydowaną większość, stanowią placówki prywatne. Na przestrzeni ostatnich 8 lat liczba zakładów opieki zdrowotnej zwiększyła się o 11 jednostek. Na 10 tys. mieszkańców powiatu lubelskiego przypadają 4 przychodnie. Trzon służby zdrowia stanowią 2 publiczne zakłady opieki zdrowotnej: w Bychawie i w Bełżycach. W strukturze SP ZOZ w Bychawie funkcjonuje Szpital Powiatowy (z dwoma oddziałami: chorób wewnętrznych oraz dziecięcym), zakład opiekuńczo – leczniczy, zespół transportu szpitalnego oraz izba przyjęć. W strukturze SP ZOZ w Bełżycach działają: oddział chorób wewnętrznych, oddział ginekologiczno-położniczo-noworodkowy, oddział chirurgii ogólnej, oddział pediatriczny, oddział rehabilitacji, izba przyjęć, zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy oraz ratownictwo medyczne. Łącznie w obydwu szpitalach dysponują 263 łózkami.

W powiecie lubelskim w 2014 roku funkcjonowało 39 ogólnodostępnych aptek i 5 punktów aptecznych, co daje 3855 osób na jedną aptekę (przy wskaźniku dla województwa równym 2642 a dla Polski - 3094.).

Istotnym wyzwaniem dla funkcjonowania systemu służby zdrowia oraz opieki medycznej i szpitalnej w powiecie jest sprostanie rosnącym potrzebom związanym z procesem starzenia się społeczeństwa. Ważna jest również edukacja i zwiększanie świadomości mieszkańców na temat wpływu profilaktyki na zdrowie społeczeństwa.

Na terenie powiatu lubelskiego funkcjonują 2 dom pomocy społecznej. DPS w Matczynie Jest on przeznaczony jest dla dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie. Łącznie może w nim przebywać 175 osób. DPS w Kielczewicach przeznaczony jest dla 65 dziewcząt i kobiet z niepełnosprawnością intelektualną. Ponadto na obszarze powiatu działają 2 specjalne ośrodki szkolono-wychowawcze: Bystrzycy i w Załuczu. Obydwie placówki są przeznaczone dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w różnych stopniach.

Według danych GUS w 2014 roku liczba gospodarstw korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wynosiła 3850 (łącznie 11572 osób).

W 2013 r. aż 5793 rodziny otrzymywały zasiłki rodzinne na dzieci. Liczba ta z roku na rok spada (w 2008 r. zasiłki te otrzymywało 8371 rodzin). Jest to spowodowane wprowadzeniem ostrzejszych kryteriów dochodowych w ubieganiu się o pomoc społeczną. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku wynosi 34,2%. Jest to wskaźnik wyższy niż w kraju (30,2%) ale niższy niż średnia dla województwa lubelskiego (39,1%).

3.5 Infrastruktura edukacyjna

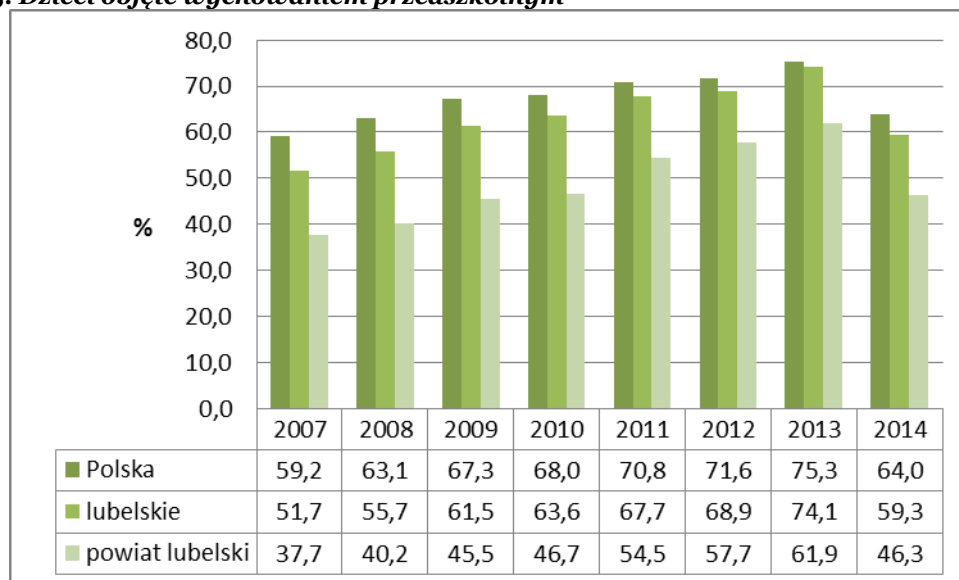
Edukacja jest ważnym wyznacznikiem poziomu rozwoju społeczności lokalnej. Dobrze wykształcone społeczeństwo ma większe możliwości w poruszaniu się na rynku pracy oraz jest lepiej przygotowane do modyfikowania kariery zawodowej. Na terenie powiatu lubelskiego funkcjonuje sieć szkół, która boryka się z różnego rodzaju problemami – związanymi głównie z efektywnym finansowaniem szkolnictwa i pogarszającą się demografią.

Według danych GUS w 2012 roku w powiecie lubelskim funkcjonowało 36 przedszkoli (ze 122 oddziałami) oraz 71 oddziałów przedszkolnych funkcjonujących przy szkołach podstawowych.

W 2014 roku liczba dzieci w powiecie lubelskim objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku od 3 do 6 lat wyniosła 3268 dzieci, co stanowi 46,3% dzieci w tym wieku zamieszkujących powiat. Jest to dość niski odsetek co jest spowodowane tym, że część dzieci uczęszcza do przedszkoli na terenie Lublina (rodzice, którzy pracują w Lublinie przy okazji odwożą dzieci do przedszkoli i szkół). Drugą przyczyną może być wciąż istniejącą na terenach wiejskich tradycja domów wielopokoleniowych, w których dziećmi podczas nieobecności rodziców opiekują się dziadkowie.

Wykres 5. Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Planując działania ukierunkowane na upowszechnianie edukacji przedszkolnej należy równolegle zwiększyć liczbę miejsc w placówkach, uwzględniać działania skierowane na przełamywanie barier finansowych oraz społecznych związanych z posyłaniem dzieci do przedszkoli – akcentując przy tym korzyści dla rozwoju dziecka wynikające z objęcia go wychowaniem przedszkolnym.

Sieć szkół istniejąca na terenie powiatu lubelskiego gwarantuje dobrą dostępność do szkół podstawowych i gimnazjów dzieciom i młodzieży. Na terenie powiatu w 2014 roku funkcjonowało 82 szkoły podstawowe, do których uczęszczało 8760 dzieci oraz 31 gimnazjów, w których uczyło się 4042 uczniów.

Powiat lubelski posiada zróżnicowaną ofertę dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, w skład których wchodzi: licea ogólnokształcące, technika, zasadnicze szkoły zawodowe, szkoły policealne dla młodzieży i dorosłych oraz technika uzupełniająca dla dorosłych. Według stanu na koniec 2014 roku Powiat Lubelski był organem prowadzącym 12 placówek oświatowych, wykaz których zamieszczono w tabeli poniżej.

Tabela 13. Placówki oświatowe prowadzone przez Powiat Lubelski

	Nazwa szkoły/zespołu	Adres	Szkoły w składzie zespołu szkół
1.	Zespół Szkół im. ks. A. Kwiatkowskiego w Bychawie	ul. M.J. Piłsudskiego 81, 23-100 Bychawa	⊕ Gimnazjum Nr 2, ⊕ Liceum Ogólnokształcące, ⊕ Technikum Nr 2, ⊕ Policealna Szkoła Zawodowa Nr 1 dla młodzieży
2.	Zespół Szkół im. Mikołaja Kopernika w Bełżycach	ul. Bychawska 4, 24-200 Bełżyce	⊕ Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1, ⊕ Liceum Ogólnokształcące, ⊕ Technikum Nr 1, ⊕ Technikum Mechaniczne ⊕ Policealna Szkoła Zawodowa Nr 1 ⊕ I Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych.
3.	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Niemcach	ul. Różana 8, 21-025 Niemce	⊕ Zasadnicza Szkoła Zawodowa, ⊕ Liceum Ogólnokształcące, ⊕ Technikum, ⊕ Policealna Szkoła Zawodowa ⊕ Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych.
4.	Zespół Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Praktycznego w Pszczelnej Woli	Pszczela Wola 9, 23-107 Strzyżewice	⊕ Gimnazjum, ⊕ Liceum Ogólnokształcące, ⊕ Technikum Pszczelarskie im. Zofii i Tadeusza Wawrynów, ⊕ Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego, ⊕ Policealna Szkoła Informatyczna dla Dorosłych, ⊕ Policealna Studium Pszczelarskie ⊕ Policealna Szkoła Żywności i Gospodarstwa Domowego ⊕ Policealna Szkoła Rolnicza dla Dorosłych, ⊕ Zasadnicza Szkoła Zawodowa, ⊕ Technikum Rolnicze, ⊕ Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych, ⊕ Policealna Szkoła Administracji dla Dorosłych, ⊕ Policealna Szkoła Opiekunek Środowiskowych dla Dorosłych, ⊕ Technikum Agrobiznesu, ⊕ Technikum Kelnarskie, ⊕ Technikum Organizacji Reklamy, ⊕ Technikum Turystyki Wiejskiej, ⊕ Technikum Urządzeń i Systemów Energetyki Odnawialnej, ⊕ Technikum Żywności i Usług Gastronomicznych.
5.	Zespół Szkół Specjalnych przy Domu Pomocy Społecznej w Matczynie	Matczyn 9, 24-200 Bełżyce	⊕ Szkoła Podstawowa Specjalna, ⊕ Gimnazjum Specjalne, ⊕ Szkoła Specjalna Przysparzająca do Pracy.
6.	Zespół Szkół Technicznych im. T. Kościuszki w Bełżycach	ul. Przemysłowa 44, 24-200 Bełżyce	⊕ Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 2, ⊕ Technikum Nr 2, ⊕ II Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych, ⊕ Policealna Szkoła Zawodowa dla Dorosłych.
7.	Zespół Szkół Techniki Rolniczej im. W. Witosa w Piotrowicach	Piotrowice 183, 23-107 Strzyżewice	⊕ Zasadnicza Szkoła Zawodowa, ⊕ Technikum Mechanizacji Rolnictwa, ⊕ Technikum Samochodowe, ⊕ Technikum ⊕ Policealna Szkoła Zawodowa ⊕ Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych.
8.	Zespół Szkół w Niedrzwicy Dużej	ul. Bełżycka 77, 24-200 Niedrzwica Duża	⊕ Liceum Ogólnokształcące, ⊕ Technikum ⊕ Policealna Szkoła Zawodowa ⊕ Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych.
9.	Zespół Szkół Zawodowych Nr1 im. Mjr. H. Dobrzańskiego w Bychawie	ul. Wł. Reymonta 4b, 23-100 Bychawa	⊕ Zasadnicza Szkoła Zawodowa, ⊕ Technikum Nr 1, ⊕ Szkoła Policealna dla Dorosłych.
10.	Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli	ul. Karłowicza 4, 20-027 Lublin	⊕ Działania PODN mają na celu podnoszenie kwalifikacji zawodowych nauczycieli, wdrażanie i wspieranie innowacji w zakresie doskonalenia metod i technik nauczania oraz realizacji programów kształcenia. Realizacja zadań polega na wspomaganiu dyrektorów i nauczycieli we wszystkich obszarach aktywności zawodowej oraz wspieraniu pracy dydaktycznej – wychowawczej i opiekuńczej szkół i placówek oświatowych.
11.	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Bystrzycy	Bystrzyca 92, 20-258 Lublin 62	⊕ Szkoła Podstawowa Specjalna, ⊕ Gimnazjum Specjalne, ⊕ Szkoła Specjalna Przysparzająca do Pracy.
12.	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Zaulczu	Załuże 59, 24-220 Niedrzwica Duża	⊕ Szkoła Podstawowa Specjalna, ⊕ Gimnazjum Specjalne, ⊕ Szkoła Specjalna Przysparzająca do Pracy.

Źródło: opracowanie własne

Obiektami uzupełniającymi infrastrukturę edukacyjną są trzy poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Ich zadaniem jest udzielanie pomocy dzieciom i młodzieży, rozpoznawanie i przezwyciężanie trudności edukacyjnych, wychowawczych i emocjonalnych oraz podejmowanie działań profilaktycznych, doradczych i konsultacyjnych. Poradnie prowadzą indywidualną terapię psychologiczną, logopedyczną i pedagogiczną oraz grupową terapię młodzieży z trudnościami emocjonalno-społecznymi, a także warsztaty umiejętności wychowawczych dla rodziców i wychowawców.

Tabela 14. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne prowadzone przez powiat lubelski

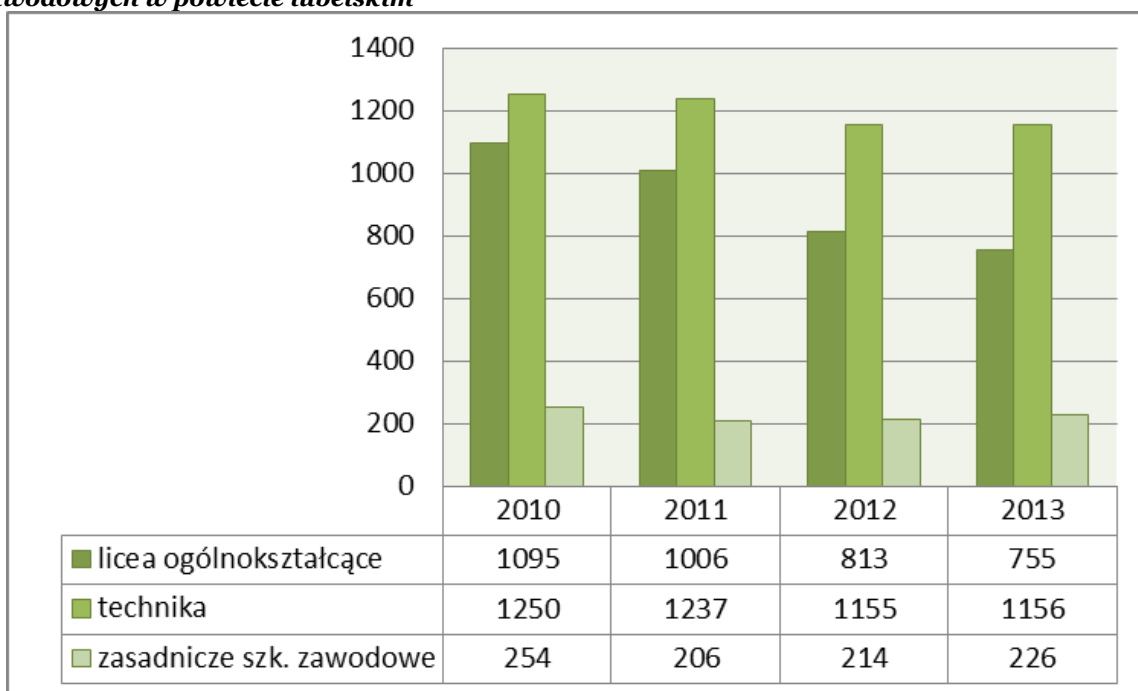
	poradnia	adres	obszar działania
1.	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 7 w Lublinie	ul. Karłowicza 4, 20-027 Lublin	gminy: Garbów, Głusk, Jastków, Konopnica, Niemce i Wólka.
2.	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Bełżycach	ul. Fabryczna 2b, 24-200 Bełżyce	miasto i gmina Bełżyce oraz gminy: Borzechów, Niedzwica Duża i Wojciechów.
3.	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Bychawie	ul. G.Andersa 2, 23-100 Bychawa	miasto i gmina Bychawa oraz gminy: Jabłonna, Krzczonów, Strzyżewice, Wysokie i Zakrzew.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Lublinie

Od 1 stycznia 2016 r. rozpoczęło działalność Powiatowe Centrum Edukacji i Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej w Lublinie, które stanowi zespolenie zadań oświatowych realizowanych przez dotychczas odrębnie funkcjonujące placówki: Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Lublinie, Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną nr 7 w Lublinie, Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w Bełżycach i Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w Bychawie. Połączenie tych poradni w jeden zespół ma na celu opracowanie spójnego systemu pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów z całego obszaru powiatu, a jednocześnie racjonalizację organizacji i zarządzania poradnictwem. Opracowane i wprowadzone jednolite procedury znacznie ułatwią rodzicom korzystanie ze wsparcia psychologiczno-pedagogicznego.

Ostatnie lata to trudny okres w szkolnictwie ponadgimnazjalnym. Niż demograficzny sprawił, że liczba uczniów znacznie się zmniejszyła. W wyniku niekorzystnych zmian demograficznych liczba uczniów kształcących się w szkołach ponadgimnazjalnych w latach 2010-2013 spadła o 18,7%.

Zmieniła się także struktura uczniów w poszczególnych typach szkół. Liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych i techników zmniejszyła się odpowiednio o 11,0% i 7,5%, natomiast liczba uczniów w liceach ogólnokształcących spadła aż o 31,0%.

Wykres 6. Liczba uczniów w liceach ogólnokształcących, technikach i zasadniczych szkołach zawodowych w powiecie lubelskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie powiatu brakuje szkół wyższych oraz ich filii/oddziałów. Dostęp do szkolnictwa wyższego zapewnia miasto Lublin, choć nierzadko absolwenci szkół ponadgimnazjalnych wybierają uczelnie wyższe na terenie całego kraju.

Ważnym zagadnieniem z punktu widzenia wdrażania idei kształcenia ustawicznego jest dostęp do oferty szkoleniowej. Na badanym obszarze funkcjonuje 29 podmiotów zgłoszonych do Rejestru Instytucji Szkoleniowych (RIS). Zakres proponowanych przez nie szkoleń jest dość szeroki. Poza kursami nauki jazdy oferowane są kursy z zakresu doskonalenia zawodowego, a także szkolenia menedżerskie oraz pracowników administracyjnych.

Tabela 15. Instytucje szkoleniowe na terenie powiatu lubelskiego

Lp	nazwa instytucji	adres siedziby
1	Centrum Szkoleń i Innowacji Grzegorz Miszczak	Radawczyk Drugi, gm.Konopnica
2	Edu Business Group Agnieszka Wróblewska	Dąbrowica, gm.Jastków
3	Europejskie Centrum Pomocy Rodzinom i Osobom Zagrożonym Wykluczeniem Społecznym "ANKRA"	Krężnica Jara, gm.Niedrzwica Duża
4	Ewelina Wolska	Turka, gm.Wólka
5	"Fundacja EOS"	Dąbrowica, gm.Jastków
6	Fundacja Inicjatyw Społecznych "Barwy Ziemi"	Olszanka, gm.Krzczonów
7	Fundacja Likejon/Lykeion Fundation	Prawiedniki, gm.Głusk
8	Fundacja Wspierania Rozwoju Osobistego "STUDEO"	Turka, gm.Wólka
9	ILONA KRAWCZYK GRUPA SZKOLENIOWA "FOCUS", SZKOŁA JĘZYKÓW "FOCUS"	Motycz-Józefin, gm.Konopnica
10	Kancelaria Doradczą Funduszy Europejskich Wojciech Litwińczuk	Elizówka, gm.Niemce
11	KOŚCIUK MAREK APIS CAROLYN HURT- DETAL	Kalinówka, gm.Głusk
12	KRYSTOM Mokijewski Józef	Motycz, gm.Konopnica
13	Lubelska Pracownia Umiejętności Społecznych Justyna Kowalczyk	Osmolice Drugie, gm.Strzyżewice

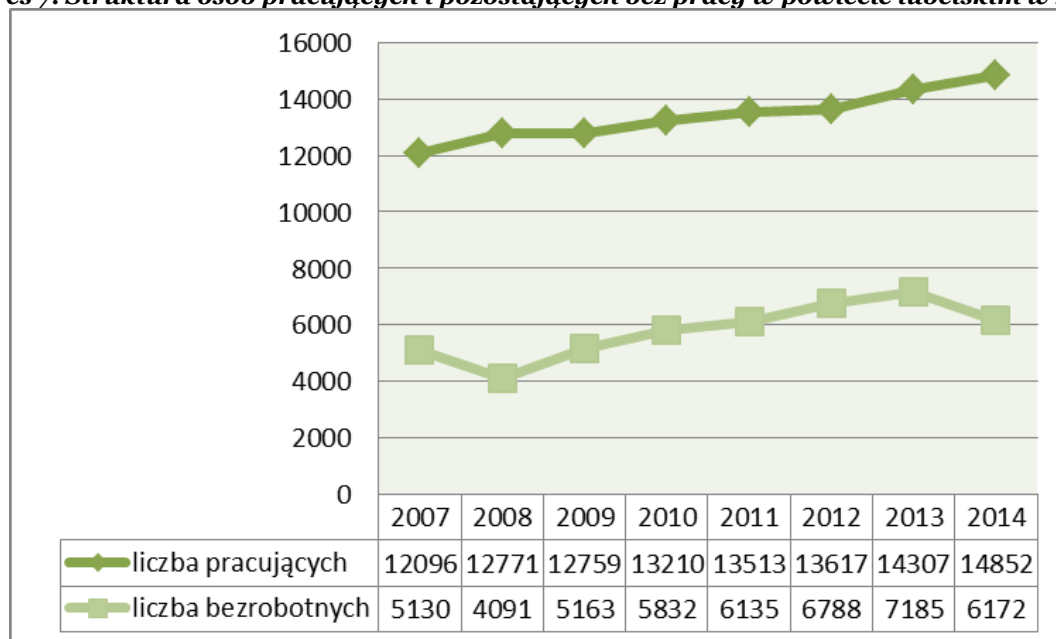
14	"MAVIS" SZKOLENIA COACHING Małgorzata Mitura-Cegłowska	Majdan Krasieniński, gm.Niemce
15	Piotr Janczarek "AGA MAR"	Wymysłówka, gm.Belżyce
16	"POWSZECHNE STUDIUM ZAWODOWE ETAT" TERESA CHWAŁA	Osmolice Pierwsze, gm.Strzyżewice
17	PRYWATNA PRAKTYKA PSYCHOLOGICZNA.PSYCHOTERAPIA,POMOC PSYCHOLOGICZNA,EDUKACJA.MGR MAŁGORZATA WIDYŃSKA	Wola Niemiecka, gm. Niemce
18	PSPS - doradztwo metodyczne i organizacyjne, Anna Kłos	Kazimierzówka, gm.Głusk
19	ROOT Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Wojciech Golus	Osmolice, gm.Strzyżewice
20	SIMPLY COMP - Paweł Klempka	Wola Niemiecka, gm.Niemce
21	SMART WAY Ilona Łukasik	Bystrzyca Stara, gm.Strzyżewice
22	Spec.Securus Seweryn Jocek	Niemce, gm.Niemce
23	STOWARZYSZENIE INICJATYW SPOŁECZNYCH I OBYWATELSKICH ETOS	Niemce, gm.Niemce
24	STOWARZYSZENIE NA RZECZ TECHNIKUM PSZCZELARSKIEGO	
25	Usługi BHP i P.POŻ. Zbigniew Zygo	Belżyce, gm.Belżyce
26	Zespół Szkół im. Mikołaja Kopernika w Belżycach	
27	Zespół Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Praktycznego w Pszczelej Woli	Pszczela Wola, gm.Strzyżewice
28	Zespół Szkół Technicznych im. T. Kościuszki w Belżycach	Belżyce, gm.Belżyce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RIS

3.6 Poziom zatrudnienia i rynek pracy

Lokalny rynek pracy w dużej mierze kształtowany jest przez liczbę osób pracujących oraz osób pozostających bez pracy. Od 2007 roku wzrasta liczba osób pracujących oraz rośnie liczba osób bezrobotnych. Sytuację tą przedstawia wykres poniżej.

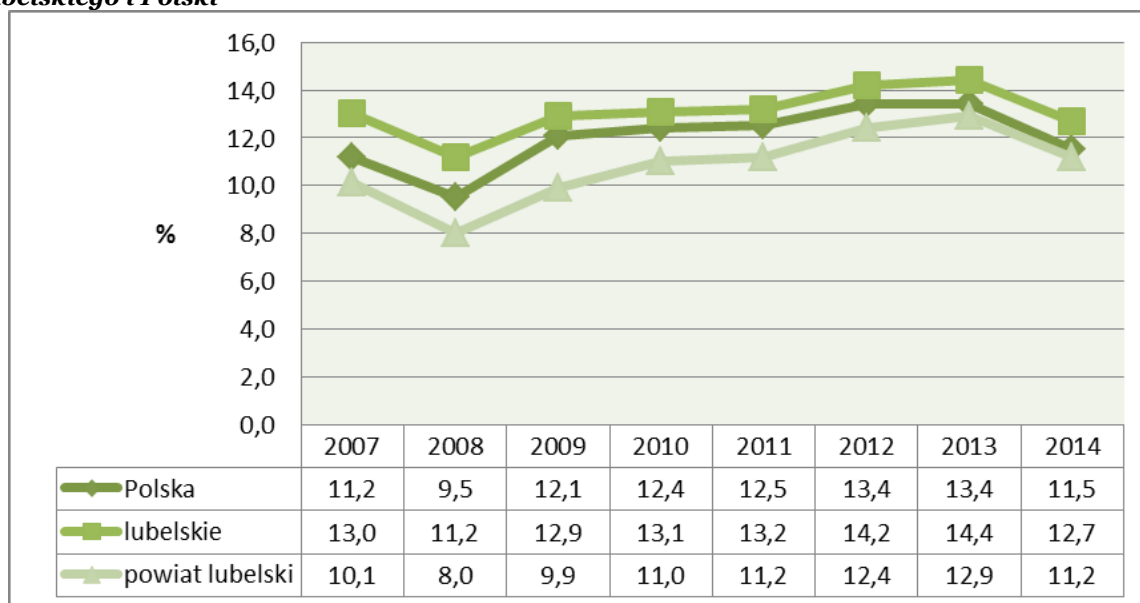
Wykres 7. Struktura osób pracujących i pozostających bez pracy w powiecie lubelskim w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zjawiska te nie oddają pełnego obrazu lokalnego rynku pracy. Analizując stopę bezrobocia w powiecie lubelskim (wskaźnik na koniec 2014 r. wynoszący 11,2%) na tle kraju i województwa, można stwierdzić, że jest ona niższa niż średnia krajowa (11,5%) i średnia dla województwa lubelskiego (12,7%). Jest to spowodowane bliskością dużego ośrodka (Lublina), zapewniającego miejsca pracy wielu mieszkańcom powiatu lubelskiego.

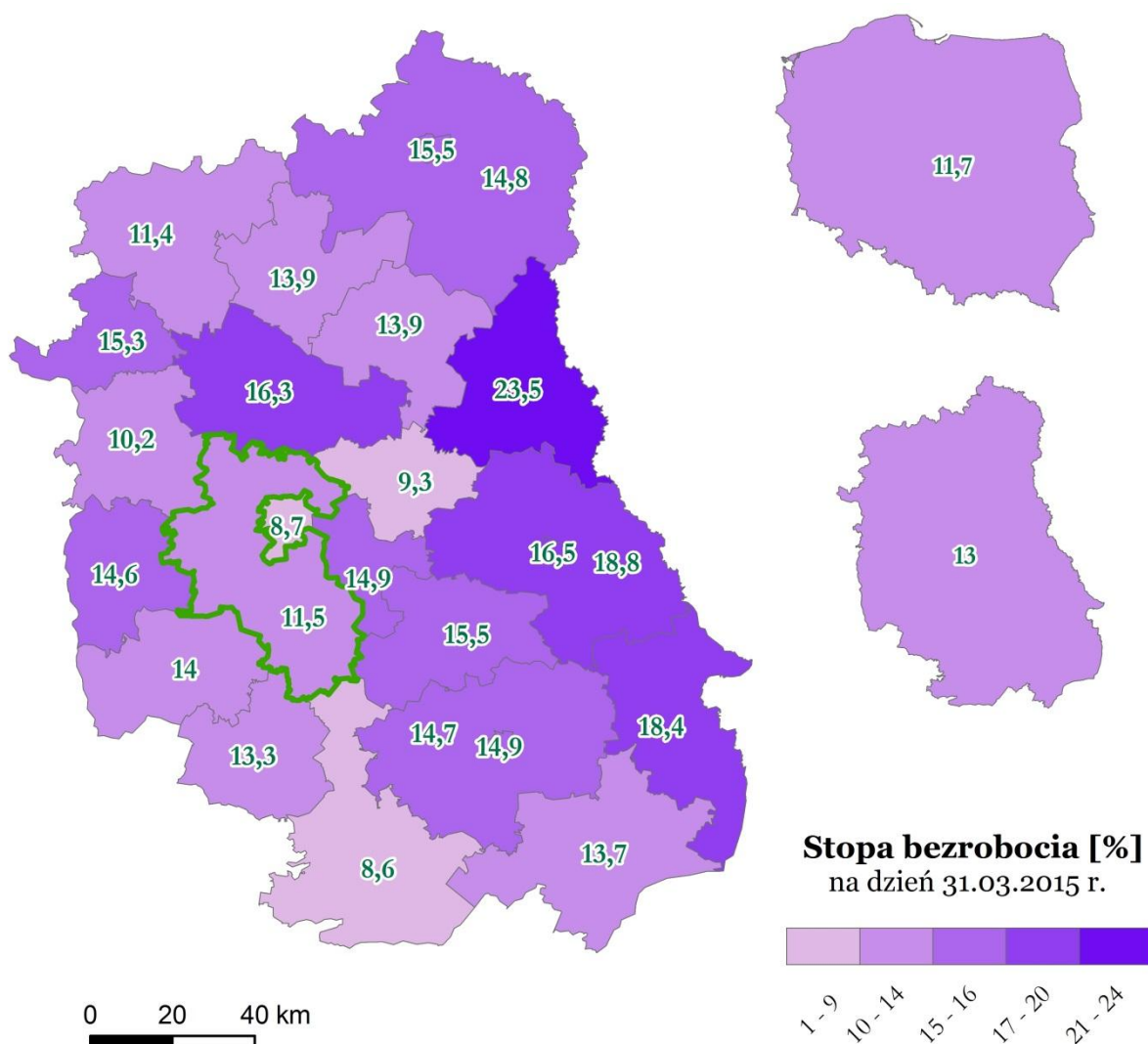
Wykres 8. Porównanie stopy bezrobocia w powiecie lubelskim w stosunku do województwa lubelskiego i Polski

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Poziom bezrobocia w powiecie lubelskim na koniec marca 2015 r. wyniósł 11,5%. W porównaniu do bezrobocia zarejestrowanego na terenie kraju (11,7 %) i województwa lubelskiego (13,0%) wartość bezrobocia na terenie powiatu jest nieco niższa. Należy również zaznaczyć, że na tle sąsiadujących powiatów, powiat lubelski wypada dość korzystnie, ustępując miejsca jedynie powiatowi świdnickiemu, puławskiemu, Miastu Lublin oraz powiatowi biłgorajskiemu.

Mapa 5. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP

Tworzenie nowych miejsc pracy, a także aktywizacja zawodowa osób młodych na lokalnym rynku pracy będą niewątpliwie głównymi wyzwaniami przed jakim stoi obecnie powiat lubelski. Jednym z możliwych sposobów trwałego obniżenia poziomu bezrobocia w powiecie powinno być podjęcie działań stymulujących rozwój lokalnej przedsiębiorczości, tworzenie nowych miejsc pracy, a także lepsze wykorzystanie lokalnych zasobów w sferze produkcji i świadczenia usług, również tych związanych z rozwojem turystyki, kultury i sportu.

3.7 Środowisko kulturowe i sport

W dzisiejszych czasach szczególnie istotne znaczenie dla sytuacji społeczno-gospodarczej danego obszaru ma potencjał kulturalny. Kultura to dziedzina życia, która dotyczy całego społeczeństwa, kształtuje postawy i zachowania ludzkie, pozwala budować więzi społeczne oraz wzmacnia poczucie przynależności do lokalnej wspólnoty. Wysoki poziom kultury uwalnia w ludziach kreatywność, ponadto przyczynia się do ograniczenia patologii i wykluczenia społecznego. Na obszarze powiatu lubelskiego tradycje kulturowe i instytucje, które je upowszechniają stanowią ważny element lokalnej polityki.

Na terenie powiatu lubelskiego funkcjonuje 10 ośrodków kultury, które przygotowują i realizują corocznie kilkadziesiąt imprez z dziedziny teatru, sztuki ludowej, promocji, historii i lokalnych produktów, tańca, plastyki, zdrowego stylu życia itp. O sprawnym funkcjonowaniu instytucji kulturalnych świadczy liczba i ranga organizowanych imprez i wydarzeń kulturalnych. Z ich oferty korzystają nie tylko mieszkańcy powiatu ale też mieszkańcy powiatów ościennych i całego województwa. Z ich udziałem odbywały się najważniejsze imprezy i wydarzenia kulturalne wymienione w poniższej tabeli.

Tabela 16. Imprezy kulturalne o charakterze ponadlokalnym w powiecie lubelskim

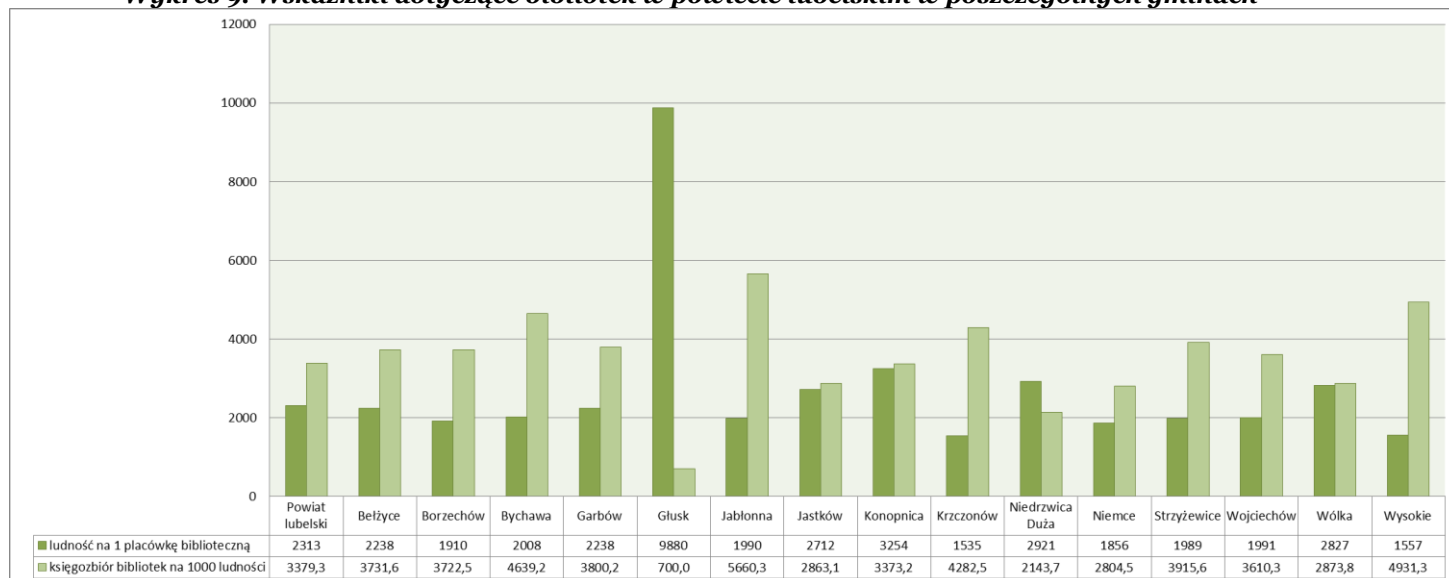
	nazwa imprezy	jednostka odpowiedzialna	lokalizacja	sezonowość	szacunkowa liczba korzystających osób
1.	Dożynki Powiatowe w Radawcu	Powiat Lubelski	lotnisko Radawiec	ostatni weekend sierpnia	30 000
2.	Powiatowe Biegi Uliczne	Powiat Lubelski	powiat lubelski	wrzesień/ październik	100
3.	Turniej Siatkówki o Puchar Starosty Lubelskiego	Powiat Lubelski	powiat lubelski	marzec/kwiecień	200
4.	Jarmark Firlejowski	Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Jastkowie zs. w Dąbrowicy	Dąbrowica	czerwiec	brak danych
5.	Ogólnopolskie Warsztaty Kowalskie	Gminny Ośrodek Kultury w Wojciechowie	Wojciechów	lipiec	brak danych
6.	Ogólnopolski Festyn „W Krainie Pierogów”	Bychawskie Centrum Kultury	Bychawa	czerwiec/lipiec	brak danych
7.	Festiwal wieprzowiny	Krajowy Związek Grup Producentów Rolnych Izba Gospodarcza	lotnisko Radawiec	czerwiec	brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Lublinie

Na obszarze powiatu lubelskiego działa 68 zespołów artystycznych (20 tanecznych, 15 wokalnych, 14 folklorystycznych, 12 teatralnych i 7 muzyczno-instrumentalnych), które skupiają łącznie 1564 członków.

Potencjał kulturalny powiatu lubelskiego uzupełniają biblioteki publiczne i ich filie, których na badanym obszarze jest 56. Najwięcej podmiotów zlokalizowanych jest na terenie gminy Bełżyce (6) i Niemce (3 podmioty), a najmniej na terenie gminy Głusk (1 podmiot). Księgozbiór łącznie na analizowanym obszarze wynosi 508 105 woluminów, z których korzysta 22 246 czytelników (dane za rok 2014). Średnio na 1 placówkę biblioteczną \w powiecie przypada 2313 mieszkańców (przy wskaźniku dla województwa lubelskiego równym 2902 osoby, a dla Polski – 4100 osób), natomiast księgozbiór bibliotek na 1000 ludności wynosi 3379,3 woluminów (2906,3 w województwie lubelskim i 3397,6 w Polsce). Wskaźnik liczby czytelników bibliotek publicznych na 1000 ludności w powiecie lubelskim wynosi 148 osób (lubelskie – 176 osób, Polska – 164 osoby), a wskaźnik wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach wynosi 18,9 (lubelskie – 19,1, Polska – 18,3). Wartość wskaźników w poszczególnych gminach powiatu przedstawia poniższy wykres.

Wykres 9. Wskaźniki dotyczące bibliotek w powiecie lubelskim w poszczególnych gminach

Źródło: opracowanie własne

Istotnym elementem infrastruktury turystycznej są muzea i skanseny prezentujące dziedzictwo kulturowe obszaru. Na obszarze powiatu istnieje jedno muzeum. Jest to Muzeum Regionalne i Muzeum Kowalstwa w Wojciechowie, które w 2014 r. odwiedziło 4877 osób. Poza muzeum w Wojciechowie na terenie powiatu znajdują się inne obiekty, w których zwiedzający mogą poznać lokalną tradycję i historię. Są to m.in.: skansen pszczelarski w Pszczelnej Woli, Multimedialna Izba Tradycji w Garbowie, IM-Plantacja Sztuki „Pod Lipami” w Palikijach, Skansen maszyn i urządzeń rolniczych w Niedrzwicy Kościelnej, Zagroda Piekarza w Stasinie.

Ważną rolę w kształtowaniu charakteru mieszkańców powiatu, a zwłaszcza dzieci i młodzieży odgrywa sport. W powiecie lubelskim podejmowane są różne działania zachęcające mieszkańców do podjęcia aktywności fizycznej. Mieszkańcy powiatu mają do dyspozycji 2 kryte pływalnie (w Bełżycach i Bychawie) oraz basen rekreacyjny w hotelu w Zemborzycach Tereszyńskich, stadiony sportowe w Bełżycach, Bychawie, Niemcach i Strzyżewicach oraz boiska sportowe. Na terenie powiatu lubelskiego funkcjonuje 45 klubów sportowych, w których ćwiczy łącznie ponad 2320 osób w 82 sekcjach sportowych. Corocznie w powiecie rozgrywany jest Międzynarodowy Turniej Piłki Siatkowej o Puchar Starosty Lubelskiego, którego celem jest popularyzacja piłki siatkowej, sportowego ducha rywalizacji i współpracy międzynarodowej, a także integracja środowisk samorządowych, firm i instytucji. Ponadto organizowane są takie imprezy jak: Powiatowe Biegi Uliczne, Mistrzostwa Piłki Siatkowej Drużyn Amatorskich o Puchar Starosty Lubelskiego, Powiatowe Igrzyska Młodzieży Szkolnej, Powiatowa Gimnazjada, Powiatowa Licealiada.

3.8 Infrastruktura techniczna

3.8.1 Wodociągi

Sieć wodociągowa w powiecie lubelskim jest dość dobrze rozwinięta. Na koniec 2014 r. jej długość wynosiła 2134,4 km, a korzystało z niej 120 432 mieszkańców, co stanowi 80,1% ogółu mieszkańców. Wynik jest niższy w porównaniu z danymi dla całego województwa lubelskiego (86,7% korzystających) oraz kraju (91,6% korzystających z wodociągów).

Słabszy rozwój sieci wodociągowej zauważalny jest w gminach Wojciechów (18,4% korzystających), Konopnica (49,6%) i Zakrzew (57,8%). Natomiast najwięcej mieszkańców korzysta z sieci wodociągowej w gminie Wólka (100%) oraz Borzechów (97,9%).

Tabela 17. Sieć wodociągowa - stan na koniec 2014 roku

	Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w %
Polska	91,6
województwo lubelskie	86,7
powiat lubelski	80,1
poszczególne gminy powiatu	
Bełżyce	71,4
Borzechów	97,9
Bychawa	93,2
Garbów	85,7
Głusk	96,1
Jabłonna	93,2
Jastków	85,0
Konopnica	49,6
Krzczonów	87,6
Niedrzwica Duża	73,9
Niemce	85,4
Strzyżewice	86,6
Wojciechów	18,4
Wólka	100,0
Wysokie	81,1
Zakrzew	57,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.8.2 Kanalizacja

W znacznie gorszej sytuacji znajduje się powiat lubelski jeżeli chodzi o rozwój sieci kanalizacyjnej. Na koniec 2014 roku sieć rozdzielcza na terenie powiatu miała długość 355,7 km. Korzystało z niej zaledwie 19,8% mieszkańców, co jest złym wynikiem na tle województwa (51,5%) i kraju (68,7%). Niskie parametry osiągane zarówno przez poszczególne gminy wskazują na potrzebę wdrożenia kompleksowych rozwiązań w zakresie gospodarki ściekowej.

W dwóch gminach powiatu lubelskiego: Borzechów i Zakrzew nie ma ani jednego kilometra sieci kanalizacyjnej. Natomiast najwięcej mieszkańców korzysta z sieci kanalizacyjnej w gminie Bełżyce (48,3%), Wólka (39,4%) i Bychawa (30,2%).

Tabela 18. Sieć kanalizacyjna - stan na 2014 rok

	Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w %
Polska	68,7
województwo lubelskie	51,5
powiat lubelski	19,8
poszczególne gminy powiatu	
Bełżyce	48,3
Borzechów	0,0
Bychawa	30,2
Garbów	17,0
Głusk	16,3
Jabłonna	0,3
Jastków	21,6
Konopnica	9,0
Krzczonów	12,4
Niedrzwica Duża	4,0
Niemce	27,8
Strzyżewice	18,0
Wojsławice	3,8
Wólka	39,4
Wysokie	0,4
Zakrzew	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.8.3 Gazownictwo

Na koniec 2014 roku w powiecie lubelskim znajdowało się 1620,1 km czynnej sieci gazowej (94,4 km sieci przesyłowej oraz 1525,7 km sieci rozdzielczej), z której korzystało zaledwie 39,7% mieszkańców. Wynik ten prezentuje się niekorzystnie na tle województwa i kraju. Porównując sytuację w województwie lubelskim, gdzie 40,2% ludności korzysta z sieci oraz w całym kraju - 52,2% korzystających, można stwierdzić, że powiat lubelski pod tym względem wypada niezadowalająco.

Tabela 19. Sieć gazownicza - stan na 2014 rok

	Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowniczej w %
Polska	52,2
województwo lubelskie	40,2
powiat lubelski	39,7
poszczególne gminy powiatu	
Bełżyce	66,0
Borzechów	41,2
Bychawa	1,4
Garbów	0,2
Głusk	72,6
Jabłonna	24,6
Jastków	42,8
Konopnica	77,3
Krzczonów	0,2
Niedrzwica Duża	60,2
Niemce	26,0
Strzyżewice	38,4
Wojciechów	47,9
Wólka	55,9
Wysokie	0,0
Zakrzew	0,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.8.4 Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami na terenie powiatu lubelskiego leży w gestii poszczególnych gmin, które są zobowiązane do wypełniania zadań w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi wynikającymi m.in. z ustawy o odpadach, ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach i rozporządzeń wykonawczych. Wszystkie gminy w powiecie mają zorganizowane i wdrożone systemy selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. W 2014 r. z terenu powiatu lubelskiego zebrano ok. 16,9 tys. ton zmieszanych odpadów komunalnych oraz 76,4 tys. ton odpadów selektywnych.

W „Planie gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2017” obszar województwa lubelskiego podzielono na 9 regionów gospodarowania odpadami i wyznaczono Regionalne Instalacje Przetwarzania Odpadów Komunalnych. Zgodnie z tym podziałem gminy powiatu lubelskiego przynależą do 2 rejonów:

- Rejon Centralny (gminy: Garbów, Głusk, Niemce, Wólka)
- Rejon Południowo-Zachodni (gminy: Bełżyce, Borzechów, Bychawa, Jabłonna, Jastków, Konopnica, Krzczonów, Niedrzwica Duża, Strzyżewice, Wojciechów, Wysokie i Zakrzew)

RIPOKi to zakłady zagospodarowania odpadów o mocy przerobowej wystarczającej do przyjmowania i przetwarzania odpadów z obszaru zamieszkałego przez co najmniej 120 tys. mieszkańców, spełniające wymagania najlepszej dostępnej techniki lub technologii.

Najbliższe instalacje RIPOK, z których korzystają gminy powiatu lubelskiego zlokalizowane są w Bełżycach, Lublinie i Kraśniku.

Tabela 20. Miejsca gromadzenia odpadów w poszczególnych gminach

gmina	miejsce zagospodarowania odpadów komunalnych
Bełżyce	EKO-KRAS Sp. z o.o. w Kraśniku
Borzechów	Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Kraśniku
Bychawa	Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Kraśniku
Garbów	Składowisko odpadów w Rokitnie Strefa usług komunalnych w Kurowie
Głusk	Składowisko odpadów w Rokitnie
Jabłonna	Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Kraśniku
Jastków	Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Kraśniku
Konopnica	Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Kraśniku
Krzczonów	Składowisko odpadów w Rokitnie Zakład Zagospodarowania Odpadów w Kraśniku Strefa Usług Komunalnych w Kraśniku
Niedrzwica Duża	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne Piaski, Zarzecze II w Kraśniku
Niemce	Składowisko odpadów w Rokitnie Zakład Zagospodarowania Odpadów „KOM- EKO ” S.A. w Lublinie
Strzyżewice	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne Piaski, Zarzecze II w Kraśniku
Wojciechów	Strefa Usług Komunalnych w Kraśniku
Wólka	Zakład Zagospodarowania Odpadów „KOM- EKO ” S.A. w Lublinie
Wysokie	Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Kraśniku
Zakrzew	Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Kraśniku

Źródło: Aktualizacja Powiatowego Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Lubelskiego

3.8.5 Infrastruktura energetyczna i telekomunikacyjna

Obszar powiatu lubelskiego pokryty jest siecią energetyczną średniego napięcia (linie napowietrzne). Bezpośredni odbiorcy zasilani są energią elektryczną o niskim napięciu ze stacji transformatorowych. Ogólny techniczny stan linii jest dobry. Przez teren powiatu przebiegają także linie energetyczne wysokiego napięcia WN – 110 kV.

Sieć telekomunikacyjna obejmuje cały obszar powiatu lubelskiego. Sieć wyposażona jest w nowoczesne automatyczne centrale cyfrowe, często połączone ze sobą przewodami światłowodowymi. Cały obszar powiatu objęty jest zasięgiem wszystkich funkcjonujących w Polsce operatorów sieci komórkowej. Na terenie powiatu zlokalizowanych jest kilkadziesiąt wież telefonii komórkowej, co w pełni zaspokaja potrzeby mieszkańców.

3.8.6 Infrastruktura informatyczna

Istotne znaczenie dla rozwoju powiatu lubelskiego ma powszechny dostęp do szerokopasmowego internetu, w tym nieograniczony dostęp do internetu w przestrzeni publicznej. Na omawianym terenie występują zarówno „białe”, „szare” jak i „czarne”¹ obszary dostępu do tradycyjnej infrastruktury szerokopasmowej (które dają możliwość świadczenia usług o przepływności co najmniej 2 Mb/s).

Analizę dostępności do internetu w powiecie lubelskim dokonano w oparciu o Studium Wykonalności dla projektu pn. „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo lubelskie”. Znaczna część obszaru powiatu lubelskiego zajmują obszary „białe”, ale sytuacja ta dzięki realizowanym inwestycjom ulega znacznej poprawie. Przez obszar powiatu przebiega sieć szkieletowa i sieć dystrybucyjna wraz z węzłami dystrybucyjnymi.

Istotnym elementem powstałej infrastruktury sieci szerokopasmowej jest tzw. „ostatnia mila” polegająca na budowie sieci szerokopasmowej wraz z infrastrukturą telekomunikacyjną pomiędzy najbliższym lub najbardziej efektywnym punktem dystrybucyjnym internetu, a użytkownikiem końcowym w miejscowościach, których nie jest planowana budowa takiego punktu.

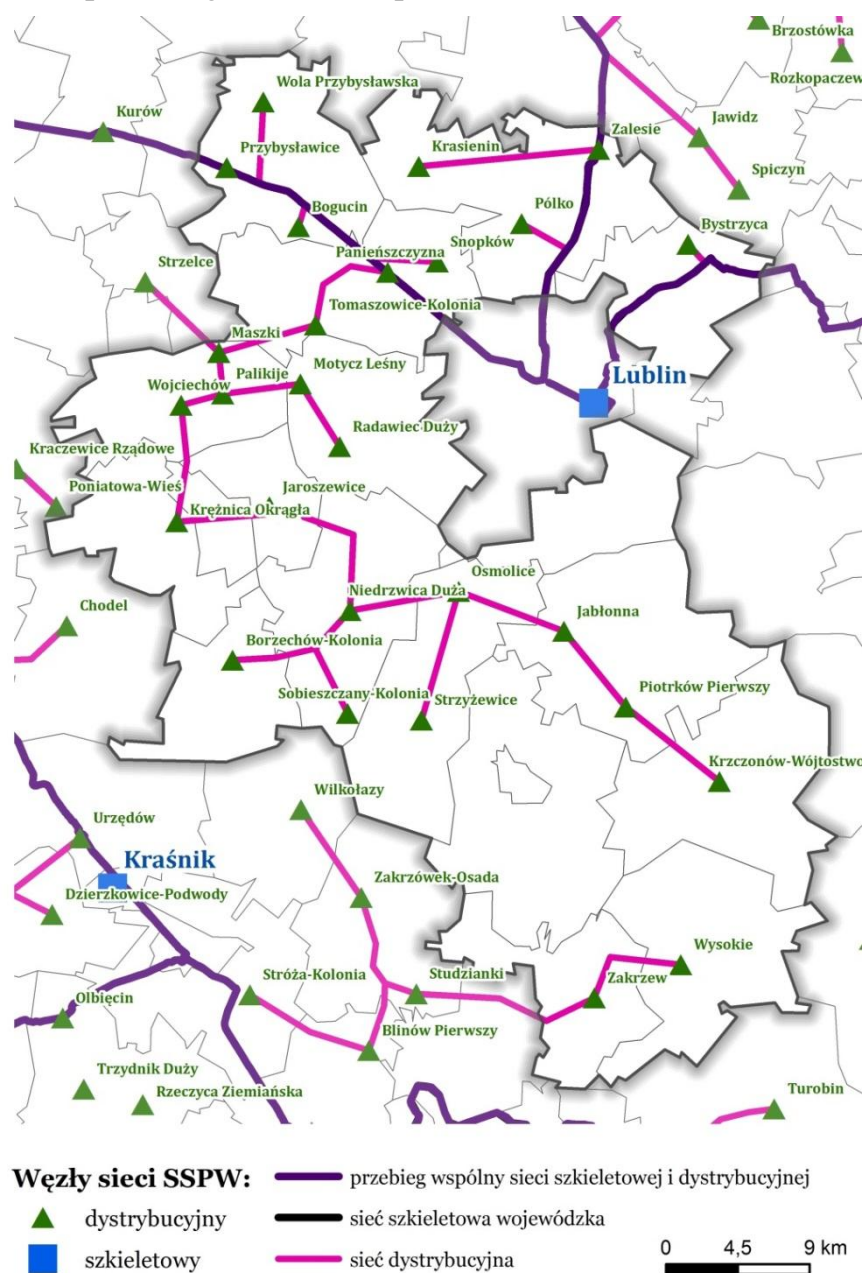
¹„biały” - obszar, na którym nie ma odpowiedniej infrastruktury szerokopasmowej i co do którego nie ma wiarygodnych planów inwestycyjnych wybudowania takiej infrastruktury w okresie najbliższych 3 lat.

„szary” nieproblematiczny - obszar, na którym jest tylko jedna odpowiednia infrastruktura szerokopasmowa, ale pomimo istnienia jednej infrastruktury operuje na niej wielu dostawców albo co do którego istnieje wiarygodny plan inwestycyjny wybudowania jednej takiej infrastruktury w okresie najbliższych 3 lat.

„szary” problematyczny - obszar, na którym jest tylko jedna odpowiednia infrastruktura szerokopasmowa, czego wynikiem są problemy w funkcjonowaniu rynku, nie ma możliwości wykorzystania istniejącej infrastruktury przez operatorów alternatywnych lub co do obszaru istnieje wiarygodny plan inwestycyjny wybudowania jednej takiej infrastruktury w okresie najbliższych 3 lat.

„czarny” - obszar, na którym istnieją dwie lub więcej odpowiednie infrastruktury szerokopasmowe lub ich budowa jest objęta wiarygodnymi planami inwestycyjnymi w okresie najbliższych 3 lat.

Mapa 6. Sieć szerokopasmowego internetu w powiecie lubelskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie Studium Wykonalności dla projektu pn. „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo lubelskie”

3.8.7 Energetyka odnawialna

Powiat lubelski posiada bardzo duży potencjał do rozwoju odnawialnych źródeł energii, w szczególności ze słońca i biomasy. Na terenie gmin powiatu zrealizowano kilka projektów dofinansowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013 w zakresie energetyki odnawialnej, w ramach których na domach prywatnych mieszkańców zamontowano kolektory słoneczne służące podgrzewaniu ciepłej wody użytkowej (777 zestawów w gminie Niemce, 562 instalacje w gminach Jastków i Konopnica, 628 instalacji w gminach Bełżyce, Bychawa i Zakrzew, 371 zestawów w gminie Jabłonna oraz 630 zestawów w gminie Garbów). W ramach powyższych projektów wyposażono również wiele budynków użyteczności publicznej, zarówno w kolektory słoneczne jak i piece na

biomasę (wymiana źródeł ciepła). Na terenie powiatu (w gminie Bełżyce) zlokalizowane są dwie turbiny wiatrowe: o mocy 500kW (m.Cuple) oraz o mocy 1000kW (m.Belżyce). Ponadto na terenie gminy Bełżyce planowana jest budowa kolejnych siłowni wiatrowych, a także dwóch farm fotowoltaicznych o łącznej mocy do 5,5 MW (inwestycje te są w fazie przygotowania niezbędnej dokumentacji). Przewiduje się, że racji uwarunkowań lokalizacyjnych na obszarze powiatu lubelskiego w dalszym ciągu będą realizowane inwestycje wykorzystujące odnawialne źródła energii (biogazownie, farmy fotowoltaiczne, instalacje solarne).

3.9 Turystyka

Zakres działania powiatu obejmuje również m.in. zadania związane z rozwojem ruchu turystycznego, które zostały zapisane w art. 4 pkt. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. 142, poz. 1592 z późn. zmianami). Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie kultury fizycznej i turystyki.

O atrakcyjności turystycznej danego obszaru decyduje określona jego cecha, która w wymierny sposób przyczynia się do podjęcia decyzji przez turystów o odwiedzeniu tego miejsca. Do tych cech zalicza się m.in. walory krajobrazu naturalnego, klimat, pomniki przyrody czy inne interesujące obiekty turystyczne. O atrakcyjności turystycznej świadczy zarówno siła przyciągania do danego regionu określonego rodzaju turystyki oraz turystów jak i popyt na oferowane usługi.

Turystyka jest obecnie uznawana za jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się dziedzin gospodarki. Jej szczególne znaczenie wynika również z faktu, iż oprócz jednostek branży turystycznej aktywizuje wiele innych sektorów gospodarki (m.in. transport, łączność, przemysł, budownictwo, rolnictwo, działalność finansową i ubezpieczeniową). Wydatki ponoszone przez turystów w danym miejscu generują dodatkowy zysk, który zasila lokalną gospodarkę. Uruchamia to cały łańcuch reakcji, które stwarzają dodatkowe korzyści w poszczególnych sektorach gospodarki kooperujących z branżą turystyczną. Ekonomiczne efekty turystyki zyskują na znaczeniu, tym bardziej, że obecnie najważniejsze cele stawiane władzom samorządowym są związane ze zwiększeniem dochodów gmin i powiatów, lokalnych podmiotów gospodarczych i miejscowej ludności oraz kreowaniem zatrudnienia i aktywną walką z bezrobociem. Sprawnie działająca branża turystyczna przekłada się na:

- ⊕ rozwój gospodarczy regionu,
- ⊕ miejsca pracy dla mieszkańców i w konsekwencji dochody budżetów domowych,
- ⊕ dochody budżetu JST i budżetu państwa,
- ⊕ rozwój oferty publicznej: kulturalnej, rozrywkowej, rekreacyjno-sportowej,
- ⊕ nowe inwestycje i przedsiębiorstwa, o zadowolenie społeczne,
- ⊕ realizację oczekiwań publicznych.

Obszar powiatu lubelskiego posiada bardzo duży potencjał do rozwoju turystyki. Turystyka przyrodnicza rozwijać się może na bazie walorów krajobrazowych obszaru, obszarów chronionych oraz (głównie Bystrzycy). Obszar posiada również potencjał do rozwoju turystyki kulturowej, ze względu na liczne obiekty pałacowe i dworsko-parkowe oraz zabytkowe obiekty sakralne. Ważnym elementem infrastruktury turystycznej jest również sieć szlaków i ścieżek turystycznych, która na obszarze powiatu lubelskiego jest dobrze rozbudowana.

Tabela 21. Szlaki turystyczne w powiecie lubelskim

	Nazwa szlaku / gmina	Przebieg / charakterystyka
1.	Szlaki Kajakowe Powiatu Lubelskiego	wariant najdłuższy: od Strzyżewic do Zalewu Zemborzyckiego (25 km, 8-10 godzin). drugi wariant: od Piotrowic do Zalewu Zemborzyckiego (18 km, 5-6 godzin). trzeci wariant: od Osmolic do Zalewu Zemborzyckiego (14 km, ok. 4-5 godzin). czwarty, najkrótszy: od Prawiednik do Zalewu Zemborzyckiego (7 km, 2-3 godziny). • Zalew Zemborzycki – Stadnina LKJ (4 km, 1,5 godziny). • Stadnina LKJ – Dworek Grafa (3 km, 1 godzina). • Turka – Zawieprzycze (14 km, 4-5 godzin). • Jakubowice Murowane – Spiczyn.
2.	Szlak Żelaza	• pierwszy gwóźdź programu: muzeum kowalstwa • drugi gwóźdź programu: podkowa z masy solnej • trzeci gwóźdź programu: kuźnia Romana Czernieca • czwarty gwóźdź programu: obiad u Kowalowej • piąty gwóźdź programu: wytapianie i odlewanie metali w piecu-dymarce
SZLAKI ROWEROWE		
3.	Gmina Bełżyce - szlak czerwony	Trasa o długości ok. 10 km wiodąca przez Wierchowiska Dolne – Skrzyniec Kolonia – Stare Wierchowiska – Wierchowiska Górne.
4.	Gmina Borzechów - szlak czarny	Szlak o długości 11,5 km, biegnący głównie przez gminę Borzechów i niewielkimi odcinkami przez gminę Niedrzwica Duża, gm. Chodel w Powiecie Opolskim.
5.	Gmina Bychawa - szlak doliną Kosarzewki	Szlak wiedzie od Osmolic wzdłuż rzeki przez Bychawkę Pierwszą i Drugą, a następnie przez Bychawę i Kosarzew do Krzczonowa.
6.	Gmina Garbów - szlak czarny	Pętla o długości ok. 35 km biegnie przez: Garbów, Karolin, Leśce, Piotrowice Wielkie, Borków, Kruk, Meszno, Wołę Przybyśławską, Przybyśławice, Zagrody i kończy się w Garbowie. W zdecydowanej większości są to drogi o nawierzchni utwardzonej asfaltem lub betonem, o niskim natężeniu ruchu samochodowego.
7.	Gmina Garbów - szlak zielony	trasa w południowej części gminy Garbów o długości 19 kilometrów, przebiegająca przez tę miejscowość i miejscami przechodząca przez tereny sąsiednich gmin: Jastków i Markuszów (pow. puławski).
8.	Gmina Głusk – szlak żółty	Trasa o długości 37 kilometrów możliwa do przejazdu w obu kierunkach. Prowadzi z Prawiednik przez Dominów, a następnie Żabią Wołę do Ćmiłowa. Z tej miejscowości trzeba następnie przejechać do Mętowa, a potem przez Głuszczyznę, Majdan Mętowski, Wilczopole, Kliny, Kazimierzówkę i Kalinówkę do Głuska.
9.	Gmina Jastków – niebieski szlak rowerowy	Szlak biegnie od Jastkowa przez Piotrawin, Majdan Snopkowski, Snopków i Kolonię Natalin.
10.	Gmina Jastków – żółty szlak rowerowy	Pętla o długości 25 km, biegnąca w okolicach Jastkowa, a następnie Tomaszowic, Mosznej, Ożarowa, Ługowa, Wysokiego, Ślucocina i Sieprawic.
11.	Gmina Konopnica - czarny szlak rowerowy	Trasa liczy 30 km. Biegnie głównie przez tereny gminy Konopnica, choć początek trasy znajduje się w Lublinie.
12.	Gmina Krzczonów	Pętla o długości 52 km. W większości przebiega przez Wyniosłość Giełczewską, więc różnica poziomu między różnymi odcinkami trasy sięga 100 metrów i rowerzyści napotkają po drodze strome podjazdy i gwałtowne zjazdy. Warto wybrać się w trasę, dysponując nie tylko niezłą kondycją, ale też rowerem posiadającym kilka przerzutek, by dostosować tempo do skali trudności. Szlak częściowo łączy się ze Szlakiem Doliną Kosarzewki.
13.	Gmina Niedrzwica Duża - niebieski szlak rowerowy	
14.	Gmina Niedrzwica Duża - zielony szlak rowerowy	Trasa przebiega w bezpośredniej bliskości rzeki Nędznica. Północny skraj szlaku znajduje się już w granicach administracyjnych miasta Lublin. Na trasie tego szlaku rowerzyści trzykrotnie przecinają bieg rzeki.
15.	Gmina Niemce - czarny szlak rowerowy	Krótką trasę o długości 4 km.
16.	Gmina Niemce - zielony szlak rowerowy	Szlak jest pętlą między Wołą Niemiecką, Nowym Stawem, Nasutowem, Kawką, Pryszczową Górą, Osówką, Majdanem Krasienińskim, Stoczkiem Kolonią, Jakubowicami Konińskimi-Kolonią i Dysem.
17.	Gmina Strzyżewice - trasa „południowa”	Trasa wiedzie przez Piotrowice – Pawłówek – Strzyżewice – Dębina – Kielczewice Dolne – Kielczewice Maryjskie – Borkowizna – Kielczewice Dolne – Strzyżewice – Kajetanówka – Piotrowice
18.	Gmina Strzyżewice - trasa „południowa”	Szlak północny prowadzi przez miejscowości: Piotrowice – Osmolice – Żabia Wola – Pszczela Wola – Osmolice II – Piotrowice.
19.	Gmina Wojciechów - szlak czerwony	Długa trasa rowerowa prowadząca z Lublina przez Nałęczów, do Kazimierza Dolnego. Na dwunastokilometrowym odcinku szlak przebiega przez gminę Wojciechów: od Miłocina (w pobliżu stacji kolejowej) przez Maszki i Wojciechów do miejscowości Nowy Gaj.
20.	Gmina Wojciechów - Szlak niebieski	Ten szlak, podobnie jak czerwony, jest częścią dłuższej trasy rowerowej. Prowadzi ona od Gutanowa w gminie Garbów przez Nałęczów i Wąwolnicę do Międzynarodowego Szlaku Bursztynowego w okolicy Celejowa. Szlak niebieski przebiega na długości 13 kilometrów przez gminę Wojciechów od Nowego Gaju przez Wojciechów po Lubki.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Lublinie

Na terenie powiatu lubelskiego zgodnie z danymi BDL GUS z 2014 roku funkcjonowało 16 obiektów noclegowych, dysponujących 543 miejscami noclegowymi. Ponadto znajduje się tu rozbudowana baza gospodarstw agroturystycznych, nieobjętych statystyką państwową. Również oferta obiektów gastronomicznych w powiecie lubelskim jest bardzo bogata. Oferują one specjalności kuchni lokalnej, a także kuchni międzynarodowej.

Obszar powiatu lubelskiego obfituje w różnego rodzaju atrakcje. Najważniejsze z nich, najczęściej odwiedzane przez turystów, zarówno z kraju i zagranicy zostały wymienione w tabeli poniżej.

Tabela 22. Atrakcje turystyczne w powiecie lubelskim

	nazwa atrakcji	adres	charakterystyka
1.	Muzeum w Pszczeliej Woli	Pszczela Wola 9, 23-107 Strzyżewice	ZSR posiada program muzealno-dydaktyczny „Pszczelarstwo wczoraj i dziś”, w ramach którego przewiduje zwiedzanie obiektów Zespołu Szkół Rolniczych w Pszczeliej Woli, w tym: spacer po zespole dworsko-parkowym; zwiedzanie jedynej w Europie Technikum Pszczelarskiego, izby pamięci szkoły, muzeum pszczelarstwa i pracowni pasiecznych; przedstawienie historii bartnictwa w Polsce (pokaz barci i zabytkowych uli); przedstawienie pracy pszczelarza „wczoraj i dziś”; pokaz wytwarzania produktów pszczelarskich: wypiek „całusków”, wyrób świec woskowych”, możliwość zakupu miodu i pamiątek z wosku
2.	Multimedialna Izba Tradycji w Garbowie (MIT Garbów)	Garbów 34 , 21-080 Garbów	MIT oferuje całoroczną ofertę turystyczną polegającą na: zwiedzaniu wystaw czasowych z zakresu historii regionu i malarstwa, zwiedzaniu stałej wystawy etnograficznej, prowadzeniu w ramach wystaw lekcji muzealnych, organizacji warsztatów z zakresu ginących zawodów: bibułkarstwa, szydełkowania, haftu (obrazy, makatki, obrusy), wikliny papierowej, pisania ikon, wyrobu produktów spożywczych tradycyjnymi metodami (ser, masło), organizacji wycieczek edukacyjnych obejmujących elementy krajoznawstwa, ornitologii, botaniki, historii regionu Garbowszczyzny.
3.	Kuźnia Wojciechów	Wojciechów 153, 24-204 Wojciechów	Kuźnia posiada program edukacyjny dla dzieci, młodzieży, osób dorosłych z zakresu kowalstwa tradycyjnego, współczesnego kowalstwa artystycznego. Organizuje pokazy „na żywo” kucia podkowy, innych wyrobów z żelaza i metalu, pokaz podkuwania „konika”. Przy tym właściciel kuźni Roman Czerniec ubarwia program opowieściami kowala z życia wojciechowskiej kuźni, krótką historią o wychowaniu się w kowalskiej rodzinie - „kowalstwo jako pasja, zawód i tradycja” przekazywana z pokolenia na pokolenie już od ponad 90 lat.
4.	Muzeum Regionalne w Wojciechowie i Muzeum Kowalstwa	Wojciechów 9, 24 204 Wojciechów	Wnętrze Wojciechowskiego Muzeum Regionalnego jest stylizowane na wzór chałupy Wojciechowskiej w pełni wyposażonej w sprzęty i narzędzia, którymi posługiwali się niegdyś nasi przodkowie. W drugiej części muzeum znajdują się eksponaty pochodzące z wykopalisk archeologicznych m.in. fragmenty naczyń i kafle średniowieczne. Do najciekawszych eksponatów średniowiecznych można zaliczyć półgrosz świdnicki, zapinkę do książki. Dawne dzieje Wojciechowa obrazuje ciekawie odwzorowana makietą dawnego średniowiecznego grodu, z którego do naszych czasów przetrwała wieża z fragmentem murów i suchą fosą. W Muzeum eksponowana jest również historia folkloru Ziemi Wojciechowskiej. Przy Muzeum działa Galeria Sztuki Ludowej, w której można nabyć podkową „na szczęście” i inne wyroby miejscowych twórców, wybić pamiątkową monetę.
5.	IM-Plantacja Sztuki „Pod Lipami”	Palikije II 100, 24-204 Wojciechów	IM-Plantacja Sztuki „Pod Lipami” prowadzi działalność wystawienniczą, w tym: wystawę sprzętów używanych w wiejskim gospodarstwie (narzędzi i maszyn do produkcji rolnej, drobnych wyrobów kowalskich, które miały zastosowanie w takim gospodarstwie). Oprócz tego zorganizowano galerię miniatur akwarelowych o charakterze pamiątkowym związanych tematycznie z obszarem Powiatu Lubelskiego, pracownię malarską właściciela gospodarstwa. Goście mogą też zobaczyć wystawę starych książek (np. przewodników turystycznych), czasopism, prasy archiwalnej, starych płyt gramofonowych odtwarzanych w czasie oglądania ekspozycji.
6.	Plantacja Żeń-Szeń Punkt Sprzedaży i Promocji: Sławomir Chmiel	Kalinówka 178 c, 21-040 Świdnik	Rodzinne gospodarstwo ekologiczne o profilu zielarskim funkcjonuje od 1984 roku. Specjalizuje się jako jedno z nielicznych w Polsce w uprawie żeń-szenia jak również w doradztwie i zaopatrzeniu rolników konwencjonalnych i ekologicznych w ekologiczne środki do produkcji. W ofercie posiada Efektywne mikroorganizmy, Humusy, Bio-algeen, etc. Produkcja wyrobów w gospodarstwie jest w 100% ekologiczna.
7.	Skansen maszyn i urządzeń rolniczych	ul. Krakowska 44 Niedrzwica	Odwiedzający Skansen będą mogli zobaczyć m.in.: pług koleśny, pługi różnego rodzaju, radła rylcowe z 1918 roku, brony beleczkowe

		Kościelna	drewniane, opielacze konne, grubery, kieraty z XVIII i XIX w., młockarnie z lat 20. XX wieku, sieczkarnie różne, przedwojenne chomąta, uprzęż dla konia, siewnik z lat 30. XX wieku, kosiarke, żniwiarke, snopowiązałkę konną, i wiele innych maszyn i urządzeń. Ponadto w skansenie zostanie utworzony kącik poświęcony technice wojskowej nazwany „Nerw Armii”. W tej części skansenu będzie można zobaczyć sprzęt służby łączności, służby chemicznej i saperkiej, który był używany po II wojnie światowej.
8.	Zagroda Piekarza	Stasin 34	Zagroda Piekarza to przede wszystkim miejsce, w którym jest wytwarzany tradycyjnymi metodami chleb. Tu można nie tylko zakupić to zdrowe pieczywo o niepowtarzalnym smaku, ale na własne oczy zobaczyć, jak jest wyrabiane. Goście Zagrody będą mogli wziąć udział w indywidualnych i grupowych warsztatach piekarskich lub po prostu usiąść na chwilę i odpocząć. Idea Zagrody od początku była taka, aby po przekroczeniu furtki wiejskiego podwórka można było znaleźć się na chwilę w innym świecie – odrywając się chociaż na chwilę od codziennego pędu i zgiełku. Aktualna oferta Zagrody Piekarza: wyrób sprzedaż Chleba „Wygnanowskiego” Ekologicznego i Chleba Orkiszowego Ekologicznego, wyrób i sprzedaż lokalnych przysmaków piekarskich – m. in. cebularki lubelskich, gryczaków, jaglaków, cebulaków z serem i szczypiorem, podplomyków z fajerki, pąk wiejskich z masłem i ze smalcem własnego wyrobu, pokazy piekarstwa tradycyjnego, warsztaty z zakresu wypieku chleba oraz ekologicznej produkcji spożywczej, pokazy i zajęcia dla pasjonatów i uczniów rzemiosła piekarskiego – m. in. zdobienie chlebów okolicznościowych i korowajów, wypiek ciast tradycyjnych, animacje i imprezy tematyczne dla dzieci i młodzieży, połączone ze zwiedzaniem Zagrody, zwiedzanie starego domu wiejskiego i poznawanie pamiątek po rzemieślniczej historii rodziny, organizacja tradycyjnych biesiad i imprez okolicznościowych w odrestaurowanym wnętrzu drewnianej stodoły
9.	Park edukacyjno-rekreacyjny Owadolandia	Wojciechów Kol.Piąta nr 127 24-204 Wojciechów	Owadolandia to park edukacyjno-rekreacyjny, w którym można spotkać ogromne repliki owadów, wielkości dorosłego człowieka. Wiernie odtworzone modele owadów, zaprojektowane z dbałością o szczegóły anatomiczne. W parku znajduje się ścieżka dydaktyczna z ciekawymi gatunkami i odmianami roślin oraz tablice informacyjno-edukacyjne, przeznaczone do przeprowadzania zajęć na świeżym powietrzu. Celem jest właścicieli jest edukacja, ale także wzbudzanie emocji w chwili oglądania rzeźb owadów. Jest to miejsce wypoczynku i zabawy dla całej rodziny (plac zabaw, miejsce do pikników). Na terenie parku znajduje się miejsce na organizowanie ognisk. Oferta skierowana zarówno dla dzieci jak i dla dorosłych.
10.	ZOO Wojciechów	Wojciechów 24-204 Wojciechów	To idealne miejsce na wypoczynek i rozrywkę poza miastem, dla wszystkich osób lubiących spędzać wolny czas aktywnie, na świeżym powietrzu, w bezpośrednim kontakcie z naturą i zwierzętami. Na powierzchni 4 ha zgromadzono kilkadziesiąt gatunków egzotycznych zwierząt, przestronny plac zabaw, liczne atrakcje, zaplecze gastronomiczne i edukacyjne.
11	Zwierzyniec Park Rozrywki	Niemce przy drodze nr 19 na trasie Lubli – Lubartów	Bezpieczny parking, liczne atrakcje dla zwiedzających minn. dla dzieci plac zabaw, możliwość rozpalenia ogniska czy zrobienie grilla. Zwierzęta w Zwierzyni są łagodne i bezpieczne. Mieszkają także osły, świnię wietnamskie, kozy, strusie, emu, kaczki, konie grające w Ogniem i mieczem (film), są też lamy, wielbłąd, kangury, łabędzie, bociany, żółwie.
12.	Aeroklub Lubelski Lotnisko sportowe w Radawcu	21-030 Motycz Radawiec 272A	Pełni funkcję klubu sportowego propagującego oraz kształcącego lotnictwo polskie, głównie w zakresie rekreacji i uprawiania sportów lotniczych. W ofercie aeroklubu znajdują się sekcje: - samolotowa - szybowcowa - spadochronowa. - mikrolotowa - modelarska - balonowa. Aeroklub jest także organizatorem jedynych na świecie Zimowych Zawodów Samolotowych, które odbywają się na początku każdego roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Lublinie

Na obszarze powiatu lubelskiego wytwarzanych jest wiele produktów tradycyjnych i lokalnych. Należą do nich:

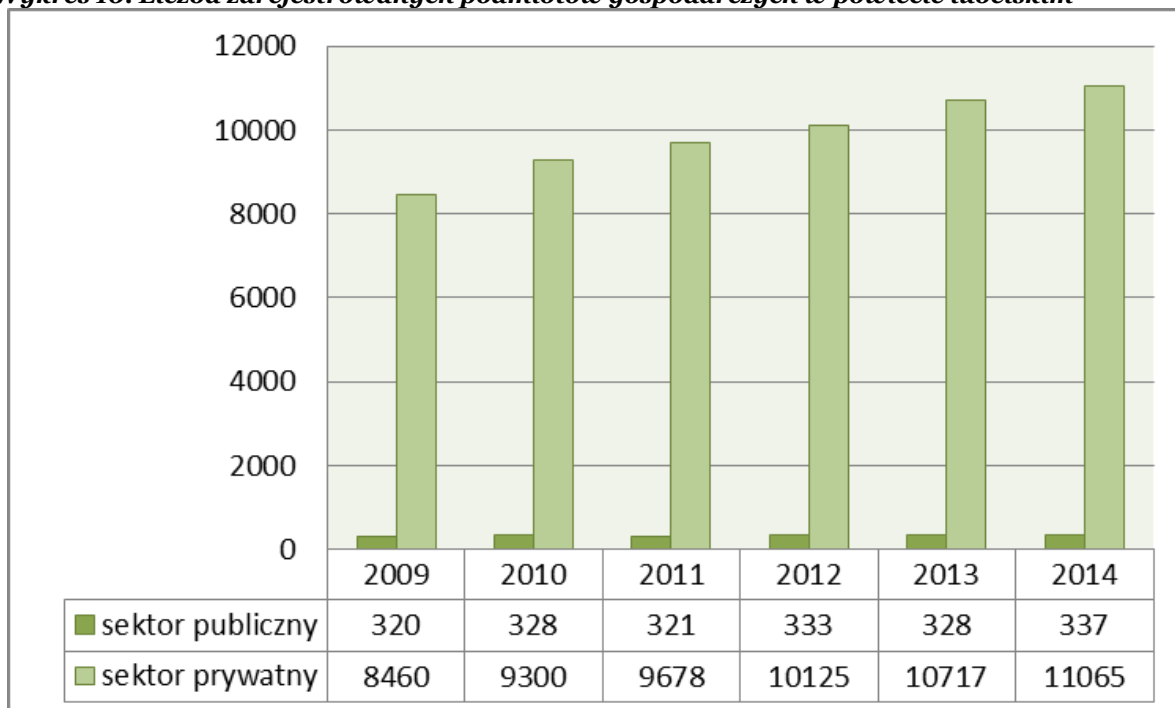
- ⊕ szynka wieprzowa z Krzczonowa,
- ⊕ kielbasa wieprzowa z Krzczonowa,
- ⊕ masło z Bychawy,
- ⊕ całuski pszczelowski,
- ⊕ chleb niedrzwicki,
- ⊕ wafle tortowe,
- ⊕ zawijas nasutowski,
- ⊕ paszteciki niedrzwickie z kapustą i pieczarkami,
- ⊕ piernik lubelski,
- ⊕ topielec ze szczypiorkiem,
- ⊕ kapusta chłopska,
- ⊕ pierogi na dwa rogi,
- ⊕ parowanki z Olszanki,
- ⊕ piróg drożdżowy,
- ⊕ pierogi gałęzowskie,
- ⊕ miód gryczany,
- ⊕ miód malinowy,
- ⊕ cebularz lubelski.

3.10 Potencjał gospodarczy

Gospodarka powiatu lubelskiego ma charakter wielofunkcyjny. Opiera się głównie na lokalnych walorach i surowcach, a dominującymi branżami są przemysł rolno-spożywczy, a także usługi związane z handlem i turystyką. Niewielkie uprzemysłowienie powiatu oraz zachowanie zasady zrównoważonego rozwoju spowodowały, że obrano dwa kierunki rozwoju gospodarczego. Pierwszy to rozwój turystyki opartej na walorach naturalnych z wzbogaceniem oferty o usługi umożliwiające aktywny wypoczynek, natomiast drugi to rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w branżach produkcyjnych i usługowych.

3.10.1 Przedsiębiorczość

Obserwowany jest stale rosnący trend w zakresie liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie powiatu. Liczba ta od 2009 r. systematycznie wzrasta. Dane GUS z końca grudnia 2014 roku wskazują na 11 402 podmioty wpisane do rejestrów przedsiębiorców, z czego 11 065 to podmioty z sektora prywatnego (97%). Liczba ta wzrosła o niespełna 19,9% w porównaniu z 2009 rokiem, kiedy to zarejestrowanych w systemie REGON było 8780 podmiotów (8469 w sektorze prywatnym).

Wykres 10. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w powiecie lubelskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej zarejestrowanych podmiotów prowadzi działalność gospodarczą w dziale handel i naprawy pojazdów mechanicznych. Zaś drugą najpopularniejszą branżą jest budownictwo, gdzie zarejestrowanych jest 3219 podmiotów. Na kolejnych miejscach plasują się: przetwórstwo przemysłowe oraz transport i gospodarka magazynowa.

Tabela 23. Struktura podmiotów gospodarczych w powiecie lubelskim wg rodzaju ich działalności.

Seksja		2009	2010	2011	2012	2013	2014
Seksja A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	273	282	307	323	344	329
Seksja B	górnictwo i wydobywanie	11	13	14	16	17	20
Seksja C	przetwórstwo przemysłowe	778	867	887	921	995	1012
Seksja D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	7	7	11	16	19	18
Seksja E	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	32	34	36	41	39	38
Seksja F	budownictwo	1108	1266	1351	1432	1476	1498
Seksja G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	2772	2950	2988	3096	3190	3219
Seksja H	transport i gosp.magazynowa	832	842	829	875	913	929
Seksja I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	200	226	227	229	249	250
Seksja J	informacja i komunikacja	115	129	146	168	197	216
Seksja K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa	290	291	291	294	321	316
Seksja L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	120	131	149	162	175	187
Seksja M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	514	613	658	698	765	813

Sekcja N	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	237	292	323	264	296	320
Sekcja O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	186	187	187	187	188	190
Sekcja P	edukacja	304	322	335	399	414	433
Sekcja Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna	332	382	429	465	529	591
Sekcja R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	137	156	166	175	181	183
Sekcja S i T	pozostała działaln.usługowa	532	638	665	697	737	842

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenie powiatu lubelskiego, mierzony liczbą podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców, jest o ponad 5,5% niższy niż średnio w województwie i o 41,1% niższy niż średnio w kraju. Jeśli chodzi o wskaźnik dotyczący jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności to jest on 7% wyższy niż średnio w województwie i o 22,4% niższy niż średnio w kraju.

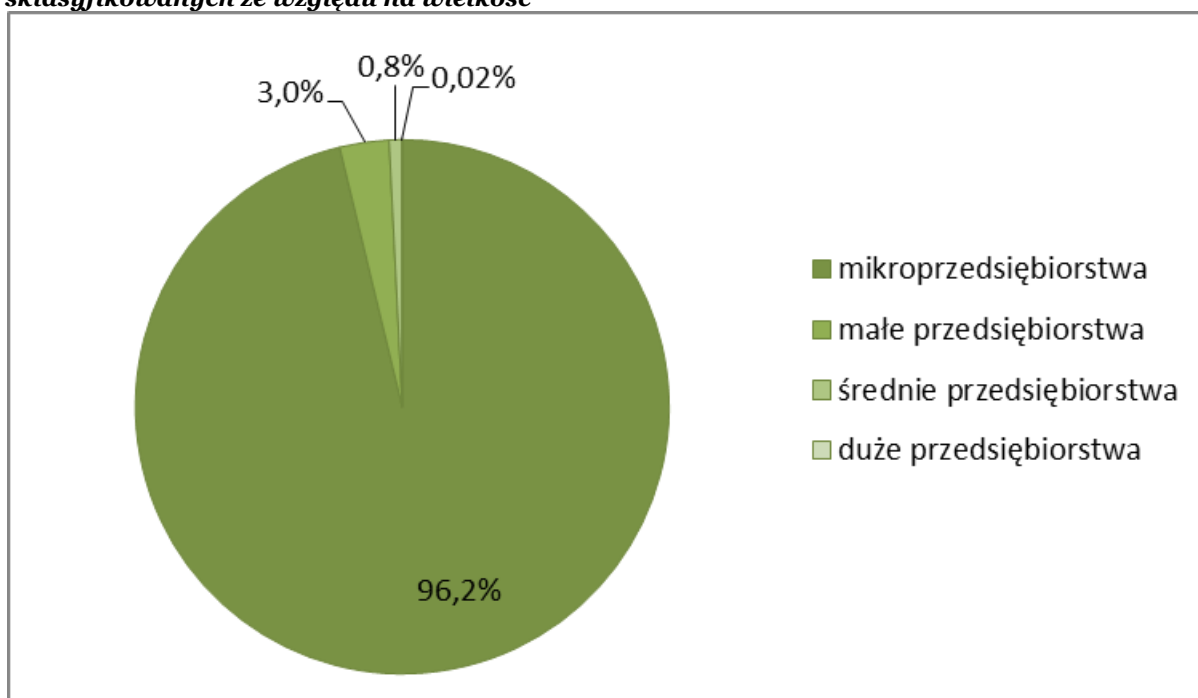
Tabela 24. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON - wskaźniki

	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności
Polska	1071	93
województwo lubelskie	799	71
powiat lubelski	759	76
poszczególne gminy powiatu		
Bełżyce	757	80
Borzechów	484	50
Bychawa	661	73
Garbów	631	63
Głusk	904	94
Jabłonna	613	59
Jastków	917	78
Konopnica	1017	92
Krzczonów	597	52
Niedrzwica Duża	777	86
Niemce	858	94
Strzyżewice	714	61
Wojciechów	564	64
Wólka	810	88
Wysokie	400	28
Zakrzew	374	20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Biorąc pod uwagę strukturę wielkościową przedsiębiorstw w powiecie lubelskim dominują mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników, których według danych GUS z końca 2014 roku jest 10 975. Na terenie powiatu zarejestrowane są 2 podmioty gospodarcze, zatrudniające powyżej 250 pracowników, a także 88 firm średnich (50-249 pracowników) oraz 340 małych przedsiębiorstw (10-49 zatrudnionych pracowników).

Wykres 11. Podział przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie powiatu lubelskiego, sklasyfikowanych ze względu na wielkość

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 25. Najwięksi pracodawcy w powiecie lubelskim

	nazwa firmy/instytucji	adres	liczba osób zatrudnionych	branża
1.	FILE SP. Z O.O.	Garbów 190, 21 – 080 Garbów	178	produkcja teczek prezentacyjnych, segregatorów i artykułów promocyjnych
2.	LST POLSKA SP. Z O.O. ZAKŁAD PRODUKCYJNY	24-200 Bełżyce, ul. Przemysłowa 50.	164	producent i dystrybutor owoców mrożonych
3.	SPOMASZ BEŁŻYCE S.A.	24-200 Bełżyce, ul. Fabryczna 2.	162	produkcja maszyn i urządzeń dla przemysłu spożywczego
4.	RURGAZ SP. Z O.O.	Prawiedniki-Kolonia 57, 20-515 Lublin 51	160	produkcja systemów rurowych
5.	Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe AVEXIM Sp. z o.o.	Turka, ul. Bukowa 2, 20 – 258 Lublin 62	158	sprzedaż detaliczna żywności i artykułów przemysłowych
6.	OSMOFROST SP. Z O.O.	Osmolice Pierwsze 18A, 23-107 Strzyżewice	150	produkcja mrożonych owoców i warzyw
7.	EDBAK SP. Z O.O.	Piotrowice 186, 23 – 107 Strzyżewice	149	producent ergonomicznych podstaw do monitorów LCD i CRT
8.	Przedsiębiorstwo Produkcji Materiałów Budowlanych Niemce S.A.	21-025 Niemce, ul. Ceramiczna 6	143	produkcja i sprzedaż materiałów budowlanych
9.	SIGMA S.A.	Barak 6, 21-002 Jastków.	140	producent maszyn dla górnictwa, ochrony środowiska i energetyki
10.	Przedsiębiorstwo Zagraniczne CORMAY. Oddział Produkcyjny.	Marynin 61a, 21-030 Motycz	140	producent odczynników diagnostycznych
11.	Zakład Przetwórstwa Mięsnego „RYJEK” Sp. Jawna J. Woźniak i Spółka.	Nasutów 173, 21-025 Niemce.	120	produkcja i sprzedaż mięsa i wędlin
12.	Gospodarstwo Szklarniowe „LEONÓW” Sp. z o.o.	21-025 Niemce, ul. Leonów 49.	110	produkcja i sprzedaż warzyw i owoców

13.	ELEKTROMEKS SP. Z O.O.	Dębówka 33a, 20-823 Lublin	108	usługi w zakresie instalacji elektrycznych, urządzeń
14.	AS – BABUNI SP. Z O.O.	21-025 Niemce, ul. Różana 37	102	produkcja makaronów oraz kasz
15.	Piekarnia Jan Nakonieczny	Garbów Drugi 87, 21 - 080 Garbów	85	produkcja pieczywa i wyrobów cukierniczych
16.	MEDI – SEPT SP. Z O.O.	Konopnica 159 c	80	producent środków do dezynfekcji, sterylizacji i utrzymania higieny
17.	MEGA SP. Z O.O.	24 – 200 Bełżyce, ul. Przemysłowa 52	79	maszyny dla przemysłu spożywczego
18.	UREN NOVABERRY Chłodnia.	Krężnica Okrągła 19c, 24 – 200 Bełżyce	72	przetwórstwo owocowo-warzywne
19.	FAMI Michał Famielec	23 – 100 Bychawa, ul. 11-go listopada 39	63	wykonawstwo i montaż konstrukcji stalowych, hale stalowe budowlane.
20.	Bychawskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o.	23 – 100 Bychawa, ul. Macieja Rataja 6.	54	oczyszczanie miasta, gospodarowanie odpadami.
21.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Montażowe MONTECH Sp. z o.o.	Łuszczów Drugi 108, 20 – 258 Lublin 62	45	urządzenia dla komunalnych i przemysłowych oczyszczalni ścieków
22.	Lubelski Rynek Hurtowy S.A.	Elizówka 65, 21-003 Ciecierzyn.	38	ponadregionalna giełda rolno-ogrodnicza
23.	BOCIAN. Fabryka Mebli. Tadeusz Bocian	Uniszowice 97g, 21-030 Motycz	35	producent mebli
24.	Firma WEREMCZUK. Produkcja Maszyn Rolno-Ogrodniczych	Szerokie 110, 20-829 Lublin	34	producent maszyn rolniczych dla sadownictwa i ogrodnictwa
25.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo – Usługowe TRANSKOBET Roman Chudziak.	Łuszczów Pierwszy 85, 20 – 258 Lublin 62	30	usługi ogólnobudowlane, wykopy, sprzedaż piasku
26.	Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „WAT” SP. Z O.O.	Mętów 165, 20-388 Lublin.	23	produkcja i sprzedaż materiałów budowlanych
27.	TERPIŁOWSKI DEVELOPMENT	Uniszowice 31, 21-030 Motycz	22	budowa i sprzedaż domów
28.	HOLLEX TRANSPORT SP. JAWNA	Uniszowice 103e, 21-030 Motycz	20	transport drogowy towarów
29.	PATER MGK SP. Z O.O.	Piotrowice Wielkie 102, 21 – 080 Garbów	20	producent mięsa i wędlin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Lublinie

Niezbędnym warunkiem rozwoju przedsiębiorczości jest przygotowanie terenów dla potencjalnych inwestorów. O atrakcyjności inwestycyjnej danego obszaru najczęściej decyduje kombinacja kilku czynników: wyposażenie w infrastrukturę techniczną, odpowiednia dostępność komunikacyjna oraz system ulg dla inwestorów. Każde przedsiębiorstwo bądź podmiot gospodarczy poszukuje miejsca do prowadzenia swej działalności, które w najlepszy sposób będzie zaspokajało jego potrzeby. Miejsce to musi odznaczać się najwyższymi walorami użytkowymi lokalizacji dla prowadzonej działalności.

Na terenie powiatu lubelskiego wyznaczono wiele terenów pod przyszłe inwestycje. Poszczególne gminy wyznaczają lokalizację takich obszarów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Nie wszystkie jednak są uzbrojone w sieć wodociągową, kanalizację sanitarną, sieć elektryczną czy gazową.

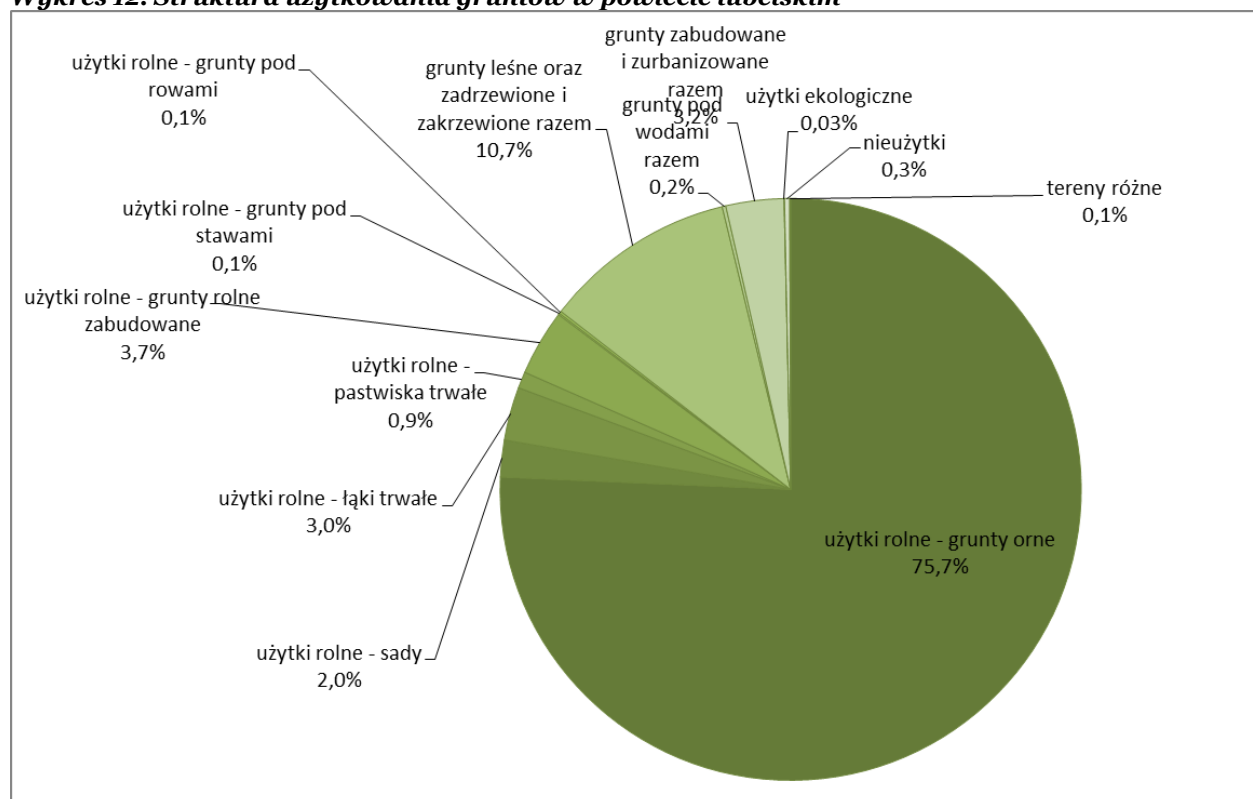
3.10.2 Sektor rolny

Rolnictwo jest podstawowym działem gospodarki, gdyż zaspokaja elementarne potrzeby ludności – wytwarza żywność oraz wiele innych produktów dostarczanych do różnych gałęzi przemysłu m.in. spożywczego, chemicznego i włókienniczego. Dział ten daje źródło utrzymania znacznej części społeczeństwa. Rolnictwo jest jednym z głównych sektorów gospodarki powiatu lubelskiego, na co wskazuje m.in. struktura użytkowania gruntów i struktura zatrudnienia ludności. Na rozwój rolnictwa wpływa wiele czynników, zarówno przyrodniczych takich jak: żyzność gleb, warunki klimatyczne, stosunki wodne, ukształtowanie powierzchni, jak i pozaprzyrodniczych m.in.: sposób gospodarowania (nawożenie mineralne, mechanizacja rolnictwa) czy stosunki własnościowe.

Pokrywa glebowa powiatu lubelskiego jest słabo zróżnicowana. Na terenie całego powiatu występują następujące typy gleb: brunatne, płowe, bielcowe, czarne ziemie, mady rzeczne, gleby bagienne, rędziny i pararendziny, gleby antropogeniczne.

W strukturze użytkowania terenu na obszarze powiatu lubelskiego dominującą pozycję pod względem powierzchni zajmują grunty orne (75,7% powierzchni powiatu). Duży odsetek stanowią również grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (10,7%). Pozostałe tereny zajmują znikomą powierzchnię. Taka struktura wskazuje na dominujące znaczenie rolnictwa w gospodarce gmin powiatu lubelskiego.

Wykres 12. Struktura użytkowania gruntów w powiecie lubelskim

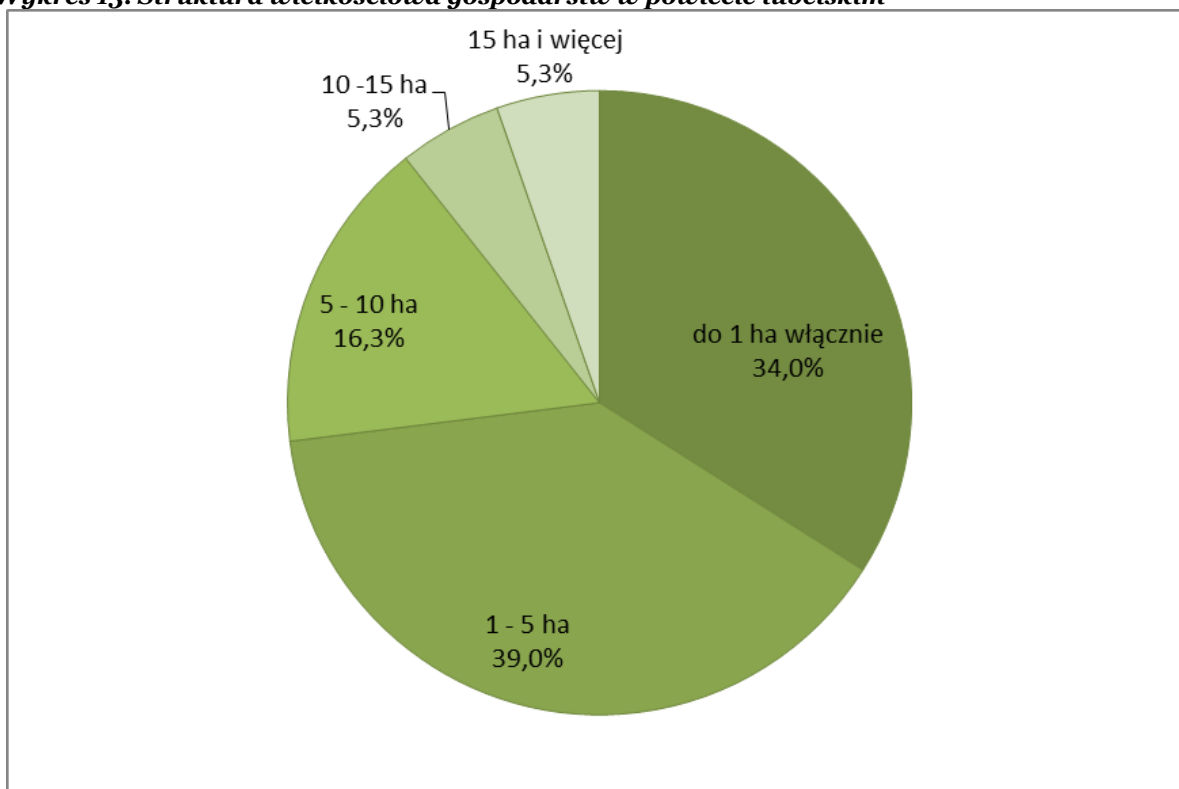

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Rolnictwo w powiecie lubelskim w dalszym ciągu pełni istotną rolę w strukturze gospodarczej powiatu. Analiza wyników Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r., pierwszego spisu realizowanego od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, wskazuje na ogólną liczbę gospodarstw rolnych wynoszącą 27040, z których 23384 prowadzi działalność rolniczą (86,5%).

Rolnictwo na terenie powiatu, podobnie jak całego województwa lubelskiego charakteryzuje rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Przeciętna wielkość gospodarstwa w powiecie wynosi zaledwie 4,81 ha, natomiast ilość gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha stanowi zaledwie 5,3% ogółu. Pozytywnym zjawiskiem jest natomiast coraz lepsze wyposażenie w zmechanizowany sprzęt rolniczy: ciągniki, opryskiwacze i kombajny.

Wykres 13. Struktura wielkościowa gospodarstw w powiecie lubelskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Jakość gleb determinuje w dużym stopniu kierunki upraw roślin. Dominują zboża, uprawy przemysłowe, buraki cukrowe i rzepak. Jeśli chodzi o pogłowie zwierząt to, podobnie jak w przypadku innych powiatów województwa lubelskiego, najwyższe wskaźniki notowane są dla drobiu, bydła i trzody chlewnej. Ze względu na sąsiedztwo Lublina sektor rolny na terenie powiatu lubelskiego powinien w szczególny sposób specjalizować się w produkcji określonych produktów rolnych, np. owoców i warzyw, dla których Lublin jest doskonałym rynkiem zbytu.

Rolnicy z terenu powiatu lubelskiego mogą korzystać z instytucji otoczenia rolnictwa. Należą do nich: Oddziały Regionalny i Powiatowy Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z siedzibą w Elizówce (gm. Niemce), oddziały Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego (Zespoły Doradztwa Rolniczego) w Bełżycach, Bychawie i Elizówce. Prowadzą one doradztwo rolnicze obejmujące działania w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych oraz wiejskiego gospodarstwa domowego, mające na celu poprawę poziomu dochodów rolniczych oraz podnoszenie konkurencyjności rynkowej gospodarstw rolnych, wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, a także podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich.

Na terenie powiatu lubelskiego działa kilka grup producentów rolnych. Rolnicy zrzeszeni w tych grupach odnoszą z członkostwa szereg korzyści. Należą do nich m.in.

- wymiana doświadczeń i informacji rynkowej,

- ⊕ hurtowy zakup środków do produkcji (nawozy, środki ochrony roślin, itp.),
- ⊕ wspólne przygotowanie odpowiednich partii produktów (magazynowanie, suszenie, konfekcjonowanie, pakowanie i oznakowanie),,
- ⊕ silniejsze partnerstwo powodujące wzmocnienie dominacji na rynku i jego lepszy monitoring (dostęp do informacji),
- ⊕ wspólne inwestycje (kapitał, kredyty, maszyny, magazyny, chłodnie, itp.) oraz wprowadzanie nowych technologii,
- ⊕ prowadzenie szkoleń i działań marketingowych (wspólna promocja produktów),
- ⊕ rozłożenie ryzyka na wszystkich członków grupy i wspólne rozwiązywanie problemów oraz korzystanie z doradztwa.

W powiecie lubelskim zarejestrowane są dwie grupy producenckie: Spółdzielcza Grupa Producentów "ATUT" z siedzibą w Babinie (gm. Bełżyce) oraz Grupa Producentów Trzody Chlewnej BEKON Sp. z o.o. z siedzibą w Maryninie (gm. Konopnica). Ponadto producenci rolni z terenu powiatu lubelskiego są członkami grup zarejestrowanych w innych powiatach.

3.11 Jakość rządzenia w powiecie

Zdolność samorządu powiatowego do skutecznego rządzenia i przewyższania problemów rozwojowych stanowi obecnie jedno z głównych wyzwań samorządów lokalnych w Polsce. W niniejszej diagnozie skoncentrowano się na krótkiej analizie czterech najważniejszych czynników decydujących o jakości rządzenia w powiecie, tj.: jakości kadr administracyjnych i stopniu ich wyposażenia w narzędzia informatyczno-komunikacyjne, zdolności inwestycyjnej powiatu i gmin wchodzących w jego skład, zaangażowaniu kapitału społecznego w proces współrządzenia oraz stosowaniu praktyk planowania strategicznego i promowania powiatu na forum krajowym i międzynarodowym.

3.11.1 Administracja i proces jej ucyfrowienia

O jakości funkcjonowania administracji lokalnej decydują w dużym stopniu zatrudnieni pracownicy oraz poziom ich wykształcenia i wiedzy. Na koniec czerwca 2015 roku w Starostwie Powiatowym było zatrudnionych 221 osób, z których 82,3% posiadało wykształcenie wyższe. Wykształceniem policealnym legitymowało się prawie 1,4% pracowników, zaś średnim – 11,8% zatrudnionych. Warto odnotować również dość dużą aktywność pracowników w zakresie poszerzania wiedzy i podnoszenia swoich kompetencji, m.in. poprzez uczestnictwo w różnego rodzaju kursach i szkoleniach, również tych współfinansowanych ze środków PO Kapitał Ludzki (tematyka dotycząca m.in. ochrony danych osobowych, zachowania trwałości projektów współfinansowanych ze środków UE, zamówień publicznych, rachunkowości w jst, prawa pracy, itd.).

Starostwo Powiatowe w Lublinie posiada Certyfikat Zarządzania Jakością ISO 9001. Korzyściami z wdrożenia systemu zarządzania jakością są przede wszystkim: potwierdzenie i doskonalenie jakości świadczonych usług, poprawa wizerunku Starostwa, stosowanie powtarzalnych i przejrzystych procedur załatwiania spraw, usprawnienie funkcjonowania urzędu, zwiększenie efektywności zarządzania Starostwem, lepsze poznanie potrzeb klienta, zwiększenie zadowolenia i zaufania klienta.

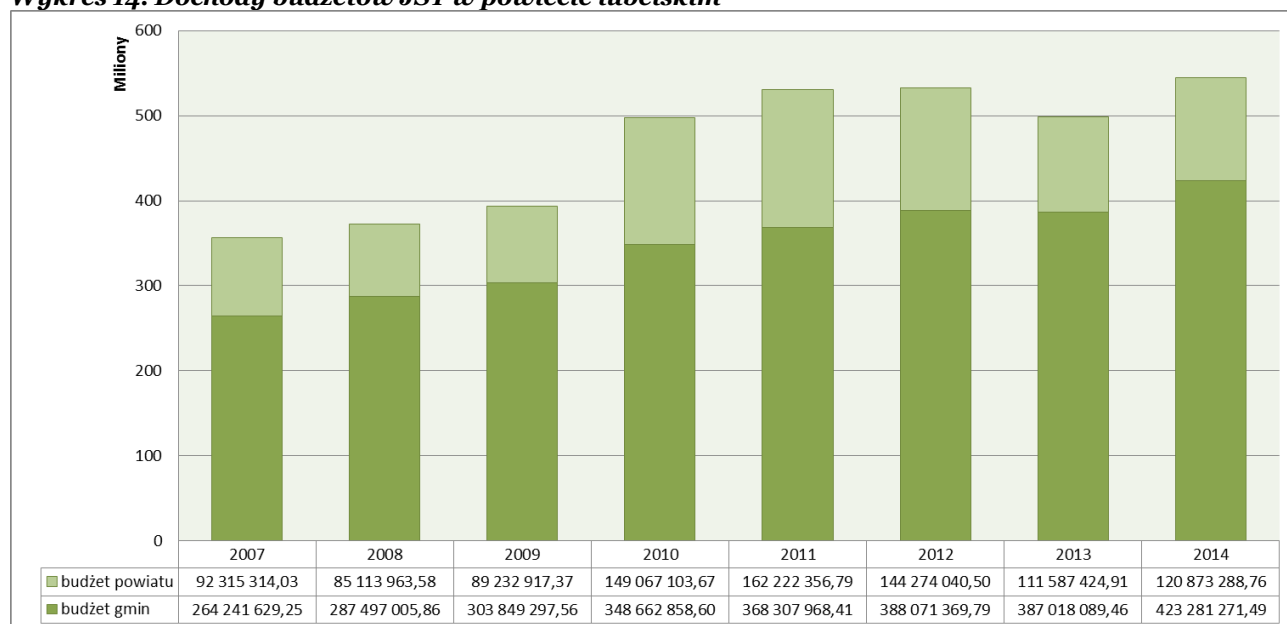
Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców powiatu oraz dostosowując działalność urzędu do najwyższych standardów usług wprowadzono w Starostwie Powiatowym możliwość kontaktu oraz załatwienia niektórych spraw za pośrednictwem internetu. Są to tzw. e-usługi, które mają ułatwić kontakt z urzędnikami bez wychodzenia z domu. Należą do

nich m.in. E-Konsultacje Społeczne, elektroniczna skrzynka podawcza systemu Pojazd i Kierowca, sprawdzenie statusu dowodu rejestracyjnego PWPW, Powiatowe Centrum Certyfikacji oraz elektroniczna skrzynka podawcza EPUAP. Uzupełnieniem w procesie informatyzacji powiatu jest System Informacji Przestrzennej Powiatu Lubelskiego, w ramach którego przeprowadzono digitalizację powiatowych zasobów geodezyjnych.

3.11.2 Analiza zdolności inwestycyjnej powiatu

Zdolność powiatu do inwestowania uzależniona jest głównie od wielkości dochodów oraz od struktury wydatków w budżecie powiatu oraz poszczególnych gmin. W ciągu ostatnich lat można zaobserwować stały wzrost dochodów powiatu lubelskiego i gmin wchodzących w jego skład (z jednorocznym spadkiem w 2013 r.). W przypadku gmin dochody w latach 2007-2014 wzrosły o 60,2%, zaś w przypadku powiatu wzrost ten był mniejszy i wyniósł 30,9%.

Wykres 14. Dochody budżetów JST w powiecie lubelskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pomimo stałego wzrostu dochodów gmin i powiatu, ich wielkość w przeliczeniu na 1 mieszkańca pozostaje na poziomie niższym niż średnio w województwie i kraju. Dochody gmin powiatu lubelskiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały się na koniec 2014 roku na poziomie 2 824,94 zł i były o 26,2% niższe niż średnia dla gmin w województwie (3 565,11 zł) i o 40,6% niższe w porównaniu ze średnią dla gmin w kraju (3 970,71 zł).

Dochody powiatu lubelskiego w przeliczeniu na jednego mieszkańca kształtowały się w roku 2014 na poziomie 806,70 zł i były o 11,1% niższe niż średnio w województwie (896,48 zł) i 14,1% niższe niż w kraju (920,41 zł).

Wykres 15. Dochody budżetów JST w powiecie lubelskim w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

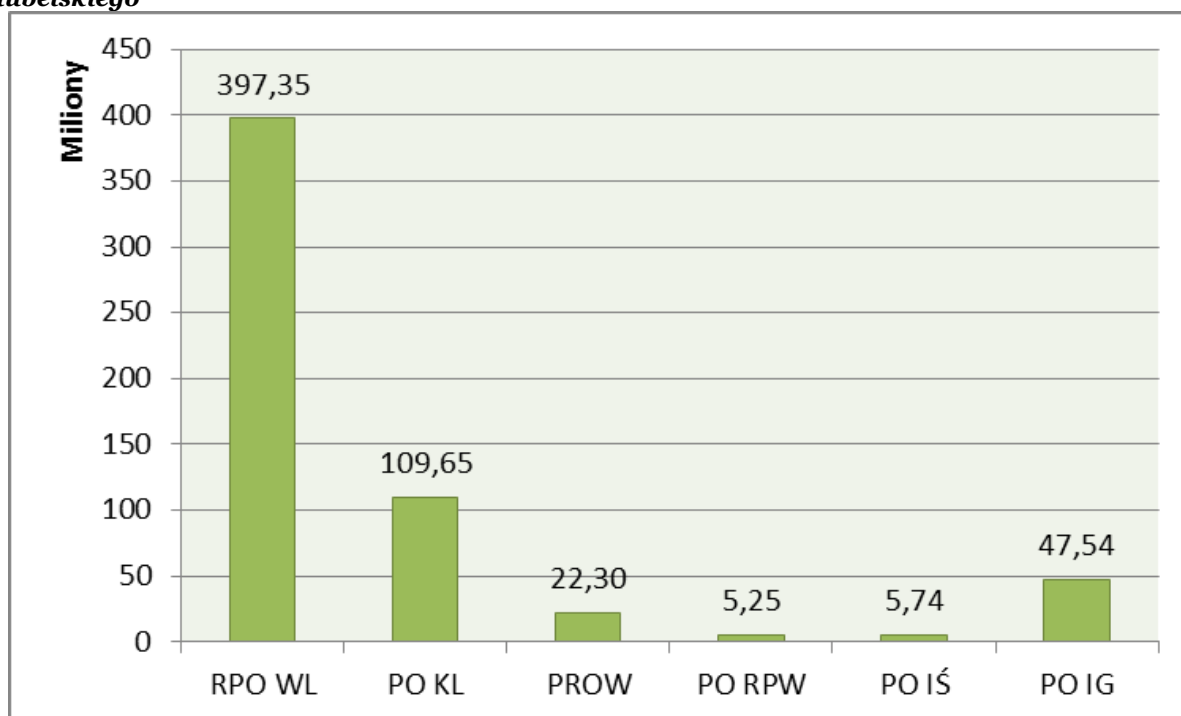
W wydatkach gmin i powiatu dominują wydatki bieżące związane z realizacją zadań samorządu, zadań zleconych oraz utrzymaniem administracji. Gminy powiatu lubelskiego około 21,3% wydatków przeznaczają na cele inwestycyjne i jest to nieco mniej niż w powiecie, który na zadania inwestycyjne przeznacza około 24,2%.

Wykres 16. Udział wydatków inwestycyjnych w budżetach JST powiatu lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Oceniając poziom wydatków inwestycyjnych samorządów powiatu lubelskiego warto pamiętać o środkach unijnych, które zostały wykorzystane na terenie powiatu w formie realizacji konkretnych projektów. Łączna wartość tych środków pozyskanych z programów operacyjnych perspektywy finansowej 2007-2013 osiągnęła poziom prawie 587,8 mln złotych i w znaczny sposób przyczyniła się do zwiększenia zdolności inwestycyjnej samorządów i innych podmiotów działających w powiecie. Środki te stanowiły znaczną część wszystkich środków inwestycyjnych, jakie były w dyspozycji samorządów (powiatowego i gminnych).

Wykres 17. Wielkość środków unijnych pozyskanych na realizację projektów na terenie powiatu lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z SIMIK oraz <http://www.mapadotacji.gov.pl/>

Najwięcej środków (67,6%) zostało pozyskanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego (RPO WL) oraz Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (18,7%). Znaczący udział stanowiły również środki z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (PO IG), z którego pozyskano 8,1% oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW), który stanowił podstawowe źródło finansowania rozwoju obszarów wiejskich. Programy te będą stanowiły również istotne źródło finansowania działań przewidzianych w ramach wdrażania zaktualizowanej strategii do roku 2022.

3.11.3 Poziom rozwoju kapitału społecznego w powiecie

Poziom rozwoju kapitału społecznego i jego zaangażowanie w procesy współrzędzenia jest obecnie jednym z głównych przejawów dobrego rządzenia na poziomie lokalnym. Zwykle kapitał społeczny oceniany jest w takich kategoriach jak: aktywność obywatelska (mierzona między innymi udziałem w wyborach i liczbą działających organizacji społecznych), zaradność mieszkańców (połączona z chęcią współpracy i pomagania innym, np. w ramach pomocy dobrosąsiedzkiej lub wolontariatu), poziom wzajemnego zaufania i bezpieczeństwa mieszkańców (również socjalnego), religijność oraz niski poziom występowania problemów społecznych.

Trudno jest jednoznacznie ocenić poziom rozwoju kapitału społecznego w powiecie lubelskim. Wydaje się, że jest on już spory, ale wymaga dalszego uaktywnienia i rozwoju. Za takim stwierdzeniem przemawiają następujące argumenty:

- ✚ Stosunkowo duża liczba aktywnie działających organizacji pozarządowych (fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych) na terenie powiatu (408 organizacji zarejestrowanych w REGON, co daje 27 podmiotów na 10 tys. mieszkańców, przy średniej dla województwa 33 oraz kraju – 33 podmiotów);

- ⊕ Spore zaangażowanie mieszkańców powiatu w życie społeczno-kulturalne (np. liczba działających zespołów artystycznych, aktywność sportowa, wydawanie gazet lokalnych, itd.);
- ⊕ Coraz większe angażowanie się mieszkańców w sprawy nowatorskie (samozatrudnienie, zakładanie gospodarstw agroturystycznych, ekonomia społeczna itd.);
- ⊕ Stosunkowo wysoki poziom partycypacji w wyborach samorządowych (frekwencja na poziomie 45,5% w ostatnich wyborach do samorządu lokalnego w 2014 roku).

3.11.4 Praktyka planowania strategicznego w powiecie i promocji

O jakości rządzenia w powiecie decyduje w dużym stopniu praktyka planowania strategicznego i jakość przygotowywanych dokumentów. Powiat lubelski posiada większość wymaganych prawem dokumentów strategicznych. Ogólna polityka rozwoju powiatu prowadzona jest w oparciu o strategię opracowaną w 2007 roku, która jest obecnie aktualizowana, zaś zarządzanie środkami finansowymi powiatu odbywa się w oparciu o corocznie uchwalany budżet oraz wieloletnią prognozę finansową. Polityka w zakresie ochrony środowiska została szczegółowo uregulowana w dokumencie pt. *Program ochrony środowiska dla Powiatu Lubelskiego na lata 2014-2017 z perspektywą do 2021 r.* oraz *Program usuwania wyrobów zawierających azbest*. Kwestie związane z pomocą społeczną zostały ujęte w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2011 - 2016* oraz *Powiatowym Programie Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2012-2017*.

Z kolei polityka bezpieczeństwa publicznego realizowana jest obecnie w ramach *Powiatowego programu zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego na lata 2012-2015*.

Z punktu widzenia kompetencji samorządu powiatowego, a także konieczności zbudowania i wdrożenia w przyszłości efektywnego modelu strategicznego zarządzania rozwojem powiatu, należy rozważyć uzupełnienie istniejących planów i programów rozwoju o nowe dokumenty strategiczne, regulujące np. kwestie rozwoju szkolnictwa zawodowego w oparciu o funkcjonującą na terenie powiatu sieć szkół ponadgimnazjalnych; modernizacji dróg powiatowych czy też prowadzenia proaktywnej polityki prorodzinnej. Większa uwaga powinna być również zwrócona na kwestie monitoringu realizowanych dokumentów strategicznych, a także ich ewaluacji z punktu oceny efektywności wdrażanych działań i stosowanych instrumentów.

Działalność promocyjna powiatu prowadzona jest na dość szeroką skalę. Funkcjonuje strona internetowa powiatu, zawierająca szerokie spektrum informacji dla mieszkańców, turystów i inwestorów. Promocja prowadzona jest również poprzez wydawanie różnego rodzaju materiałów promocyjnych. W tym zakresie powiat blisko współpracuje z gminami oraz z Lokalną Grupą Działania „Kraina Wokół Lublina”.

Tabela 26. Publikacje promocyjne Starostwa Powiatowego w Lublinie

	nazwa	nakład	charakterystyka, cel publikacji
1.	Wyskocz na Weekend – Przewodnik turystyczny po Powiecie Lubelskim	2000	Propozycja pięciu gotowych wycieczek weekendowych wraz z miejscami noclegowymi oraz punktami gastronomicznymi.
2.	Powiat Lubelski Aktywnie – Przewodnik	1000	Publikacja, która jest jednocześnie częścią przewodnika turystycznego pokazująca miejsca, w których można spędzić czas aktywnie oraz przedstawia cykliczne imprezy sportowe.
3.	Atlas Drogowy powiatów województwa lubelskiego	500	Atlas oprócz mapy samochodowej zawiera krótkie informacje o powiatach województwa lubelskiego.
4.	POWIAT LUBELSKI	100	Publikacja zawierająca krótkie opisy każdej z gmin powiatu lubelskiego
5.	POWIAT LUBELSKI – Lublin District 2014	70	Publikacja opisująca ważniejsze miejsca turystyczne i historyczne powiatu.
6.	Powiat Lubelski - naturalnie	2000	Album ukazujący przyrodę powiatu lubelskiego
7.	Film reklamowy „Tradycyjne i lokalne produkty powiatu lubelskiego”	1	Film promocyjny produktów lokalnych i tradycyjnych promujący jednocześnie portal www.tradycyjne.lu
8.	Mapa turystyczna Powiatu Lubelskiego	500	Mapa turystyczna zawierająca szlaki rowerowe oraz wyznaczone trasy pięciu wycieczek pn Wyskocz na weekend.
9.	Film reklamowy Dożynki – Radawiec	1	Film zapraszający do uczestnictwa w imprezie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Lublinie

W powiecie wydawany jest dwumiesięcznik „Panorama Powiatu”. Jest to czasopismo społeczno-kulturalne wydawany bezpłatnie od 1999 roku. Gazeta wydawana jest w formie papierowej i w wersji elektronicznej. W gazecie na bieżąco ukazują się informacje o nowych przedsięwzięciach realizowanych przez Powiat Lubelski, poruszane są aktualne problemy dotyczące mieszkańców powiatu. Prezentowane są również dokonania sportowe, naukowe i plastyczne dzieci i młodzieży.

Powiat prowadzi współpracę partnerską z innymi powiatami województwa lubelskiego w ramach organizacji zrzeszających (np. Konwent Powiatów Województwa Lubelskiego). Powiat jest też aktywny jeśli chodzi o prowadzenie współpracy międzynarodowej, która jak wiadomo jest ważnym instrumentem promowania atrakcji powiatu i przyciągania turystów z zewnątrz. Powiat lubelski współpracuje z następującymi jednostkami z zagranicy:

- Miasto La Chapelle sur Erdre (Francja)
- Miasto Kutina (Chorwacja)
- Powiat Main-Kinzig (Niemcy)
- Rejon Pustomyty (Ukraina)

W przyszłych działaniach należy zatem dążyć do zwiększenia aktywności powiatu w zakresie promocji i współpracy międzynarodowej.

4 Wnioski wynikające z przeprowadzonej diagnozy – analiza SWOT

Podsumowaniem dla przedstawionej powyżej diagnozy społeczno-gospodarczej powiatu jest analiza SWOT zawierająca identyfikację silnych i słabych stron wynikających z analizy obecnych uwarunkowań wewnętrznych rozwoju powiatu, a także szans i zagrożeń będących odzwierciedleniem zewnętrznych czynników rozwoju powiatu, jakie mogą pojawić się w przyszłości. W analizie zewnętrznych czynników rozwojowych, szans i zagrożeń, wzięto pod uwagę zapisy europejskich i krajowych dokumentów strategicznych, a także cele i priorytety Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do roku 2030).

SILNE STRONY

- Korzystna lokalizacja powiatu na przecięciu dróg krajowych oraz w bliskim sąsiedztwie miasta wojewódzkiego,
- Dobra klasa gleb sprzyjająca rozwojowi rolnictwa w wybranych gminach,
- Rosnąca liczba mieszkańców ,
- Baza surowcowa do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego,
- Dobrze rozwinięta sieć dróg,
- Przyjazny, pomocny samorząd i proinwestycyjna polityka władz lokalnych,
- Skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych na rozwój powiatu i gmin wchodzących w jego skład,
- Wysokie walory przyrodnicze, krajobrazowe, i kulturowe, stanowiące bodziec sprzyjający rozwojowi turystyki,
- Czyste, nieskażone środowisko naturalne,
- Rozwijająca się agroturystyka,
- Odpowiadająca potrzebom, zróżnicowana oferta kulturalna (aktywnie działający ośrodki kultury, imprezy kulturalne i promocyjne),
- Dobrze rozwinięta organizacja i infrastruktura pomocy społecznej,
- Rosnący poziom kapitału społecznego,
- Wysoka aktywność samorządów lokalnych w zakresie działalności inwestycyjnej.

SŁABE STRONY

- Niskie dochody mieszkańców oraz wysoki stopień uzależnienia od sfery socjalnej,
- Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego,
- Niekorzystna struktura zatrudnienia (niedorozwój sektora usług rynkowych),
- Rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz ich niska dochodowość,
- Słaby stan dróg powiatowych i gminnych,
- Rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz niska zdolność ekonomiczna małych gospodarstw rolnych,
- Spadek zainteresowania działalnością rolniczą, szczególnie wśród młodych mieszkańców,
- Brak zintegrowanego systemu informacji turystycznej,
- Emigracja wykształconej młodzieży w celu poszukiwania pracy,
- Postępujący niż demograficzny oraz starzejące się społeczeństwo.

SZANSE

- Nowa perspektywa funduszy europejskich na lata 2014-2020,
- Położenie w Lubelskim Obszarze Metropolitalnym,
- Przyciągnięcie nowych inwestorów,
- Integracja lokalnego biznesu,
- Rozwój branży przetwórstwa rolno-spożywczego,
- Wykorzystanie walorów przyrodniczych do rozwoju turystyki,
- Wykorzystanie terenów inwestycyjnych pod turystykę,
- Wzrost popytu na usługi turystyczne i wypoczynek,
- Rozwój bazy noclegowej oraz gastronomicznej,
- Lokalne produkty turystyczne,
- Rosnąca świadomość młodzieży w kierunku kształcenia powiązanego z kwalifikacjami zawodowymi,
- Poszerzenie oferty edukacyjnej, w szczególności rozwój szkolnictwa zawodowego,
- Dostosowanie kierunków kształcenia do rynku pracy,
- Aktywizacja społeczności wiejskich.

ZAGROŻENIA

- Rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej,
- Nasilenie negatywnych procesów demograficznych, w tym starzenie się społeczeństwa
- Emigracja młodych i dobrze wykształconych ludzi,
- Wzrost problemów społecznych wynikający z pogorszenia się sytuacji gospodarczej,
- Utrzymujące się bezrobocie, szczególnie wśród ludzi młodych,
- Ryzyko wystąpienia negatywnych efektów presji działalności ludzkiej na środowisko,
- Zagrożenie dla rolnictwa indywidualnego ze strony sieciowych producentów żywności.

5 Wizja i misja

5.1 Wizja

Wizja rozwoju powiatu stanowi obraz pożądanego stanu docelowego, jaki społeczność lokalna chce osiągnąć na koniec wdrażania zaktualizowanej strategii. Odpowiada na pytania: Co chcemy osiągnąć? Jaką sytuację chcemy mieć? Wizja wskazuje zasadniczy kierunek działania, pozwala również wyklarować jasność celów, stojących przed powiatem. Wizja jest wizualizacją przyszłości, która z założenia motywuje jej twórców i adresatów do działań na rzecz jej realizacji.

Wizję rozwoju powiatu lubelskiego do roku 2022 sformułowano w następujący sposób:

W roku 2022 powiat lubelski będzie obszarem:

- ➊ z bardziej rozwiniętą gospodarką lokalną, efektywnie wykorzystującą swoje potencjały rozwoju;
- ➋ przyjaznym mieszkańcom i inwestorom oraz sprzyjającym aktywizacji zawodowej oraz rozwojowi przedsiębiorczości, kultury i usług rekreacyjno-sportowych;
- ➌ bardziej zintegrowanym społecznie z mniejszym poziomem ubóstwa i wykluczenia społecznego;
- ➍ bezpiecznym oraz dobrze rządzonym, ze sprawną i otwartą na współpracę i innowacje administracją publiczną.

5.2 Misja

Misja określa wartości, jakimi będzie kierowała się społeczność lokalna w celu zrealizowania zaprojektowanej wizji rozwoju. Misja ukierunkowuje również na działania, które trzeba podjąć aby się powiodła, a wizja stała się rzeczywistością. Realizatorem misji jest cała społeczność lokalna, w tym przedstawiciele władz powiatu i urzędnicy, pracownicy placówek i instytucji powiatowych, członkowie organizacji pozarządowych, przedsiębiorcy, inwestorzy i mieszkańcy powiatu. Misja powiatu lubelskiego została sformułowana w następujący sposób:

„Misją powiatu lubelskiego jest stworzenie lepszych warunków do życia dla mieszkańców poprzez poprawę dostępu do infrastruktury, podniesienie poziomu oświaty i ochrony zdrowia, a także zapewnienie bezpieczeństwa publicznego i ograniczanie negatywnych zjawisk wykluczenia społecznego a także rozwój przedsiębiorczości i sektora rolnego przy udziale samorządu kierującego się zasadami współdziałania i partnerstwa”

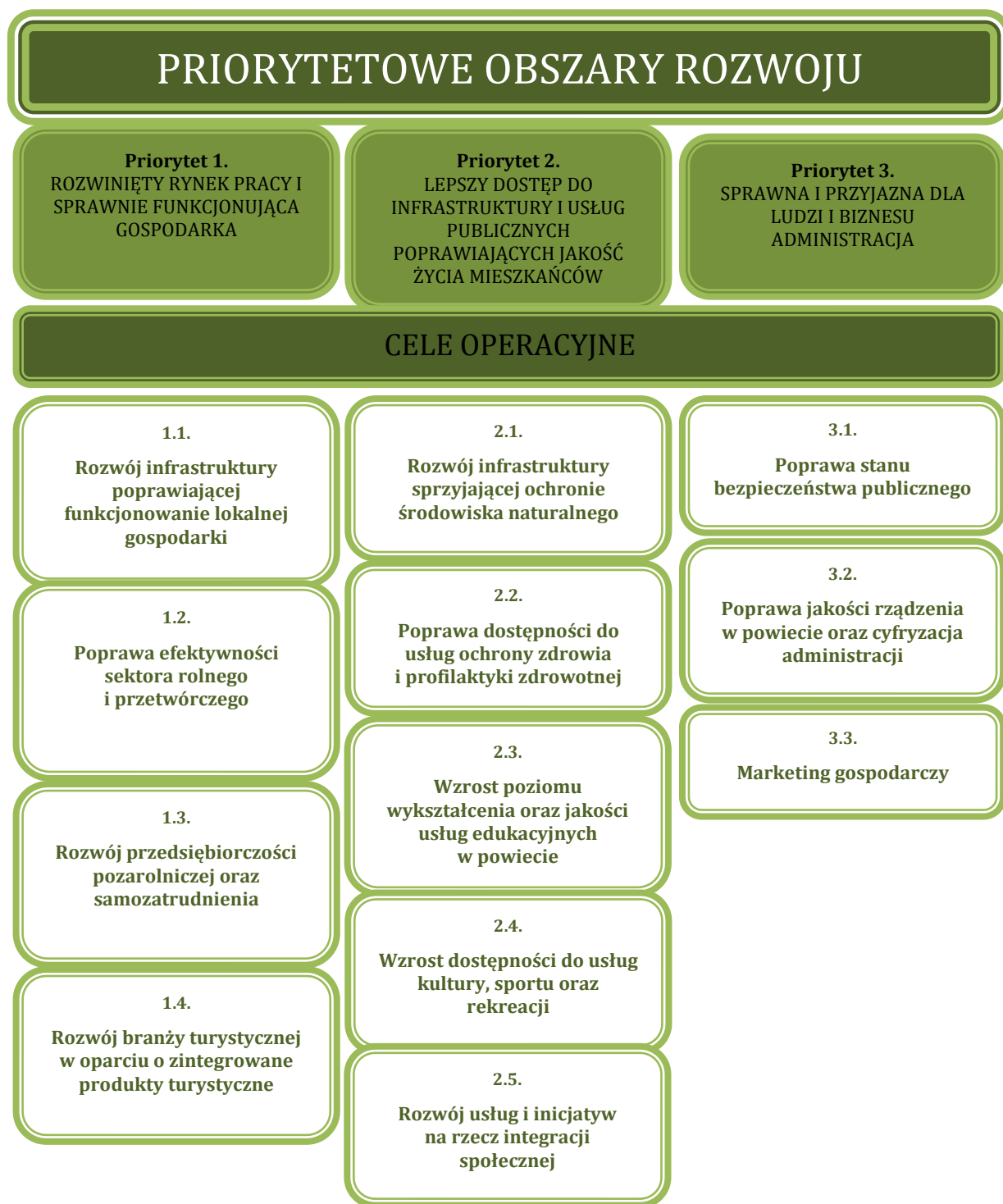
Sformułowana w ten sposób misja zwraca uwagę na wartości, jakimi powinni kierować się mieszkańcy powiatu oraz władze samorządowe. Kluczowymi wartościami, obok przedsiębiorczości i aktywności obywatelskiej, jest zaufanie społeczne i nastawienie na współpracę. Potrzeba współdziałania i podejścia partnerskiego w rozwoju powiatu i wspieraniu inicjatyw społeczności lokalnej wynika nie tylko z konieczności sprostania wyzwaniom, przed którymi stoi obecnie powiat, ale jest również nieodłącznym elementem budowy zaufania i kapitału społecznego w powiecie.

6 Priorytetowe obszary rozwoju

Wizja rozwoju powiatu będzie możliwa do zrealizowania poprzez podjęcie szeregu działań operacyjnych w priorytetowych obszarach rozwoju. Obszary te wynikają z jednej strony ze zidentyfikowanych uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych rozwoju powiatu, zaś z drugiej są odpowiedzią na główne wyzwania, przed którymi stoi powiat i jego społeczność lokalna do 2030 roku. Przyjęte obszary rozwoju wpisują się również w cele tematyczne polityki spójności Unii Europejskiej oraz priorytety polityki rozwoju regionalnego realizowane na poziomie krajowym i wojewódzkim. Dzięki temu obszary te będą mogły być w dużej mierze rozwijane i finansowane ze środków funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w ramach realizowanych programów operacyjnych perspektywy finansowej 2014-2020.

Poniżej przedstawiono matrycę zidentyfikowanych obszarów priorytetowych. Przedstawione priorytety są równoważne i uzupełniają się, ponieważ nie jest możliwa sprawna i efektywna realizacja zapisów strategii przy braku integracji poszczególnych działań. Elementem przewodnim każdego z przedstawionych obszarów priorytetowych jest poprawa jakości życia mieszkańców.

Zidentyfikowane obszary priorytetowe są głównymi płaszczyznami interwencji, w ramach których będą podejmowane przedsięwzięcia służące rozwojowi powiatu lubelskiego w długofalowej perspektywie. Cele wynikają bezpośrednio z przyjętej wizji rozwoju i są odpowiedzią na główne wyzwania, przed którymi stoi powiat lubelski i jego społeczeństwo w perspektywie do 2030 roku.

6.1 Priorytet 1. Rozwinięty rynek pracy i sprawnie funkcjonująca gospodarka

Rozwój gospodarczy powiatu lubelskiego w dużej mierze jest uzależniony od wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną. W ostatnich latach znacznie zwiększył się dostęp do podstawowych urządzeń sieciowych, a także zmodernizowano i poprawiono stan techniczny wielu elementów zaplecza transportowego, co niewątpliwie wpłynęło na poprawę atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej powiatu. Dzięki pozyskaniu dużych środków z funduszy Unii Europejskiej rozwinęła się infrastruktura drogowa, wodno-kanalizacyjna oraz turystyczna.

Należy pamiętać, że dalsze tworzenie atrakcyjnej przestrzeni dla inwestorów, turystów i mieszkańców jest kluczowym warunkiem rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu lubelskiego. Powinno to być związane z procesami gospodarowania przestrzenią oraz uzbrajaniem w infrastrukturę komunalną i komunikacyjną. Istotnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi jest dostępność komunikacyjna, zarówno zewnętrzna, czyli powiązanie większymi arteriami drogowymi z kluczowymi ośrodkami w województwie i kraju, jak i wewnętrzna rozumiana jako układ lokalnych dróg, dzięki którym można przemieszczać się wewnątrz danego obszaru. Zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej powiatu lubelskiego nastąpi przede wszystkim poprzez modernizację istniejących dróg i budowę nowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą (w postaci chodników, zatok, urządzeń bezpieczeństwa ruchu, itp.). Dostępność komunikacyjną powiatu zwiększy również budowa parkingów oraz infrastruktury służącej komunikacji publicznej. Działania te zaprocentują pojawieniem się nowych inwestorów oraz turystów, którzy będą mogli szybciej i łatwiej przemieścić się z jednego miejsca do drugiego.

Kolejnymi czynnikami wpływającymi na wzrost gospodarki lokalnej powiatu lubelskiego są: nowoczesne rolnictwo, rozwinięta przedsiębiorczość pozarolnicza oraz wykorzystany potencjał turystyczny.

Istotne jest podjęcie kroków zmierzających do unowocześnienia rolnictwa, jako gałęzi gospodarki, która posiada długotrwałe tradycje na obszarze powiatu lubelskiego. Najważniejsze w tym zakresie przedsięwzięcia to: umocnienie rozwojowych gospodarstw rolniczych poprzez adresowany system doradztwa produkcyjnego, organizacyjnego i ekonomicznego oraz koordynacja gospodarki przestrzennej, przede wszystkim w zakresie scalania i ewidencji gruntów. Ponadto zakłada się wsparcie tworzenia różnorodnych form współdziałania producentów, np. grup producenckich.

Dzięki sprzyjającym warunkom glebowo-klimatycznym w powiecie lubelskim powinno rozwijać się rolnictwo ekologiczne. Ekologizacja rolnictwa służy nie tylko ochronie środowiska naturalnego, ale także produkcji zdrowej żywności. Produkcja zdrowej żywności nabiera coraz większego znaczenia z racji wzrostu popytu na usługi turystyczne, w tym ekoturystyczne i agroturystyczne. Ważnym kierunkiem rozwoju rolnictwa w powiecie lubelskim, szczególnie na obszarach o słabszej jakości gleb, może się stać również uprawa roślin energetycznych i wykorzystanie biomasy do produkcji energii.

Istotne dla rozwoju powiatu lubelskiego są występujące tu korzystne warunki do rozwoju przemysłu rolno-spożywczego. W powiecie istnieją tradycje w zakresie przetwórstwa, które należy podtrzymywać i rozwijać. Bardzo istotna jest również szeroka promocja powstających tu lokalnych produktów, z których część wpisana jest na listę produktów tradycyjnych województwa lubelskiego. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego w powiecie jest

podstawowym warunkiem rozwoju funkcji rolniczej i wzrostu dochodu producentów. Niezbędne wydaje się ciągle poszukiwanie nowych rynków zbytu produktów lokalnych poprzez udział w targach i misjach gospodarczych, a także wspieranie rozwoju sprzedaży bezpośredniej na lokalnych targowiskach.

Ważnym elementem zapewnienia zrównoważonego rozwoju powiatu lubelskiego będzie rozwój nowych przedsiębiorstw (szczególnie w nowych obszarach), a także wzmocnienie istniejących, m.in. poprzez zapewnienie im lepszego dostępu do usług informacyjno-szkoleniowych, a także kapitału zewnętrznego w formie dotacji bezzwrotnych i zwrotnych. Istotne będzie budowanie odpowiedniego otoczenia instytucjonalnego, umożliwiającego przedsiębiorcom dostęp do kapitału oraz specjalistycznej wiedzy i usług w zakresie nowych technologii, zarządzania, kształcenia kadr i marketingu. Istotnym elementem, który przyczyni się do poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy oraz włączenia społecznego mieszkańców zagrożonych wykluczeniem jest również rozwój przedsiębiorczości społecznej w postaci np. spółdzielni socjalnych.

Poprawa funkcjonowania lokalnej gospodarki nastąpi także poprzez rozwój turystyki, m.in. poprzez stworzenie i rozwój zintegrowanego produktu turystycznego obejmującego cały powiat. Powiat lubelski posiada bardzo duży potencjał do rozwoju turystyki, który należy oprzeć na wykorzystaniu licznych walorów przyrodniczych i kulturowych. Potencjał turystyczny powiatu należy wzmacniać poprzez rozbudowę infrastruktury turystycznej oraz odbudowę obiektów zabytków, co niewątpliwie wzbogaci ofertę turystyczną powiatu. Szczególnie ważne jest wykreowanie i wypromowanie konkretnych produktów turystycznych, stanowiących wyróżnik obszaru i mogących przyciągnąć turystów.

Wszystkie wymienione powyżej kierunki rozwoju są ściśle powiązane z położeniem powiatu w kształtującym się Lubelskim Obszarze Metropolitalnym, w którym jako najbardziej znaczące będą realizowane działania mające na celu zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej na kierunkach powiązań z największymi miastami w Polsce oraz wewnątrzregionalnej dostępności komunikacyjnej Lublina z innymi miastami województwa oraz w obrębie kształtującego się LOM (m.in. poprzez rozwijanie systemu transportu niskoemisyjnego). Kierunkiem rozwoju są ponadto działania na rzecz: podnoszenia konkurencyjności, dążenia do rozwijania gospodarki niskoemisyjnej, usprawnienia i integracji systemów gospodarki komunalnej, rozwoju instytucji nauki i kultury, rozwoju i promocji turystyki, kompleksowej rewitalizacji oraz wspierania rozwiązań integrujących przestrzeń w zakresie zagospodarowania przestrzennego. Powiat lubelski jest traktowany jako strefa żywicielska miasta wojewódzkiego, z wysokotowarowym rolnictwem i ukierunkowaniem na produkcję żywności, której bezpośrednim odbiorcą są mieszkańcy całej aglomeracji.

Poniżej zaprezentowano cele operacyjne, w ramach których będą podejmowane określone działania przyczyniające się do osiągnięcia zakładanych efektów wdrażania strategii w ramach niniejszego obszaru priorytetowego rozwoju.

Cel 1.1. Rozwój infrastruktury poprawiającej funkcjonowanie lokalnej gospodarki

Cel 1.2. Poprawa efektywności sektora rolnego i przetwórczego

Cel 1.3. Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej oraz samozatrudnienia

Cel 1.4. Rozwój branży turystycznej w oparciu o zintegrowane produkty turystyczne

Stopień osiągnięcia zakładanych celów w ramach niniejszego obszaru priorytetowego będzie weryfikowany m.in. za pomocą następujących wskaźników:

- ⊕ Długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg gminnych i powiatowych
- ⊕ Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych
- ⊕ Powierzchnia terenów scalonych
- ⊕ Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON
- ⊕ Liczba producentów żywności ekologicznej
- ⊕ Pracujący na 1000 mieszkańców
- ⊕ Liczba turystów korzystających z noclegów (w tym zagranicznych)

6.2 Priorytet 2. Lepszy dostęp do infrastruktury i usług publicznych poprawiających jakość życia mieszkańców

Zrównoważony rozwój i poprawa jakości życia w powiecie lubelskim będą możliwe dzięki zwiększeniu udziału odnawialnych źródeł energii w strukturze energetycznej. Zmiany klimatyczne spowodowane emisją CO₂ do atmosfery i spalaniem paliw kopalnych, a także ciągle wzrastające zapotrzebowanie na energię oraz konieczność zapewnienia bezpieczeństwa jej dostaw są głównym motorem rozwoju energii przyjaznej środowisku. Jedyną drogą rozwiązania tych problemów jest redukcja, a nawet rezygnacja z użycia paliw kopalnych do produkcji energii, w zależności od lokalnych zasobów energetycznych i produkcja energii wykorzystująca odnawialne źródła. Ponadto z punktu widzenia poprawy jakości życia mieszkańców należy kontynuować działania proekologiczne, zarówno w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii jak i gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami. W poszczególnych gminach powiatu powinny być prowadzone aktywne działania z zakresu promowania i wdrażania zasad gospodarki niskoemisyjnej (zgodnie z zapisami planów gospodarki niskoemisyjnej).

O jakości życia mieszkańców decyduje między innymi poziom bezpieczeństwa w wymiarze zdrowotnym i społecznym. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców powiatu powinna być realizowana poprzez zapewnienie kompleksowej opieki medycznej o wysokim standardzie usług, między innymi dzięki ulepszeniu bazy infrastrukturalnej i specjalistycznemu wyposażeniu, zwiększeniu dostępności profilaktyki, wczesnej diagnostyce, badaniom i konsultacjom medycznym dla mieszkańców, a także poprzez wsparcie i promocję różnorodnych inicjatyw prozdrowotnych i aktywizujących. Ważne jest aby oferta ta skierowana była również do grupy seniorów oraz osób niepełnosprawnych. Z uwagi na postępujące zjawisko starzenia się społeczeństwa powinno się wdrożyć kompleksową politykę senioralną, obejmującą w szczególności aktywizację zawodową, kulturowo-społeczną i obywatelską osób starszych.

Racjonalna i adekwatna do zdiagnozowanych potrzeb polityka społeczna będzie realizowana przy współpracy z jednostkami organizacyjnymi Powiatu Lubelskiego (np. PUP, PCPR, Domy Pomocy Społecznej). Działania te będą dotyczyły polityki społecznej, rynku pracy

i zatrudnienia, organizacji pozarządowych i innych. Zakłada się m.in. wsparcie i rozwój instytucjonalnych oraz pozainstytucjonalnych form pomocy społecznej, a także przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób i grup zagrożonych oraz dotkniętych tym problemem.

Bardzo ważnym elementem działań prorozwojowych jest ograniczenie barier w dostępie do edukacji oraz stworzenie warunków dla rozwoju dzieci i młodzieży prowadzącego do zwiększenia ich szans na rynku pracy. W dobie informatyzacji i rozwijającej się technologii niezbędne jest wypracowanie u dzieci i młodzieży umiejętności w posługiwaniu się narzędziami technologii informacyjno-komunikacyjnych. Stale rosnąca konkurencja na rynku pracy wymaga aktywnych i kreatywnych postaw, a także otwartości i asertywności. W związku z powyższym niezbędne jest doposażenie placówek edukacyjnych w sprzęt oraz pomoce dydaktyczne przydatne do kształtowania kluczowych kompetencji uczniów. Istotnym czynnikiem rozwoju powiatu jest także dostęp do usług kultury, sportu i rekreacji, które pełnią zarówno funkcję wychowawczą, edukacyjną i integrującą społeczeństwo, jak również mogą służyć jako narzędzie podnoszenia jakości życia oraz kreowania wizerunku obszaru.

Poniżej zaprezentowano cele operacyjne, w ramach których będą podejmowane określone działania przyczyniające się do osiągnięcia zakładanych efektów wdrażania strategii w ramach niniejszego obszaru priorytetowego rozwoju.

Cel 2.1. Rozwój infrastruktury sprzyjającej ochronie środowiska naturalnego.

Cel 2.2. Poprawa dostępności do usług ochrony zdrowia i profilaktyki zdrowotnej.

Cel 2.3. Wzrost poziomu wykształcenia oraz jakości usług edukacyjnych w powiecie.

Cel 2.4. Wzrost dostępności do usług kultury, sportu oraz rekreacji.

Cel 2.5. Rozwój usług i inicjatyw na rzecz integracji społecznej.

Stopień osiągnięcia zakładanych celów w ramach niniejszego obszaru priorytetowego będzie weryfikowany m.in. za pomocą następujących wskaźników:

- ⊕ Udział ludności korzystającej z infrastruktury wodociągowej
- ⊕ Udział ludności korzystającej z infrastruktury kanalizacyjnej
- ⊕ Liczba budynków użyteczności publicznej poddanych pracom termomodernizacyjnym
- ⊕ Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym
- ⊕ Zdawalność testu maturalnego
- ⊕ Liczba osób uczestniczących w imprezach kulturalnych na terenie powiatu
- ⊕ Liczba ćwiczących w klubach sportowych na 1000 mieszkańców
- ⊕ Odsetek osób objętych środowiskowymi formami pomocy społecznej

6.3 Priorytet 3. Sprawna i przyjazna dla ludzi i biznesu administracja

Jednym z czynników, który będzie decydował o sukcesie wdrażanej strategii jest otwartość administracji publicznej na innowacje i nowe modele współpracy z mieszkańcami i przedsiębiorstwami, a także rozwój szerokiej współpracy z samorządami gminnymi w ramach wspólnie realizowanych przedsięwzięć i inwestycji. Idea otwartej i sprawnej administracji powinna prowadzić do większej efektywności, przejrzystości i zaangażowania władz oraz obywateli w realizację wspólnych zadań.

Istotnym kierunkiem działań poprawiającym sprawność administracji będzie dążenie do zapewnienia wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego w powiecie, szczególnie w zakresie ograniczenia przestępczości wobec obywateli, poprawy bezpieczeństwa na drogach oraz zapewnienia właściwej ochrony życia i zdrowia ludzi oraz środowiska naturalnego, w tym poprzez właściwą ochronę przeciwpożarową oraz zapobieganie nadzwyczajnym klęskom żywiołowym. W tym celu wymagana jest bliska współpraca administracji lokalnej (powiatowej i gminnej) z powiatowymi służbami, inspekcjami i strażami, a także instytucjami i organizacjami społecznymi. Współpraca powinna być prowadzona w oparciu o wdrażane wspólnie programy (np. Powiatowy program zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego) lub w ramach realizacji wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych (np. w zakresie informatyzacji systemów zarządzania, doposażenia służb w niezbędny sprzęt i urządzenia).

Niezbędnym elementem budowania sprawnej administracji są działania usprawniające procesy planowania i zarządzania strategicznego w powiecie. Kluczowe jest stworzenie efektywnego systemu zarządzania satysfakcją klienta, a także uruchomienie obiektywnego systemu monitorowania dostępności i jakości usług publicznych w powiecie. Większość tworzonych rozwiązań systemowych powinna być realizowana w ramach rozpoczętego procesu cyfryzacji administracji publicznej i rozwoju e-usług dla społeczeństwa. W szczególności powinna być zapewniona kontynuacja działań w zakresie dalszej rozbudowy powiatowego systemu informacji przestrzennej jako elementu składowego Regionalnej Infrastruktury Informacji Przestrzennej oraz rozwoju e-usług w ramach zintegrowanych systemów na poziomie województwa (Wrota Lubelszczyzny) oraz kraju (e-PUAP).

Do sprawności administracji publicznej przyczynia się również zdolność do stworzenia efektywnego systemu informacji i promocji gospodarczej powiatu, skutkującego w dłuższej perspektywie do napływu większej liczby inwestorów i turystów do powiatu. Nie chodzi tylko o system udostępniający określone informacje nt. gospodarki, kultury czy turystyki powiatu, ale o cały zestaw działań i przedsięwzięć marketingowych podporządkowanych osiągnięciu zakładanych celów promocyjnych. Działania te powinny być realizowane w bliskiej współpracy z samorządami gminnymi i wojewódzkim, a także powinny wykorzystywać kanały promocji dostępne w ramach prowadzonej przez powiat współpracy w wymiarze krajowym i międzynarodowym.

Poniżej zaprezentowano cele operacyjne, w ramach których będą podejmowane określone działania przyczyniające się do osiągnięcia zakładanych efektów wdrażania strategii w ramach niniejszego obszaru priorytetowego rozwoju.

3.1. Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego

3.2. Poprawa jakości rządzenia w powiecie oraz cyfryzacja administracji

3.3. Marketing gospodarczy

Stopień osiągnięcia zakładanych celów w ramach niniejszego obszaru priorytetowego będzie weryfikowany m.in. za pomocą następujących wskaźników:

- ⊕ Liczba e-usług udostępnionych dla mieszkańców powiatu
- ⊕ Wielkość środków unijnych pozyskanych przez powiat na własne projekty rozwojowe na 1 mieszkańca w perspektywie finansowej UE 2014-2020
- ⊕ Udział wydatków inwestycyjnych w ogóle wydatków z budżetu JST
- ⊕ Dochody powiatu na 1 mieszkańca
- ⊕ Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną
- ⊕ Realizacja projektów inwestycyjnych ze środków unijnych w latach 2014-2020

7 Plan działań operacyjnych

Plan działań operacyjnych zawiera zestawienie kierunków działań, jakie będą podejmowane w celu osiągnięcia zakładanych celów operacyjnych strategii. Plan określa również rolę samorządu powiatowego w realizacji zaplanowanych zadań, jak i możliwe źródła finansowania działań ze środków zewnętrznych (krajowych i regionalnych). Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany o nowe elementy (inwestycje i przedsięwzięcia) w zależności od potrzeb powiatu i możliwości finansowych, szczegółowo określonych w wieloletniej prognozie finansowej powiatu.

1.1. Rozwój infrastruktury poprawiającej funkcjonowanie lokalnej gospodarki

Kierunki działań operacyjnych	Rola i zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Przebudowa lub modernizacja dróg powiatowych i gminnych wraz z towarzyszącą infrastrukturą (chodniki, oświetlenie) poprawiających dostępność komunikacyjną, bezpieczeństwo oraz mobilność mieszkańców i turystów na terenie powiatu	Realizacja inwestycji na drogach powiatowych / współpraca z gminami w zakresie modernizacji dróg powiatowych i gminnych	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 8. Mobilność regionalna i ekologiczny transport; (2) Narodowy program przebudowy dróg lokalnych "Bezpieczeństwo – Dostępność – Rozwój"; (3) PROW 2014-2020: Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich
Kompleksowe wyposażenie powiatowych służb drogowych w niezbędny sprzęt do utrzymania dróg wraz z całym pasem drogowym. Modernizacja obiektów budowlanych związanych ze statutową działalnością Zarządu Dróg Powiatowych	Realizacja zadań inwestycyjnych przez Zarząd Dróg Powiatowych w oparciu o przeprowadzoną analizę potrzeb	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 8. Mobilność regionalna i ekologiczny transport
Budowa, rozbudowa lub przebudowa sieci dostępowej do Internetu o przepustowości co najmniej 30Mb/s na obszarach o najmniejszej dostępności do Internetu gospodarstw domowych i instytucji publicznych	Współpraca z przedsiębiorstwami telekomunikacyjnymi lub gminami w zakresie realizacji inwestycji liniowych poprawiających dostęp do infrastruktury szybkiego Internetu	PO Polska Cyfrowa 2014-2020: Oś Priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu
Budowa lub modernizacja wybranych elementów sieci elektroenergetycznej umożliwiającej przyłączenia nowych instalacji wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych	Lobbowanie i współpraca z PGE Dystrybucja S.A. Oddział Lublin w zakresie zwiększenia możliwości przyłączeniowych dla producentów energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 4. Energia przyjazna środowisku; (2) PO Infrastruktura i Środowisko: Oś Priorytetowa I. Zmniejszenie emisyjności gospodarki
Wyposażenie istniejących i nowych terenów inwestycyjnych w podstawową infrastrukturę (drogową, energetyczną, wodno-kanalizacyjną, teleinformatyczną) oraz infrastrukturę kubaturową umożliwiającą szybkie uruchomienie przez inwestorów działalności gospodarczej	Bliska współpraca z gminami w zakresie realizowanych przez nie inwestycji	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw
Opracowane strategii rozwoju infrastruktury komunikacyjnej powiatu zawierającej priorytetowe inwestycje z punktu widzenia poprawy dostępności komunikacyjnej oraz bezpieczeństwa na drogach	Opracowanie strategii w bliskiej współpracy z gminami (obejmującej również uporządkowanie zmiany kategorii dróg powiatowych)	Środki własne powiatu
Przygotowanie terenów inwestycyjnych na terenie powiatu na potrzeby lokalizacji działalności usługowej i produkcyjnej	Bliska współpraca z gminami w zakresie realizowanych przez nie inwestycji	RPO WL 2014-2020: Oś 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw

Indykatorywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć:

- ➊ Rozbudowa drogi powiatowej nr 2259L Bełżyce (ul. Lubelska) – Strzeszkowice-Krężnica Jara – Lublin (ul. Krężnicka, ul. Żeglarska) od km 8+794 do km 14+366 z wyłączeniem odcinka pod budowę S-19 w ramach projektu: „Wygodniej, szybciej, bezpieczniej” - poprawa spójności komunikacyjnej województwa lubelskiego poprzez

budowę i przebudowę dróg powiatowych usprawniających dostępność komunikacyjną do regionalnych i subregionalnych centrów rozwoju”

- ✚ Budowa drogi powiatowej nr 2272L Lublin – Głusk - Skrzynice - Chmiel –Krzczonów-Sobieska Wola – do dr. woj. 837 na odcinku Dominów - Skrzynice od km 4+946 do km 9+330 ramach projektu: „Wygodniej ,szybciej, bezpieczniej” - poprawa spójności komunikacyjnej województwa lubelskiego poprzez budowę i przebudowę dróg powiatowych usprawniających dostępność komunikacyjną do regionalnych i subregionalnych centrów rozwoju”
- ✚ Przebudowa ciągu komunikacyjnego obejmującego drogi powiatowe nr 2295L Wola Gałęzowska - Majdan Starowiejski - Dębina - Baraki oraz 2306L Boża Wola - Wojdat - Zakrzew - Tarnawa
- ✚ Przebudowa drogi powiatowej nr 2217L Jakubowice Konińskie – Ciecierzyn
- ✚ Przebudowa drogi powiatowej nr 1546L Kozłówka -Dąbrówka -Nasutów – Dys
- ✚ Przebudowa drogi powiatowej nr 2316L Maciejów Nowy - Żabno - Wierzchowina na odcinku Maciejów Nowy – Rezerwa
- ✚ Przebudowa drogi powiatowej nr 2129L Dąbie - Sobieska Wola - Giełczew na odcinku Giełczew Doły – Radomirka
- ✚ Przebudowa drogi powiatowej nr 2310L Maciejów - Antoniówka - Tokarówka w miejscowości Antoniówka
- ✚ Przebudowa drogi powiatowej nr 2284L Bychawa - Olszowiec - Piotrków-Kolonia i nr 2285L Olszowiec - Romanów - Piotrków-Kolonia
- ✚ Przebudowa drogi powiatowej nr 2254L Borzechów – Niedrzwica Kościelna na terenie gminy Borzechów
- ✚ Przebudowa drogi powiatowej nr 2254L Borzechów – Niedrzwica Kościelna na terenie gminy Niedrzwica Duża
- ✚ Rozbudowa drogi powiatowej nr 2273L Lublin (ul. Zorza) – Abramowice Prywatne – Kalinówka od km 1+264 do km 3+841
- ✚ Przebudowa drogi powiatowej nr 2272L Lublin – Głusk – Skrzynice – Chmiel – Krzczonów – Sobieska Wola – dr. woj. 837 (o długości 15 047 mb, od km 9+377 do km 17+021 o długości 7644 mb na terenie gminy Jabłonna i od km 25+544 do 32+947 o długości 7403 mb na terenie gminy Krzczonów)
- ✚ Przebudowa ciągu komunikacyjnego obejmującego drogi powiatowe 2228L, 2231L, 2227L, 2229L, poprawiająca bezpieczeństwo ruchu drogowego na terenie gmin Konopnica i Jastków
- ✚ Budowa mostu przez rz. Ciemięgę w km 3-747 dr. pow. Nr 2212L Jastków – Snopków z dojazdami i wraz z rozbiórką istniejącego mostu
- ✚ Przebudowa drogi powiatowej nr 2287L Bychawa -Kosarzew -Zielona - Krzczonów od km 1+930 do km 11+674, przebudowa drogi 2300L Teklin - Gierniak od km 0+000 do km 1+900 tworzących ciąg komunikacyjny dł. 11,644 km
- ✚ Przebudowa drogi powiatowej nr 2205L Garbów- Ożarów - Sadurki od km 0+000 do km 8+171, przebudowa drogi powiatowej nr 2207L Ługów - Dobrowola - Sługocin od km 2+280 do km 3+430 tworzących ciąg komunikacyjny dł. 9,321 km

- ➊ Przebudowa nawierzchni drogi powiatowej nr 2274L Czerniejów - Skrzynice dł. 2,286 km (dwa mosty) oraz przebudowa nawierzchni drogi nr 2275L Kol. Czerniejów - Kol. Chmiel - Majdan Chmielowski 7,694 km
- ➋ Przebudowa drogi powiatowej nr 2236L Niezabitów - Łubki - Wojciechów od km 0+000 do km 7+243, przebudowa drogi powiatowej nr 2238L Halinówka - Góra - Bełżyce od km 0+000 do km 2+754, przebudowa drogi powiatowej nr 2239L Bełżyce - Chmielnik - Góra od km 5+680 do km 6+639, przebudowa drogi powiatowej nr 2240L Kol. Chmielnik - Kierz - Cuple od km 0+000 do km 5+368 tworzących ciąg komunikacyjny o łącznej długości 16,324 km
- ➌ Przebudowa drogi powiatowej nr 2297L Zaraszów - Kąty - Wysokie od km 0+000 do km 11+892 (most)
- ➍ Budowa drogi powiatowej nr 2294L Gałęzów - Kowersk - Zakrzówek od km 4+523,65 do km 6+694,10
- ➎ Budowa drogi powiatowej nr 2211L od dr. 17 - Dąbrowica - Kol. Dąbrowica od km 0+000 do km 0+510 i od km 0+880 do km 1+898 na długości 1,528 km
- ➏ Budowa drogi powiatowej nr 1524L w m. Przybysławice i Wola Przybysławska

1.2. Poprawa efektywności sektora rolnego i przetwórczego

Kierunki działań operacyjnych	Rola i zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Poprawa zagospodarowania terenów rolnych i leśnych poprzez scalenia i system zalesień	Realizacja zadań statutowych samorządu powiatowego w zakresie scaleń i zalesiania gruntów wyłączonych z produkcji rolnej	PROW 2014-2020: Scalanie gruntów; Zalesianie i tworzenie terenów zalesionych
Wspieranie modernizacji gospodarstw rolnych w kierunku zwiększenia ich towarowości i konkurencyjności na rynku	Bliska współpraca z instytucjami zajmującymi się wsparciem finansowym dla rolników z terenu powiatu, w tym oddziałem terenowym ARiMR	PROW 2014-2020: Modernizacja gospodarstw rolnych; Premie dla młodych rolników
Rozwój gospodarstw ekologicznych na terenie powiatu	Bliska współpraca z organizacjami zajmującymi się wsparciem doradczym w zakresie rolnictwa ekologicznego (np. ODR) oraz finansowym (ARiMR)	PROW 2014-2020: Rolnictwo ekologiczne
Wspieranie rozwoju organizacji i grup producentów rolnych	Bliska współpraca z instytucjami zajmującymi się wsparciem finansowym dla rolników z terenu powiatu, w tym z oddziałem terenowym ARiMR	PROW 2014-2020: Tworzenie grup i organizacji producentów w sektorze rolnym i leśnym
Rozwój firm usługowych działających w otoczeniu rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego	Aktywne wsparcie potencjalnych przedsiębiorców poprzez udzielanie odpowiedniej informacji oraz pomoc w procesie inwestycyjnym	PROW 2014-2020: Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej (rozwoju usług rolniczych, premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej)
Rozwój firm z branży przetwórstwa rolno-spożywczego wykorzystującego lokalne zasoby produkcji rolnej, rybactwej i leśnej	Aktywne wsparcie potencjalnych przedsiębiorców poprzez udzielanie odpowiedniej informacji oraz pomoc w procesie inwestycyjnym	PROW 2014-2020: Inwestycje w środki trwałe (przetwórstwo i marketing produktów rolnych)
Stymulowanie rozwoju przetwórstwa rolno – spożywczego poprzez poprawę efektywności funkcjonowania sektora rolnego na terenie powiatu	Współpraca z Zespołem Doradztwa Rolniczego w zakresie organizacji wspólnych szkoleń oraz systemu doradztwa	PROW 2014-2020: Transfer wiedzy i działalność informacyjna; Usługi doradcze
Inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów	Bliska współpraca z samorządami lokalnymi przy realizacji inwestycji	PROW 2014 – 2020: Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich
Wprowadzenie systemów jakości i działań informacyjno-promocyjnych w gospodarstwach, w szczególności zajmujących się produkcją owoców miękkich	Aktywne informowanie i zachęcanie rolników do korzystania z różnych instrumentów finansowania	PROW 2014-2020: Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw
Pozyskiwanie nowych rynków zbytu w kraju i za granicą (targi rolnicze, misje gospodarcze dla rolników, współpraca z grupami producenckimi)	Aktywne informowanie i zachęcanie rolników do korzystania z różnych imprez promocyjnych	PROW 2014-2020, Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER

Usługi doradcze dla rolników w zakresie różnych form sprzedaży (sprzedaż towarowa i bezpośrednia)	Aktywne informowanie i zachęcanie rolników do korzystania z różnych instrumentów finansowania	(1) PROW 2014-2020: Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej; (2) PROW 2014-2020: Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER
Wspieranie istniejących na terenie powiatu zakładów przetwórczych i produkcyjnych wykorzystujących płody rolne	Aktywne informowanie i zachęcanie przetwórców do korzystania z różnych instrumentów finansowania	PROW 2014-2020: Inwestycje w środki trwałe

1.3. Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej oraz samozatrudnienia

Kierunki działań operacyjnych	Rola i zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Zorganizowanie stałego punktu informacyjno-konsultacyjnego dla przedsiębiorstw zainteresowanych uzyskaniem kompleksowej informacji nt. dostępnych środków z UE na rozwój przedsiębiorczości w powiecie	Utworzenie punktu w strukturach organizacyjnych Starostwa Powiatowego w bliskiej współpracy z instytucjami otoczenia biznesu (np. Lubelska Fundacja Rozwoju, Ośrodek Doradztwa Rolniczego)	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw
Profesjonalizacja usług instytucji otoczenia biznesu działających na terenie powiatu w kierunku ich lepszego dostosowania do potrzeb i oczekiwań przedsiębiorców (usługi w sieci KSU/KSI, uczestnictwo w Rejestrze Usług Rozwojowych, współpraca z rozwijającym w regionie system brokerów innowacji)	Uruchomienie wspólnie z IOB corocznego systemu monitorowania potrzeb informacyjnych i szkoleniowo-doradczych kluczowych przedsiębiorstw w powiecie	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 1. Badania i innowacje; Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw; (2) PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś priorytetowa I. Innowacyjna Polska Wschodnia
Aktywne zachęcanie przedsiębiorstw do uczestnictwa w projektach szkoleniowo-doradczych w ramach dostępnego systemu wsparcia rozwoju kompetencji/kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw oraz kadr zarządczych zgodnie z ich diagnozowanymi potrzebami	Współdziałanie z lokalnymi instytucjami otoczenia biznesu oraz firmami funkcjonującymi w Rejestrze Usług Rozwojowych (RUR)	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 10. Adaptacyjność przedsiębiorstw oraz pracowników do zmian; (2) PO WER 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
Utworzenie Rady ds. Rozwoju Przedsiębiorczości w powiecie	Opracowanie formuły i zasad funkcjonowania Rady, organizacja cyklicznych spotkań we współpracy z gminami itp.	Środki własne powiatu
Rozwój bazy produkcyjnej i usługowej przedsiębiorstw poprzez ich lepszy dostęp do kapitału inwestycyjnego w postaci instrumentów bezwrotnych (dotacji) i zwrotnych (preferencyjnych pożyczek)	Aktywne informowanie i zachęcanie przedsiębiorstw do korzystania z różnych instrumentów finansowania infrastruktury produkcyjnej i usługowej	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw (2) PROW 2014-2020, Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER
Poprawa efektywności energetycznej funkcjonujących przedsiębiorstw m.in. poprzez modernizację infrastruktury związanej z ogrzewaniem / chłodzeniem budynków, oświetleniem lub wykorzystaniem energii z odnawialnych źródeł energii	Aktywne informowanie i zachęcanie zainteresowanych podmiotów do korzystania z dostępnych instrumentów finansowania poprawy efektywności energetycznej przedsiębiorstw	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna; (2) PO Infrastruktura i Środowisko 2014-2020: Oś Priorytetowa I. Zmniejszenie emisyjności gospodarki
Rozwój rynków zbytu przedsiębiorstw poprzez ich aktywniejszy udział w targach, wystawach i misjach gospodarczych (krajowych i zagranicznych)	Aktywne informowanie i zachęcanie przedsiębiorstw do udziału w wyjazdach zagranicznych, współpraca z instytucjami otoczenia biznesu w zakresie organizowania wspólnych wyjazdów	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw; (2) PO Polska Wschodnia: Oś Priorytetowa II. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia (3) PROW 2014-2020, Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER
Zwiększenie aktywności innowacyjnej kluczowych przedsiębiorstw w powiecie poprzez zachęcanie ich do angażowania się w prace badawczo-rozwojowe w oparciu o własne zaplecze B+R lub korzystanie z zewnętrznych usług (uczelnie wyższych, jednostek naukowych itp.)	Bliska współpraca z IOB w zakresie aktywnego informowania i zachęcania przedsiębiorstw do korzystania z różnych instrumentów finansowania działalności badawczo-rozwojowej, obejmujące fazę badań (zakup aparatury, sfinansowanie badań) oraz fazę wdrożenia (zakup linii produkcyjnej, maszyn i urządzeń)	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 1. Badania i innowacje; (2) PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś priorytetowa I. Innowacyjna Polska Wschodnia

Rozwój współpracy sieciowej przedsiębiorstw, w tym w formie branżowych klastrów (m.in. przetwórstwa rolno-spożywczego)	Współpraca z IOB w zakresie aktywnego informowania i zachęcania przedsiębiorców do uczestniczenia w lokalnych i ponadlokalnych sieciach współpracy, organizowanie spotkań, pokazywanie dobrych praktyk i korzyści wynikających ze współpracy sieciowej itp.	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw; (2) PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia; (3) PROW 2014-2020: Tworzenie grup i organizacji producenckich
Aktywizacja oraz reorientacja zawodowa osób pozostających bez pracy, szczególnie osób młodych i osób długotrwale bezrobotnych z całym pakietem instrumentów (staże, szkolenia zawodowe, bony szkoleniowe, stażowe i zatrudnieniowe, granty na zagospodarowanie poza miejscem zamieszkania itp.)	Bliska współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami rynku pracy w zakresie realizacji wspólnych projektów nastawionych na aktywizację zawodową osób bezrobotnych	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 9. Rynek pracy; (2) PO WER 2014-2020: Oś Priorytetowa I. Osoby młode na rynku pracy
Kompleksowe wsparcie osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej w postaci systemu szkoleń, doradztwa, mentoringu oraz finansowania kosztów prowadzenia działalności w początkowym okresie (w tym ZUS, koszty księgowości, wynajmu pomieszczeń itp.)	Bliska współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami w zakresie promocji programów i inicjatyw nastawionych na zwiększenie samozatrudnienia mieszkańców	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 9. Rynek pracy (2) PROW 2014-2020: Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER
Uruchomienie lokalnego inkubatora przedsiębiorczości oferującego specjalistyczne usługi w zakresie rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej	Współpraca z gminami w zakresie uruchomienia i prowadzenia inkubatora przedsiębiorczości	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw
Inkubowanie innowacyjnych pomysłów biznesowych w ramach funkcjonujących platform startowych (od innowacyjnego pomysłu do założenia start up-u)	Platformy startowe będą tworzone na bazie regionalnych i lokalnych ośrodków innowacji funkcjonujących w systemie instytucji otoczenia biznesu	PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia
Rozwój przedsiębiorstw społecznych, obejmujące m.in. fazę przygotowawczą (szkolenia i doradztwo) oraz fazę inkubacji (koszty założenia przedsiębiorstwa, mentoring) oraz fazę rozwoju (finansowanie miejsc pracy)	Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami otoczenia biznesu w zakresie stworzenia pilotażowych przedsiębiorstw (w tym spółdzielni socjalnych)	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw; Oś priorytetowa 11. Włączenie społeczne
Rozwój firm w branży energetyki odnawialnej (firmy produkujące urządzenia do wytwarzania energii z OZE, firmy budowlane zajmujące się instalacjami OZE, firmy produkujące energię z OZE, w tym w ramach mikroinstalacji i energetyki prosumenckiej)	Wspieranie potencjalnych przedsiębiorców w zakresie udzielania odpowiedniej informacji oraz pomoc w procesie inwestycyjnym	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 4. Energia przyjazna środowisku; (2) PO Infrastruktura i Środowisko: Oś Priorytetowa I. Zmniejszenie emisyjności gospodarki
Opracowanie kompleksowego programu rozwoju szkolnictwa zawodowego na terenie powiatu w oparciu o sieć szkół ponadgimnazjalnych mających siedzibę na terenie powiatu	Opracowanie programu w bliskiej współpracy z innymi organami prowadzącymi szkoły (gminy, MRiRW, Marszałek Województwa Lubelskiego itp.)	PO WER 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
Modernizacja i dostosowanie istniejącej infrastruktury szkolnictwa zawodowego do potrzeb praktycznego kształcenia umożliwiającego nabywanie przez absolwentów umiejętności zorientowanych na potrzeby rynku pracy	Współpraca samorządu powiatowego z podległymi jednostkami kształcenia w zakresie kształtowania odpowiedniej oferty edukacyjnej szkolnictwa zawodowego i dostosowania jej do potrzeb lokalnego rynku pracy	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna
Rozwój w ramach kształcenia ogólnego i zawodowego kluczowych kompetencji wśród uczniów (np. w zakresie informatyki, matematyki i nauk przyrodniczych) oraz tzw. kompetencji społecznych (kreatywność i logiczne myślenie, innowacyjność, praca zespołowa)	Bliska współpraca w zakresie podnoszenia jakości kształcenia z gminami oraz własnymi jednostkami organizacyjnymi zajmującymi się edukacją na poziomie podstawowym i ponadgimnazjalnym	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 12. Edukacja, umiejętności i kompetencje
Działania inicjujące i wspierające współpracę szkół i placówek kształcenia zawodowego z pracodawcami (wspólne przygotowywanie programów nauczania, organizacja zajęć, praktyk i staży zawodowych w przedsiębiorstwach itp.)	Współdziałanie z powiatowymi placówkami kształcenia zawodowego w zakresie angażowania pracodawców w procesy kształcenia zawodowego na terenie powiatu	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 12. Edukacja, umiejętności i kompetencje

Rozwój na poziomie powiatu spójnego systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla młodzieży szkolnej	Działania realizowane przez własne jednostki organizacyjne oraz we współpracy z jednostkami podległymi samorządom gminnym	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 12. Edukacja, umiejętności i kompetencje
---	---	---

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć:

- ⊕ Projekt „Ważne, aby zacząć!” mający na celu zwiększenie zatrudnienia osób bezrobotnych z terenu powiatu lubelskiego znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy (w tym osób starszych po 50 roku życia, kobiet, osób niepełnosprawnych, osób długotrwale bezrobotnych, niskow kwalifikowanych) oraz poprawę szans na zatrudnienie osób odchodzących z rolnictwa.
- ⊕ Projekt „Doctor Job – programem na Twoją przyszłość zawodową” - poradnictwo zawodowe i/lub pośrednictwo pracy, staże zawodowe, szkolenia zawodowe, subsydiowane zatrudnienie, przeznaczone dla jednej z poniższych grup bezrobotnych: osoby w wieku 50 lat i więcej, osoby długotrwale bezrobotne, kobiety, osoby niepełnosprawne, osoby o niskich kwalifikacjach.
- ⊕ Projekt „Inkluzyjny rynek pracy z energią odnawialną w tle” mający na celu zwiększenie dostępu do zatrudnienia osób przewidzianych do zwolnienia i/lub zagrożonych zwolnieniem z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy.
- ⊕ Projekt „Startuj z nami po sukces zawodowy II, Program Erasmus +”, polegający na zdobyciu wiedzy, umiejętności oraz doświadczenia zawodowego poprzez udział w zagranicznych praktykach w Niemczech, przez osoby młode w wieku 18-35 lat.
- ⊕ Projekt: „Start w przyszłość”, mający na celu zwiększenie możliwości zatrudnienia osób z kategorii NEET oraz w wieku 18-35 lat z terenu województwa lubelskiego, wzmocnienie kompetencji zawodowych i kluczowych osób z wykorzystaniem programów mobilności ponadnarodowej.
- ⊕ Projekt „Mobilność dla rozwoju” - celem głównym projektu jest integracja z rynkiem pracy 40 osób młodych, w wieku 18-35 lat, zagrożonych wykluczeniem społecznym, zamieszkujących na terenie województwa lubelskiego poprzez współpracę z instytucjami rynku pracy i partnerami zagranicznymi oraz organizację programów mobilności ponadnarodowych, ukierunkowanych na aktywizację zawodową i zdobycie praktycznych umiejętności.
- ⊕ Projekt „Partnerstwo dla młodych na rynku pracy”, którego celem jest zwiększenie zakresu i trafności oferty aktywizacji zawodowej skierowanej do osób młodych (w wieku 15-29 lat) z województwa lubelskiego, znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy poprzez utworzenie partnerstwa instytucji funkcjonujących lokalnie i regionalnie w obszarze rynku pracy oraz wypracowanie zestawu rekomendacji, które będą wykorzystane przez instytucje rynku pracy przy udzielaniu wsparcia osobom młodym.

1.4. Rozwój branży turystycznej w oparciu o zintegrowane produkty turystyczne

Kierunki działań operacyjnych	Rola i zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Zbudowanie wspólnej struktury instytucjonalnej do świadczenia określonych usług w ramach rozwijanego produktu turystycznego	Bliska współpraca powiatu z gminami i instytucjami zajmującymi się turystyką nad stworzeniem wspólnej struktury sieciowej współpracy podmiotów uczestniczących w obsłudze zintegrowanego pakietu usług	(1) PO Polska Wschodnia 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia; (2) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw
Opracowanie i wdrożenie kompleksowego programu szkolenia kadr turystycznych i monitorowania standardów jakości świadczonych usług	Opracowany program szkoleń powinien być częścią rozwoju sieciowej współpracy podmiotów w ramach wspólnego produktu turystycznego	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 10. Adaptacyjność przedsiębiorstw oraz pracowników do zmian
Renowacja i rewitalizacja na cele turystyczne obiektów dziedzictwa kulturowego wpisanych do rejestru zabytków	Współpraca z gminami i innymi podmiotami (np. kościołami) w zakresie przygotowania i realizacji wspólnych inwestycji	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego
Odnawianie lub poprawa stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym zabytkowych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego i rozwoju turystyki na obszarach wiejskich	Współpraca powiatu z gminami w zakresie przygotowania i realizacji inwestycji w obiektach, których właścicielem jest gmina	PROW 2014-2020: Działanie 6.8. Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich
Rozbudowa małej infrastruktury turystycznej służącej udostępnianiu na cele turystyczne obszarów cennych przyrodniczo (ścieżki ekologiczne, ekomuzea, ogrody botaniczne i zoologiczne itp.)	Bliska współpraca z lokalnymi samorządami i nadleśnictwem oraz instytucjami zajmującymi się ochroną środowiska (parki krajobrazowe, ośrodki edukacji ekologicznej itp.)	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego (2) PROW 2014-2020, wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER
Rozbudowa infrastruktury turystycznej służącej rozwojowi turystyki specjalistycznej i kwalifikowanej (konnej, kajakowej itp.)	Podejmowanie działań związanych z opracowaniem założeń oraz realizacją inwestycji a także współpraca z gminami i jednostkami im podległymi	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego (2) PROW 2014-2020, wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER
Prowadzenie skutecznych działań promocyjnych zachęcających turystów do korzystania z pakietu usług oferowanych w ramach wspólnego produktu turystycznego obejmującego cały powiat	Działania powinny być prowadzone przez lidera jak i poszczególnych członków skupionych w ramach sieci	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego
Wsparcie przedsiębiorczości, związanej z turystyką (budowa obiektów noclegowych i gastronomicznych, a także atrakcji turystycznych)	Efektywne informowanie i zachęcanie zainteresowanych podmiotów do korzystania z dostępnych instrumentów finansowania	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw; (2) PROW 2014-2020, Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER
Prowadzenie na szeroką skalę promocji turystycznej (foldery, mapy, publikacje, broszury, strona internetowa) oraz umieszczanie atrakcji i bazy turystycznej w popularnych portalach turystycznych	Opracowanie założeń oraz realizacja inwestycji	PROW 2014-2020, Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER
Utworzenie powiatowego punktu informacji turystycznej	Opracowanie założeń oraz realizacja inwestycji	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego

Indykacyjny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć:

- ➊ Promocja turystyki w tym wzbogacanie oferty weekendowych wycieczek
- ➋ Promocja tradycyjnych i lokalnych produktów
- ➌ Szlaki turystyczne na terenie Powiatu - promocja, rozwój bazy, łączenie w sieć

2.1. Rozwój infrastruktury sprzyjającej ochronie środowiska naturalnego

Kierunki działań operacyjnych	Rola i zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Rozbudowa systemów zaopatrzenia ludności w wodę i oczyszczania ścieków	Współpraca z samorządami gminnymi w zakresie realizowanych inwestycji wodno-ściekowych	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 6. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów; (2) PROW 2014-2020: Poddziałanie: Podstawowe usługi dla ludności
Rozwój kompleksowego systemu zagospodarowywania odpadów komunalnych i niebezpiecznych na terenie powiatu	Współpraca z samorządami gminnymi oraz podmiotami zajmującymi się zbiórką i utylizacją odpadów komunalnych i niebezpiecznych	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 6. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów
Rozbudowa infrastruktury prowadzącej do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych na terenie powiatu (wymiana źródeł ciepła na bardziej ekologiczne, instalacje energetyki odnawialnej, termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i spółdzielni mieszkaniowych)	Realizacja własnych zadań inwestycyjnych oraz współpraca z samorządami gminnymi	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 4. Energia przyjazna środowisku; (2) PO Infrastruktura i Środowisko 2014-2020: Oś Priorytetowa I. Zmniejszenie emisyjności gospodarki
Wspieranie wytwarzania energii pochodzącej z odnawialnych źródeł energii	Współpraca z inwestorami zainteresowanymi wytwarzaniem energii na sprzedaż	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 4. Energia Przyjazna Środowisku (2) PO Infrastruktura i Środowisko 2014-2020: Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki
Poprawa efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej	Realizacja w ramach zadań własnych przez jednostki organizacyjne	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 5: Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna; (2) PO Infrastruktura i Środowisko 2014-2020: Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć:

- ⊕ OZE w Powiecie Lubelskim
- ⊕ Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na potrzeby DPS w Matczynie

2.2. Poprawa dostępności do usług ochrony zdrowia i profilaktyki zdrowotnej

Kierunki działań operacyjnych	Rola i zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Opracowanie programu profilaktyki zdrowotnej dla mieszkańców powiatu, obejmującego m.in. ocenę potrzeb zdrowotnych oraz plan działań w zakresie profilaktyki, edukacji i promocji zdrowia	Opracowanie programu w bliskiej współpracy z publicznymi i niepublicznymi zakładami opieki zdrowotnej działającymi na terenie powiatu	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna, RPO WL 2014 – 2020: Oś Priorytetowa 11: Włączenie społeczne
Uczestnictwo powiatu w realizacji krajowych i regionalnych programów profilaktycznych dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu i powiatu (choroby nowotworowe, choroby układu krążenia)	Współdziałanie z publicznymi i niepublicznymi zakładami opieki zdrowotnej w zakresie objęcia programami jak największej liczby mieszkańców powiatu	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna
Dostosowanie infrastruktury ochrony zdrowia do zmieniających się trendów demograficznych (wzrost liczby osób starszych i niesamodzielnych)	Opracowanie planu współpracy z podmiotami ochrony zdrowia w celu poszerzenia oferty zdrowotnej w kierunku oddziałów geriatrycznych zakładów opiekuńczo-leczniczych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych oraz hospicjum	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna, RPO WL 2014 – 2020: Oś Priorytetowa 11: Włączenie społeczne
Poprawa stanu infrastruktury ochrony zdrowia, w tym zapewnienie dostępu do nowoczesnej aparatury medycznej	Lobbowanie, inicjowanie oraz współpraca z Samorządem Województwa oraz innymi podmiotami na rzecz upowszechnienia dostępu do usług medycznych oraz inwestycji	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 13: Infrastruktura społeczna

	ukierunkowanych na osoby starsze	
Realizacja działań ukierunkowanych na zdrowie, dotyczących aktywności fizycznej, odpowiednich diet oraz regularnych badań	Współdziałanie z jednostkami organizacyjnymi, publicznymi i niepublicznymi zakładami opieki zdrowotnej, organizacjami pozarządowymi	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 11: Włączenie społeczne (2) PO WER 2014 – 2020: Oś priorytetowa V. Wsparcie dla obszaru zdrowia
Remont i doposażenie istniejących placówek ochrony zdrowia	Aktywne informowanie i zachęcanie przedsiębiorstw do korzystania z różnych instrumentów finansowania	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw
Wdrożenie działań projakościowych i rozwiązań organizacyjnych w systemie ochrony zdrowia ułatwiających dostęp do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług zdrowotnych.	Opracowanie planu współpracy z podmiotami ochrony zdrowia w celu wdrożenia działań projakościowych	PO WER 2014-2020: Oś priorytetowa V. Wsparcie dla obszaru zdrowia
Rozwój kompetencji zawodowych i kwalifikacji kadr medycznych odpowiadających na potrzeby epidemiologiczno-demograficzne	Opracowanie planu współpracy z podmiotami ochrony zdrowia w celu podniesienia kwalifikacji kadry medycznej	PO WER 2014-2020: Oś priorytetowa V. Wsparcie dla obszaru zdrowia

Indykacyjny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć:

- ➊ Zdrowe Lubelskie - optymalizacja usług medycznych w Województwie Lubelskim poprzez utworzenie i zintegrowanie sieci szpitali powiatowych

2.3. Wzrost poziomu wykształcenia oraz jakości usług edukacyjnych w powiecie

Kierunki działań operacyjnych	Rola i zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Rozwój w ramach kształcenia ogólnego i zawodowego kluczowych kompetencji wśród uczniów (np. w zakresie informatyki, matematyki i nauk przyrodniczych) oraz tzw. kompetencji społecznych (kreatywność i logiczne myślenie, innowacyjność, praca zespołowa)	Bliska współpraca w zakresie podnoszenia jakości kształcenia z gminami oraz własnymi jednostkami organizacyjnymi zajmującymi się edukacją na poziomie podstawowym i ponadgimnazjalnym	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 12. Edukacja, umiejętności i kompetencje
Rozwijanie indywidualnych umiejętności uczniów, szczególnie uczniów uzdolnionych oraz uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i predyspozycjach sportowych (m.in. poprzez aktywne uczestnictwo w dostępnych programach pomocy stypendialnej)	Działania realizowane przez własne jednostki organizacyjne oraz we współpracy z jednostkami podległymi samorządowi gminnemu zajmującymi się szkolnictwem na poziomie podstawowym i gimnazjalnym	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 12. Edukacja, umiejętności i kompetencje
Rozwój na poziomie powiatu spójnego systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla młodzieży szkolnej	Działania realizowane przez własne jednostki organizacyjne oraz we współpracy z jednostkami podległymi samorządom gminnym	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 12. Edukacja, umiejętności i kompetencje
Rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do 3 lat (np. żłobki, kluby malucha, dzienni opiekunowie)	Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz osobami prywatnymi zainteresowanymi tworzeniem tego rodzaju usług	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 9: Rynek pracy
Działania związane z infrastrukturą przedszkolną i tworzenie nowych miejsc dla dzieci poprzez adaptację, rozbudowę i modernizację obiektów oraz zakup niezbędnego wyposażenia	Współpraca z samorządami gminnymi i jednostkami organizacyjnymi oraz innymi podmiotami	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 13: Infrastruktura społeczna RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 12: Edukacja, umiejętności i kompetencje
Działania związane z modernizacją obiektów dydaktycznych szkół i placówek oświatowych poprzez ich modernizację oraz zakup niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia	Współpraca z samorządami gminnymi i jednostkami organizacyjnymi oraz innymi podmiotami. Jak również realizacja zadań własnych.	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 13: Infrastruktura społeczna

Działania dotyczące polepszenia jakości edukacji ogólnej poprzez podnoszenie kompetencji bądź kwalifikacji nauczycieli wszystkich przedmiotów w zakresie korzystania z nowoczesnych metod, technologii i sprzętu oraz poprzez tworzenie warunków uczenia się, adekwatnych do potrzeb rynku pracy i zmian zachodzących w gospodarce (wyposażenie pracowni dla przedmiotów matematyczno – przyrodniczych oraz pracowni ICT)	Współpraca z samorządami gminnymi i jednostkami organizacyjnymi oraz innymi podmiotami. Jak również realizacja zadań własnych.	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 12: Edukacja, umiejętności i kompetencje
---	--	---

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć:

- ⊕ Kompleksowe wspomaganie szkół (szkolenia dla nauczycieli, uczniów, rodziców)
- ⊕ Wyrównywanie szans szkół z terenów wiejskich
- ⊕ Aktywizacja zawodowa w zakresie prowadzonych zawodów przez szkoły dla których organem prowadzącym jest Powiat Lubelski
- ⊕ Promocja szkół zawodowych dla których organem prowadzącym jest Powiat Lubelski
- ⊕ Szkolenia dla kadry pedagogicznej Powiatu Lubelskiego, kadry samorządowców zajmujących się oświatą, uczniów z niepełnosprawnościami

2.4. Wzrost dostępności do usług kultury, sportu oraz rekreacji

Kierunki działań operacyjnych	Rola i zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu informacji o kulturze oraz dostępie do jej dóbr i usług	System powinien być elementem składowym szerszego systemu informowania i promowania kultury w powiecie	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego
Remonty i przebudowa wybranych instytucji kultury wraz z zakupem trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej na terenie powiatu	Realizacja powiatowych projektów lub współpraca z innymi instytucjami kultury realizującymi swoje projekty na terenie powiatu	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego
Modernizacja oraz doposażenie obiektów pełniących funkcje kulturalne na obszarach wiejskich	Współpraca z gminami lub innymi instytucjami partnerskimi (np. OSP) w zakresie realizacji projektów inwestycyjnych	PROW 2014-2020: Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich
Konserwacja oraz zabezpieczenie przed zniszczeniem ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego	Realizacja własnych projektów lub współpraca z innymi instytucjami kultury realizującymi projekty na terenie powiatu	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego
Budowa lub przebudowa niezbędnej infrastruktury poprawiającej dostępność usług kultury dla osób niepełnosprawnych	Realizacja własnych projektów powiatowych oraz współpraca z innymi instytucjami kultury realizującymi swoje projekty na terenie powiatu	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego
Organizacja imprez i wydarzeń kulturalnych w pełni wykorzystujących lokalne dziedzictwo kulturowe, tradycję i infrastrukturę kultury	Realizacja własnych projektów oraz współpraca z innymi instytucjami kultury realizującymi swoje projekty na terenie powiatu	Roczne programy finansowania kultury realizowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Poprawa dostępu mieszkańców do infrastruktury sportu i rekreacji	Realizacja własnych zadań inwestycyjnych	PROW 2014-2020, wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć:

- ⊕ Organizacja imprez sportowych dla mieszkańców Powiatu Lubelskiego (turniejów sportowych, spływów kajakowych, rajdów rowerowych, biegów ulicznych)

2.5. Rozwój usług i inicjatyw na rzecz integracji społecznej

Kierunki działań operacyjnych	Rola i zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Realizacja kompleksowych programów na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową	Realizacja zadań własnych w ramach Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie oraz zadań wspólnych w ramach współpracy z gminami i organizacjami pozarządowymi	(1) RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 11. Włączenie społeczne; (2) PO WER 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
Rozwój instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych (w tym placówek wsparcia dziennego oraz środowiskowego)	Realizacja zadań własnych w ramach Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie oraz gminnych ośrodków pomocy społecznej, a także poprzez bliską współpracę z innymi instytucjami i placówkami podlegającymi samorządowi powiatowemu	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 11. Włączenie społeczne; Oś Priorytetowa 13. Infrastruktura społeczna
Realizacja działań na rzecz reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych	Współpraca partnerska z podmiotami o charakterze reintegracyjnym (zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej)	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 11. Włączenie społeczne
Wpieranie nowatorskich inicjatyw na rzecz e-integracji i budowania kapitału społecznego z wykorzystaniem technologii cyfrowych	Współpraca z organizacjami i instytucjami zajmującymi się integracją społeczną z wykorzystaniem narzędzi informacyjno-komunikacyjnych	Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2020: Oś Priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa
Działania związane z adaptacją pomieszczeń na rzecz rozwoju mieszkalnictwa wspomagane, chronionego i socjalnego	Współpraca z jednostkami samorządowymi	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 13: Infrastruktura społeczna
Działania na rzecz tworzenia i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej	Działania powinny być prowadzone we współpracy z instytucjami pomocy i integracji społecznej, instytucjami rynku pracy oraz organizacjami pozarządowymi i obejmować: wsparcie animacji lokalnej w celu tworzenia podmiotów ekonomii społecznej, inicjowanie tworzenia nowych podmiotów oraz wsparcie istniejących przedsiębiorstw społecznych	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 11: Włączenie społeczne
Wsparcie inicjatyw łączących lokalną społeczność w ramach Inicjatywy LEADER - projekty grantowe (np. aktywizacja świetlic wiejskich)	Współpraca z jednostkami samorządowymi i organizacjami pozarządowymi	PROW 2014-2020, wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER
Szkolenia i doradztwo dla kadr instytucji pomocy społecznej	Przygotowanie i realizacja działań wspierających kompetencje podmiotów oferujących usługi społeczne	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 11. Włączenie społeczne

Indykatorywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć:

- ➊ Projekty dotyczące aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub wykluczonych społecznie mieszkających na terenie Powiatu Lubelskiego

3.1. Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego

Kierunki działań operacyjnych	Rola i zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Poprawa systemu komunikacyjnego służb wchodzących w zakres powiatowego systemu zarządzania kryzysowego	Działaniami będzie m.in. rozwój systemu powiadamiania mieszkańców oraz budowa cyfrowego systemu dyspozytorskiego dla PSP, OSP, szpitala i policji	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 2. Cyfrowe lubelskie
Doposażenie ochotniczych straży pożarnych działających na terenie powiatu w specjalistyczny sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i katastrof	Zakup sprzętu dla wybranych OSP (funkcjonujących w systemie KSRRG i będących poza nim)	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 6. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów

3.2. Poprawa jakości rządzenia w powiecie oraz cyfryzacja administracji

Kierunki działań operacyjnych	Rola i zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Wypracowanie i wdrożenie docelowego modelu strategicznego zarządzania rozwojem powiatu, m.in. w oparciu o monitoring wdrażanych dokumentów o charakterze strategicznym (strategii, planów i programów)	Wdrażany model powinien m.in. zawierać zestaw narzędzi analitycznych do monitorowania rozwoju powiatu w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym	PO WER 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
Rozwój w powiecie systemu zarządzania satysfakcją klienta (opracowanie standardów oraz narzędzi do monitorowania)	Udział w realizacji programów krajowych, dzięki którym będzie możliwość stworzenia i wdrożenia optymalnego dla powiatu modelu	PO WER 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
Uruchomienie systemu monitorowania dostępności i efektywności (jakości) usług publicznych w powiecie	Uczestnictwo w realizacji programów krajowych, w ramach których będzie możliwość wypracowania najlepszych standardów i rozwiązań	PO WER 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
Opracowanie i wdrożenie efektywnego modelu zarządzania kompetencjami kadr, uwzględniającego bieżące monitorowanie luk kompetencyjnych i potrzeb szkoleniowych pracowników samorządu powiatowego	Wykorzystanie w pracach nad systemem dotychczasowych rozwiązań w zakresie podnoszenia kompetencji kadr	PO WER 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
Zwiększenie aktywności powiatu w zakresie realizacji projektów partnerskich w wymiarze krajowym i międzynarodowym pozwalających na pozyskiwanie nowej wiedzy i umiejętności, a także testowanie nowych rozwiązań	Realizacja ponadlokalnych projektów partnerskich powinna odbywać się zarówno z własnej inicjatywy powiatu (np. w zakresie rozwoju turystyki), jak również poprzez udział powiatu w projektach zarządzanych przez podmioty zewnętrzne	(I) PO WER 2014-2020: Oś Priorytetowa III. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa (II) Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020 (Program Region Morza Bałtyckiego; Program dla Europy Środkowej, Interreg Europa; Program Współpracy Transgranicznej Polska Białoruś Ukraina)
Wzmocnienie bazy wiedzy i potencjału kadrowego powiatu w zakresie realizacji projektów w formule partnerstwa publiczno-prywatnego oraz innowacyjnych rozwiązań w zakresie stosowania prawa zamówień publicznych	Udział pracowników powiatu w organizowanych szkoleniach, seminariach oraz platformach współpracy i wymiany wiedzy	PO WER 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
Wzmocnienie zdolności analitycznych służb powiatowych w zakresie informacji przestrzennej, m.in. poprzez dostęp do nowoczesnych narzędzi w zakresie analizy, przetwarzania, interpretacji i prezentacji danych przestrzennych	Udział powiatu w tworzeniu krajowej, regionalnej i powiatowej infrastruktury informacji przestrzennej, w ramach której będzie możliwy dostęp do aktualnych baz danych i aplikacji umożliwiających prace z danymi przestrzennymi	PO WER 2014-2020: Oś Priorytetowa II. Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
Organizowanie kampanii edukacyjno-informacyjnych na rzecz zwiększania znaczenia e-umiejętności oraz upowszechniania korzyści z wykorzystywania technologii cyfrowych przez społeczność lokalną powiatu	Działanie realizowane w ramach szerszej współpracy z administracją rządową i samorządową	PO Polska Cyfrowa 2014-2020: Oś Priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa
Rozwój elektronicznej administracji i usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną	Realizacja własnych projektów inwestycyjnych oraz we współpracy z samorządami gminnymi	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 2. Cyfrowe lubelskie
Tworzenie i rozwój cyfrowych zasobów powiatu m.in. w zakresie mienia i nieruchomości, geodezji i kartografii, kultury, edukacji, turystyki, ochrony zdrowia itp.	Realizacja projektu partnerskiego we współpracy z innymi samorządami i instytucjami w powiecie	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 2. Cyfrowe lubelskie
Wykorzystanie lokalnych centrów aktywności do działań w zakresie e-edukacji i podnoszenia kompetencji cyfrowych mieszkańców	Realizacja projektów parasolowych obejmujących kilka gmin z udziałem organizacji pozarządowych zajmujących się integracją społeczną i kształceniem ustawicznym z wykorzystaniem narzędzi informacyjno-komunikacyjnych	PO Polska Cyfrowa 2014-2020: Oś Priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć:

- ✿ E-geodezja – cyfrowy zasób geodezji województwa lubelskiego

- ⊕ Rozwój e-administracji jako elementu społeczności informacyjnej
- ⊕ Wdrażanie uprawnień zarządczych
- ⊕ Doskonalenie systemu zarządzania procesami
- ⊕ Podnoszenie jakości realizowanych usług publicznych
- ⊕ Podnoszenie kompetencji pracowników samorządowych

3.3. Marketing gospodarczy

Kierunki działań operacyjnych	Rola i zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Prowadzenie aktywnych działań marketingowych mających na celu kreowanie dobrego wizerunku powiatu jako atrakcyjnego miejsca dla inwestorów i turystów	Opracowanie strategii działań marketingowych i jej konsekwentne wdrażanie	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw
Promocja gospodarcza przygotowanych terenów inwestycyjnych w powiecie w kraju i za granicą	Przygotowanie zbiorczej oferty terenów inwestycyjnych poszczególnych gmin i ich promocja	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw
Rozwój i wdrożenie kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej obejmującej cały powiat (w tym punktu informacji turystycznej)	System powinien być mocno powiązany z podobnymi działaniami podejmowanymi na poziomie województwa i regionów Polski Wschodniej	RPO WL 2014-2020: Oś Priorytetowa 7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego
Promocja gospodarcza i turystyczna powiatu w ramach prowadzonej przez powiat współpracy ponadlokalnej (krajowej i międzynarodowej)	Realizacja projektów sieciowych z innymi jednostkami w kraju i za granicą	Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020 (Program Region Morza Bałtyckiego; Program dla Europy Środkowej, Interreg Europa; Program Współpracy Transgranicznej Polska Białoruś Ukraina)
Kompleksowa promocja gospodarcza obszaru oraz tworzenie przyjaznych warunków do inwestowania, organizacja misji gospodarczych	Przygotowanie atrakcyjnej oferty terenów inwestycyjnych i ich aktywna promocja. Realizacja projektów sieciowych z innymi jednostkami w kraju i za granicą. W przypadku projektów z Polski Wschodniej inicjowanie wśród przedsiębiorców działań	(1) RPO WL 2014-2020: Oś 3. Konkurencyjność przedsiębiorstw (2) PO Polska Wschodnia: Oś Priorytetowa I. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć:

- ⊕ Wykorzystanie potencjałów lokalnych i walorów turystycznych Powiatu Lubelskiego w rozwoju przedsiębiorczości
- ⊕ Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o lokalny potencjał i walory turystyczne powiatu
- ⊕ Promocja potencjału gospodarczego i oferty inwestycyjnej powiatu na rynku krajowym i zagranicznym

8 Ramy instytucjonalne i finansowe wdrażania strategii

8.1 System instytucjonalny wdrażania strategii

Główną instytucją odpowiedzialną za wdrożenie strategii jest Zarząd Powiatu Lubelskiego wraz z podległym mu Starostwem Powiatowym. Zarząd odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania strategii. W szczególności odpowiedzialny jest za przygotowanie i wdrożenie projektów wynikających z planu działań operacyjnych.

Instytucjami wspomagającymi Starostwo Powiatowe w procesie wdrażania strategii są:

- ⊕ Rada Powiatu;
- ⊕ Jednostki organizacyjne podległe samorządowi powiatu, w tym: Zarząd Dróg Powiatowych, Powiatowy Urząd Pracy, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie itp.;
- ⊕ Placówki szkolno-wychowawcze;
- ⊕ Instytucje kultury (muzea, domy kultury, biblioteki);
- ⊕ Ośrodki sportu i rekreacji;
- ⊕ Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej;
- ⊕ Komenda Powiatowa Policji;
- ⊕ Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna;
- ⊕ Powiatowy Inspektorat Weterynaryjny;
- ⊕ Inne.

Instytucjami partnerskimi, zarządzającymi określonymi instrumentami i programami, w ramach których będą finansowane niektóre działania wynikające ze strategii, będą:

- ⊕ Urząd Marszałkowski wraz z instytucjami zaangażowanymi w zarządzanie i wdrażanie Regionalnego Programu Operacyjnego 2014-2020 oraz wybranych działań w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020;
- ⊕ Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (jako instytucja zaangażowana we wdrażanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020);
- ⊕ Agencje rozwoju regionalnego oraz wspierania przedsiębiorczości (np. Lubelska Fundacja Rozwoju, Lubelska Agencja Wspierania Przedsiębiorczości itp.);
- ⊕ Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (jako instytucja pośrednicząca w wydatkowaniu środków w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020);
- ⊕ Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- ⊕ Inne.

Do ważnych podmiotów, które w istotny sposób będą przyczyniać się do realizacji celów strategii, należy również zaliczyć podmioty realizujące poszczególne projekty, jak i beneficjentów końcowych objętych wsparciem i działaniami projektowymi, w tym przede wszystkim:

- ⊕ gminy wchodzące w skład powiatu (szczególnie w zakresie realizacji projektów z zakresu infrastruktury drogowej i wodno-kanalizacyjnej);
- ⊕ przedsiębiorcy i ich organizacje zrzeszające;
- ⊕ instytucje otoczenia biznesu (w tym Izba Rolnicza, Ośrodek Doradztwa Rolniczego);
- ⊕ rolnicy i ich zrzeszenia (spółdzielnie i grupy producenckie);

- ⊕ organizacje pozarządowe, w tym Lokalne Grupy Działania „Kraina Wokół Lublina” oraz „Zielony Pierścień”;
- ⊕ osoby podnoszące swoje kwalifikacje zawodowe;
- ⊕ bezrobotni i osoby wykluczone.

Dzięki tak szerokiemu spektrum instytucji i podmiotów zaangażowanych bezpośrednio bądź pośrednio w realizację strategii, jej cele i działania będą możliwe do osiągnięcia w założonej perspektywie czasowej.

8.2 Główne źródła finansowania strategii

Głównymi źródłami finansowania strategii w okresie jej realizacji będą:

- ⊕ środki budżetu powiatu oraz gmin wchodzących w skład powiatu;
- ⊕ zewnętrzne środki publiczne, dostępne przede wszystkim w ramach programów operacyjnych perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020;
- ⊕ środki z sektora prywatnego, dostępne w ramach podejmowanych przez przedsiębiorstwa przedsięwzięć inwestycyjnych.

Znaczna część środków inwestycyjnych w powiecie lubelskim będzie pochodziła ze środków perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2014-2020. Podobnie jak w latach 2007-2013 głównym źródłem środków unijnych będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (RPO WL) na lata 2014-2020. Łączna alokacja środków unijnych na program wynosi 2 230 mln euro, z czego 1 603 mln euro będzie finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), zaś 627 mln euro będzie pochodziło z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

Tabela 27. Alokacja środków unijnych na osie priorytetowe RPO WL na lata 2014-2020

Nazwa osi priorytetowej	Nazwa funduszu finansującego	Wkład unijny w mln euro	Procent w całości alokacji
1.Badania i innowacje	EFRR	100,42	4,50
2.Cyfrowe lubelskie	EFRR	72,26	3,24
3.Konkurencyjność przedsiębiorstw	EFRR	291,64	13,07
4.Energia przyjazna środowisku	EFRR	150,87	6,76
5.Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	EFRR	258,94	11,61
6.Ochrona środowiska oraz efektywne wykorzystanie zasobów	EFRR	154,62	6,93
7.Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	EFRR	70,71	3,17
8.Mobilność regionalna i ekologiczny transport	EFRR	271,03	12,15
9.Rynek pracy	EFS	197,94	8,87
10.Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	EFS	55,94	2,51
11.Włączenie społeczne	EFS	180,51	8,09
12.Edukacja, umiejętności i kompetencje	EFS	123,74	5,55
13.Infrastruktura społeczna	EFRR	232,93	10,44
14.Pomoc techniczna	EFRR	69,42	3,11
Łącznie		2230,96	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie RPO WL (wersja z dnia 17 listopada 2015 r.)

Drugim kluczowym źródłem pozyskiwania środków unijnych na wdrażanie działań strategii będzie Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020, który jest finansowany z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Alokacja środków z EFRROW kształtuje się na poziomie 8, 598 mld euro, które w dużej mierze będą wydatkowane na działania inwestycyjne związane z modernizacją gospodarstw rolnych oraz rozwój przetwórstwa produktów rolnych, a także na rozbudowę infrastruktury na obszarach wiejskich oraz wspieranie przedsiębiorczości pozarolniczej.

Tabela 28. Alokacja środków unijnych na działania i poddziałania zaplanowane do wdrożenia w ramach PROW na lata 2014-2020

Lp.	Nazwa działania (art. EFRROW)	Nazwa poddziałania	Wkład unijny (w tys. euro)	Procent w całości alokacji
1.	Transfer wiedzy i działalność informacyjna (art. 14)	- Wsparcie dla działań w zakresie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności - Wsparcie dla projektów demonstracyjnych i działań informacyjnych	36 905	0,43
2.	Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw (art. 15)	- Wsparcie dla szkolenia doradców - Wsparcie korzystania z usług doradczych	47 723	0,56
3.	Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych (art. 16)	- Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości - Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym	21 000	0,24
4.	Inwestycje w środki trwałe (art. 17)	- Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych - Wsparcie inwestycji w przetwarzanie produktów rolnych, obrót nimi lub ich rozwój - Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa	2 120 178	24,66
5.	Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzenie odpowiednich środków zapobiegawczych (art. 18)	- Wsparcie inwestycji w odtwarzanie gruntów rolnych i przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof - Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczanie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof	264 046	3,07
6.	Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej (art. 19)	- Pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej na rzecz młodych rolników - Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich - Płatności na rzecz rolników kwalifikujących się do systemu dla małych gospodarstw, którzy trwale przekazali swoje gospodarstwo rolne innemu rolnikowi - Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz rozwoju małych gospodarstw - Wsparcie inwestycji w tworzenie i rozwój działalności pozarolniczej	1 406 133	16,35
7.	Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20)	- Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną	683 983	7,95

		- i w oszczędzanie energii - Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury - Wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej		
8.	Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów (art. 21-26)	- Wsparcie na rzecz kosztów zakładania i utrzymania w zakresie zalesiania i tworzenia terenów zalesionych	191 519	2,23
9.	Tworzenie grup i organizacji producentów (art. 27)	- Tworzenie grup i organizacji producentów w rolnictwie i leśnictwie	256 414	2,98
10.	Działania rolno-środowiskowo-klimatyczne (art.28)	- Płatności z tytułu zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych - Wsparcie dla ochrony oraz zrównoważonego użytkowania i rozwoju zasobów genetycznych w rolnictwie	753 399	8,76
11.	Rolnictwo ekologiczne (art. 29)	- Płatność na rzecz utrzymania ekologicznych praktyk i metod w rolnictwie - Płatność na rzecz konwersji na ekologiczne praktyki i metody w rolnictwie	445 374	5,18
12.	Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (art. 31)	- Rekompensata na obszarach górskich - Rekompensaty na rzecz innych obszarów charakteryzujących się szczególnymi ograniczeniami naturalnymi - Rekompensaty na rzecz innych obszarów charakteryzujących się szczególnymi ograniczeniami	1 378 188	16,03
13.	Współpraca (art. 35)	- Wsparcie tworzenia i działania grup operacyjnych EPI na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa	36 904	0,43
14.	Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER	- Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność - Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania - Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji - Wsparcie przygotowawcze	467 668	5,44
15.	Pomoc techniczna z inicjatywy państw członkowskich (art. 51-54)	- Wsparcie wdrażania programu - Rozwój Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich	132 527	1,54
16.	Wcześniejsza emerytura	działanie zawieszone	356 319	4,14
Łącznie			8 598 280	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie PROW 2014-2020 (wersja z dnia 12 grudnia 2014 r.)

Zważywszy na rolniczy charakter powiatu lubelskiego i jego zidentyfikowane potrzeby rozwojowe, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 będzie bardzo ważnym źródłem finansowania strategii i wdrożenia szeregu zaplanowanych działań, szczególnie tych odnoszących się do rozwoju infrastruktury na wsi, wsparcia sektora rolno-spożywczego w ramach rozwijanej biogospodarki oraz podnoszenia jakości usług na rzecz rolnictwa. Kluczowym wyzwaniem będzie jednak zwiększenie zdolności powiatu do pozyskiwania większych niż dotychczas środków z PROW na realizowane projekty i zadania, a także

zbudowanie sieci współpracy w zakresie modernizacji sektora rolnego i leśnego oraz rozwoju systemu usług na rzecz wspierania rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

Uzupełniającymi źródłami finansowania strategii będą inne programy operacyjne finansowane ze środków unijnych perspektywy 2014-2020, w tym:

- ⊕ *Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020*, w ramach którego będzie m.in. istniała możliwość finansowania rozwoju działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, a także współpracy sieciowej podmiotów oferujących wspólny produkt turystyczny;
- ⊕ *Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020*, w ramach którego będzie m.in. możliwe finansowanie ponadlokalnych przedsięwzięć w zakresie energetyki odnawialnej, termomodernizacji budynków użyteczności, rozbudowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej;
- ⊕ *Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2020*, w ramach którego zaplanowano finansowanie przedsięwzięć związanych z poprawą dostępu mieszkańców do szybkiego internetu, rozwojem administracji elektronicznej i e-usług, a także podnoszeniem umiejętności cyfrowych społeczeństwa;
- ⊕ *Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020*, w ramach którego będzie m.in. możliwość finansowania projektów podnoszących kompetencje pracowników administracji samorządowej oraz rozwijających systemy zarządzania strategicznego i finansowego w gminach i powiecie;
- ⊕ *Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020*, w tym Program Region Morza Bałtyckiego; Program dla Europy Środkowej, Interreg Europa; Program Współpracy Transgranicznej Polska Białoruś Ukraina;
- ⊕ *Szwajcarskie i Norweskie Instrumenty Finansowe*, umożliwiające finansowanie różnorodnych inicjatyw związanych ze sportem, kulturą, edukacją, zdrowiem oraz rozwojem społeczeństwa obywatelskiego.

Strategia będzie również finansowana ze środków krajowych. W szczególności dotyczy to takich programów i funduszy krajowych jak:

- ⊕ *„Program Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej na lata 2016-2019”*, w ramach którego będzie istniała możliwość uzyskania dotacji na modernizację dróg powiatowych i gminnych;
- ⊕ Roczne programy finansowania kultury, realizowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, z których będą dofinansowywane imprezy i wydarzenia kulturalne;
- ⊕ *Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej*, w ramach którego będzie możliwość finansowania w formie instrumentów zwrotnych przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska, efektywności energetycznej, energii odnawialnej itp.;
- ⊕ *Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej*, umożliwiający finansowanie różnorodnych przedsięwzięć w zakresie ekologii, ochrony przyrody oraz zarządzania gospodarką wodną i odpadową;
- ⊕ *Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych*, umożliwiający finansowanie m.in. projektów z zakresu integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

9 System monitorowania i oceny realizacji strategii

System monitorowania jest istotnym elementem w procesie wdrażania strategii. Dane monitoringowe służą do oceny skuteczności realizowanych działań i pozwalają na bardziej efektywne wydatkowanie środków publicznych. Proces monitorowania pozwala również na ocenę postępów we wdrażaniu strategii, a także ewentualnie zmobilizować władze i społeczność lokalną do większej aktywności na rzecz realizacji założeń strategii.

Monitoring polega na gromadzeniu, opracowywaniu i przekazywaniu informacji służących zarządzaniu rozwojem powiatu lubelskiego. Monitoring strategiczny jest źródłem informacji wykorzystywanych w procesie ewaluacji. Ewaluacja strategii obejmuje ocenę długoterminowych działań realizowanych w ramach założonych celów oraz jest narzędziem oceny decyzyjności władz powiatu w zakresie zaspokojenia potrzeb wspólnoty lokalnej oraz budowania pozycji konkurencyjnej.

Za proces monitorowania i raportowania będzie odpowiedzialny Wydział Inwestycji i Funduszy Pomocowych Starostwa Powiatowego w Lublinie, do którego zadań będą należeć przede wszystkim:

- ⊕ informowanie społeczności lokalnej o istnieniu strategii i obranych kierunkach rozwoju powiatu, a także o postępach i efektach wdrażania strategii,
- ⊕ ścisła współpraca z jednostkami odpowiedzialnymi za przygotowanie i realizację zadań inwestycyjnych,
- ⊕ wydawanie opinii o zgodności planowanej inwestycji/zadania z zapisami strategii (w przypadku gdy taka opinia jest wymagana),
- ⊕ bieżące monitorowanie wartości osiąganych wskaźników w ramach wdrażanej strategii,
- ⊕ dokonywanie koniecznych modyfikacji i zmian wynikających ze zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i sytuacji wewnętrznej powiatu.

Do głównych obszarów objętych monitoringiem i ewaluacją należą:

- ⊕ analiza zmian społecznych, gospodarczych i środowiskowych zachodzących w powiecie,
- ⊕ obserwacja zmian zachodzących w ramach poszczególnych obszarów strategicznych i przypisanych im celów operacyjnych, które zostały wyznaczone w strategii,
- ⊕ identyfikacja nowych uwarunkowań związanych z wyznaczonymi celami i formułowanie rekomendacji dotyczących zamierzeń w nich określonych,
- ⊕ formułowanie nowych prognoz i scenariuszy rozwoju powiatu lubelskiego.

Uzyskanie mierzalnych wyników postępu osiągnięcia wyznaczonych w strategii celów jest podstawowym zadaniem każdego monitoringu strategicznego. Dla prawidłowego wykonania tego zadania konieczne jest wyznaczenie szeregu wskaźników stanowiących podstawę oceny stopnia realizacji strategii. Wskaźniki zostały przypisane do poszczególnych obszarów strategicznych.

Zaproponowane poniżej wskaźniki realizacji strategii weryfikowane będą głównie w oparciu o dane statystyczne Banku Danych Lokalnych GUS, dane Starostwa Powiatowego w Lublinie oraz System informatyczny monitoringu i kontroli finansowej funduszy strukturalnych i funduszu spójności.

Wskaźnik	Jednostka	Źródło weryfikacji
OBSZAR STRATEGICZNY 1. ROZWINIĘTY RYNEK PRACY I SPRAWNIE FUNKCJONUJĄCA GOSPODARKA		
Długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg gminnych i powiatowych	km	Dane JST
Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych	ha	BDL GUS
Powierzchnia terenów scalonych	ha	Dane JST
Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON	szt.	BDL GUS
Liczba producentów żywności ekologicznej	szt.	http://www.eko.lodr.konskowola.pl/ekologia.php
Pracujący na 1000 mieszkańców	os.	BDL GUS
Liczba turystów korzystających z noclegów (w tym zagranicznych)	os.	BDL GUS
OBSZAR STRATEGICZNY 2. LEPSZY DOSTĘP DO INFRASTRUKTURY I USŁUG PUBLICZNYCH POPRAWIAJĄCYCH JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW		
Udział ludności korzystającej z infrastruktury wodociągowej	%	BDL GUS
Udział ludności korzystającej z infrastruktury kanalizacyjnej	%	BDL GUS
Liczba budynków użyteczności publicznej poddanych pracom termomodernizacyjnym	szt.	Dane JST
Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	BDL GUS
Zdawalność testu maturalnego	%	BDL GUS
Liczba osób uczestniczących w imprezach kulturalnych na terenie powiatu	os	Dane JST
Liczba ćwiczących w klubach sportowych na 1000 mieszkańców	os	BDL GUS
Odsetek osób objętych środowiskowymi formami pomocy społecznej	%	BDL GUS
OBSZAR STRATEGICZNY 3. SPRAWNA I PRZYJAZNA DLA LUDZI I BIZNESU ADMINISTRACJA		
Liczba e-usług udostępnionych dla mieszkańców powiatu	szt.	Dane JST
Wielkość środków unijnych pozyskanych przez powiat na własne projekty rozwojowe na 1 mieszkańca w perspektywie finansowej UE 2014-2020	tys. zł/ mieszkańca	System informatyczny monitoringu i kontroli finansowej funduszy strukturalnych i funduszu spójności
Udział wydatków inwestycyjnych w ogóle wydatków z budżetu JST	%	BDL GUS
Dochody powiatu na 1 mieszkańca	zł	BDL GUS
Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną	os.	BDL GUS
Realizacja projektów inwestycyjnych ze środków unijnych w latach 2014-2020	szt.	System informatyczny monitoringu i kontroli finansowej funduszy strukturalnych i funduszu spójności

10 Informacja nt. przeprowadzonego procesu konsultacji społecznych

Partycypacja społeczna to proces, który obejmuje monitoring potrzeb mieszkańców, konsultowanie decyzji i otwartość na inicjatywy obywateli, ich wiedzę i doświadczenie. Zadaniem konsultacji społecznych jest ułatwienie podejmowania trafnych decyzji oraz uniknięcie lokalnych konfliktów czy protestów. W niniejszym rozdziale opisano proces konsultacji społecznych oraz ich przebieg podczas budowania „Strategii Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do roku 2030)”.

Konsultacje społeczne strategii rozpoczęło spotkanie 24 listopada 2015 roku w budynku Starostwa Powiatowego w Lublinie. Na spotkaniu omówiona została ewaluacja poprzedniej strategii oraz część diagnostyczna, charakteryzująca potencjał rozwojowy powiatu, a także Spotkanie było skierowane do wszystkich mieszkańców, przedstawicieli samorządu lokalnego, przedsiębiorców, członków organizacji pozarządowych, itp. Ponadto projekt „Strategii Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do roku 2030)” został zamieszczony na stronie internetowej powiatu, dzięki czemu każdy mieszkaniec i inne zainteresowane osoby mogły wnieść swoje uwagi.

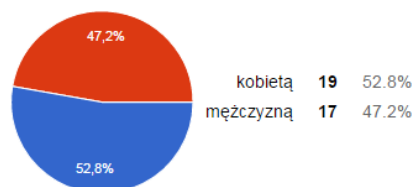
Poznanie opinii społeczeństwa na temat kierunków rozwoju powiatu lubelskiego było możliwe dzięki ankiecie, która była udostępniona w wersji on-line na stronie internetowej powiatu. Ankieta pozwoliła określić rzeczywiste potrzeby społeczno-gospodarcze powiatu oraz ocenić powiat z punktu widzenia mieszkańców. Wyniki ankiety przyczyniły się również do określenia wizji i celów rozwojowych. Formularz ankiety wypełniło 36 osób.

We wstępnej części ankiety znajdowała się metryczka, charakteryzująca osoby, które ją wypełniły. 34 osoby ankietowane były mieszkańcami powiatu lubelskiego, tylko 2 osoby nie mieszkaly na terenie powiatu. Struktura płci respondentów była wyrównana, ankietę wypełniło 17 mężczyzn i 19 kobiet. Pod względem aktywności zawodowej 66,7% ankietowanych stanowiły osoby pracujące w sektorze publicznym, 19,4% - osoby pracujące w sektorze prywatnym, po 2,8% stanowili bezrobotni, osoby uczące się, właściciele firmy i rolnicy. Szczegółowa struktura zatrudnienia osób ankietowanych znajduje się na wykresie poniżej.

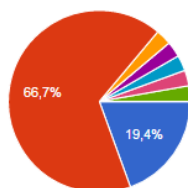
Jestem mieszkańcem powiatu lubelskiego:

Jestem:

Jestem:

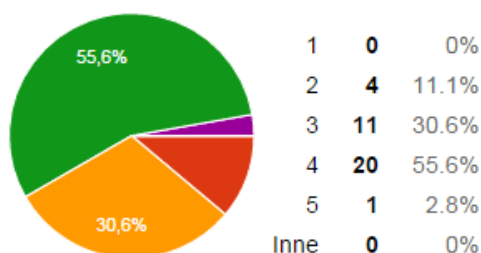

osobą pracującą w sektorze prywatnym	7	19,4%
osobą pracującą w sektorze publicznym	24	66,7%
bezrobotnym	1	2,8%
emerytem/rencistą	0	0%
osobą uczącą się	1	2,8%
właścicielem firmy	1	2,8%
rolnikiem	1	2,8%
Inne	1	2,8%

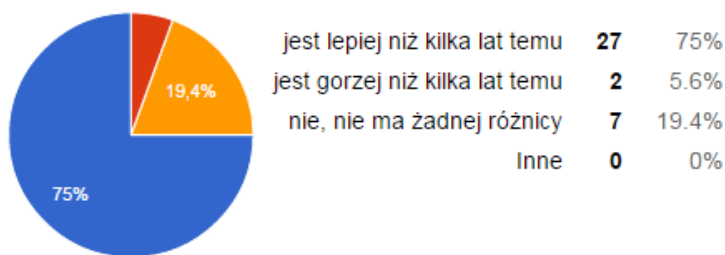
Pierwsze dwa pytania dotyczyły oceny jakości życia w powiecie lubelskim. W pięciostopniowej skali (1- oznacza jestem bardzo niezadowolony, 5- jestem bardzo zadowolony) aż 55,6% ankietowanych przyznało ocenę 4, natomiast 30,6% - ocenę 3. Nikt nie zaznaczył odpowiedzi 1. Natomiast w pytaniu dotyczącym zadowolenia z życia w powiecie w ostatnich 5 latach aż 75% respondentów uznało, że jest lepiej niż kilka lat temu, 19,4% nie dostrzega żadnej różnicy, a zaledwie 5,6% uważa, że jest gorzej niż kilka lat temu.

W skali od 1 do 5 proszę ocenić swoje ogólne zadowolenie z życia w powiecie lubelskim:

1 – jestem bardzo niezadowolony/a, 5 – jestem bardzo zadowolony/a

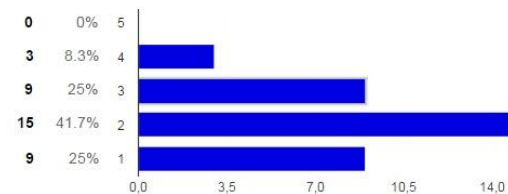
Czy Pana/i zadowolenie z życia w powiecie lubelskim zmieniło się w ostatnich 5 latach

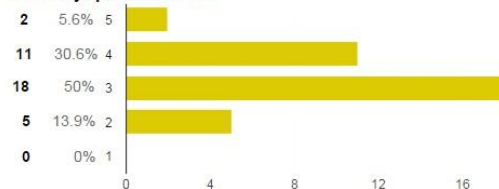
Kolejne pytanie w ankiecie dotyczyło oceny jakości i dostępności poszczególnych usług i infrastruktury na terenie powiatu lubelskiego. Każdy z 16 elementów został oceniony w skali od 1 do 5, przy czym 1 oznaczało bardzo niską jakość, zaś 5 – bardzo wysoką. Najlepiej mieszkańcy ocenili stan środowiska naturalnego (13,9% osób przyznało ocenę 5, a 41,7% ocenę 4), na kolejnych miejscach znalazły się: ponadgimnazjalne szkolnictwo zawodowe oraz dostęp do kultury i rozrywki (11,1% osób przyznało ocenę 5, a 33,3% ocenę 4). Najslabiej mieszkańcy powiatu lubelskiego ocenili lokalny rynek pracy (25% - ocena 1 i 41,7% ocena 2). Szczegółowe odpowiedzi na pytanie dotyczące jakości poszczególnych usług i infrastruktury zostały przedstawione na wykresach poniżej.

Jak ocenia Pan/Pani jakość poszczególnych usług i infrastruktury na terenie powiatu lubelskiego (5 oznacza bardzo wysoko, 1 – bardzo nisko)

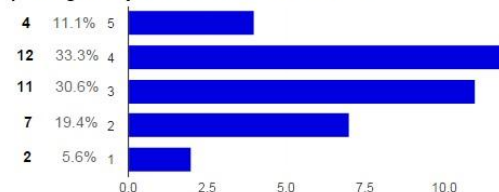
lokalny rynek pracy

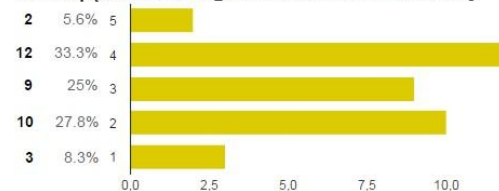
edukacja przedszkolna

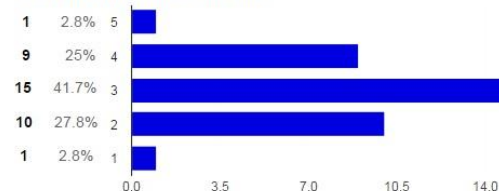
ponadgimnazjalne szkolnictwo zawodowe

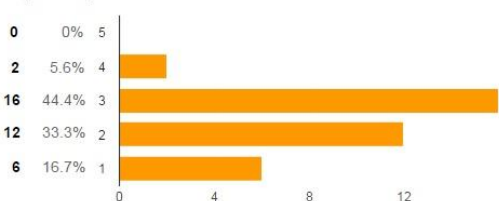
oferta spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży

stan infrastruktury wod.-kan.

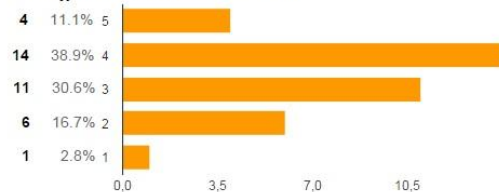
opieka społeczna

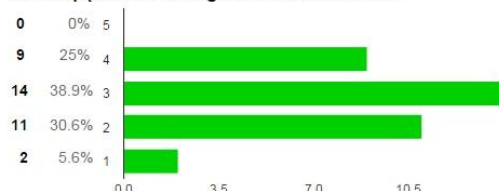
szkolnictwo podstawowe

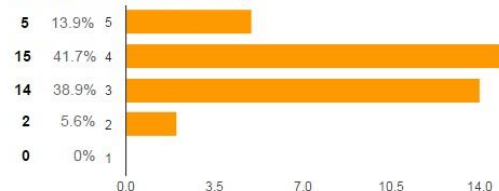
dostępność do kultury i rozrywki

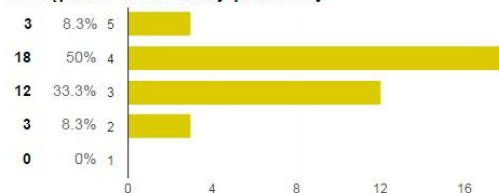
oferta spędzania wolnego czasu dla seniorów

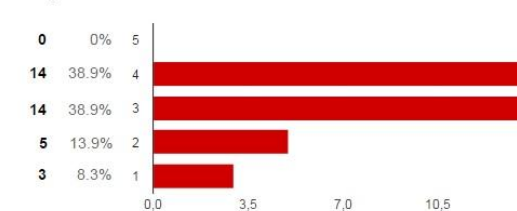
stan środowiska naturalnego

dostępność administracji publicznej

bezpieczeństwo mieszkańców

szkolnictwo gimnazjalne

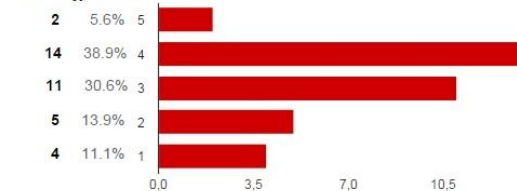
dostępność do sportu i rekreacji

stan dróg lokalnych

dostęp do Internetu

Kolejne pytanie ankiety odnosiło się do najważniejszych zasobów powiatu lubelskiego. W tym i w kolejnych pytaniach można było zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi, a więc suma odpowiedzi jest wyższa niż liczba osób wypełniających ankietę. Najczęściej ankietowani zaznaczali czyste środowisko naturalne (69,4% odpowiedzi). Ponadto mieszkańcy wskazali dużo młodych i dobrze wykształconych mieszkańców (44,4%), zasoby ludzkie (społeczności i jej aktywność, liderzy lokalni, autorytety) (30,6%) oraz baza surowcowa do rozwoju przemysłu rolno-spożywczego (30,6%). Najmniej osób zaznaczyło aktywność gospodarczą (2,8%).

Najważniejsze zasoby powiatu lubelskiego to:

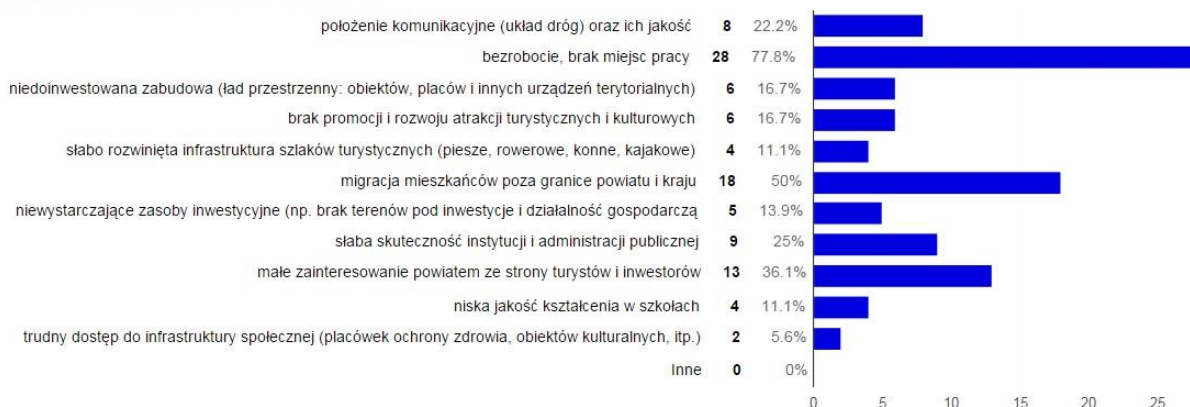
W następnym pytaniu mieszkańcy wskazali najważniejsze szanse dla powiatu lubelskiego. Według nich największą szansą jest położenie geograficzne (bliskość Lublina) oraz zasoby ludzkie (po 52,8% odpowiedzi), a także atrakcje turystyczne (36,1% odpowiedzi).

Szansą dla rozwoju powiatu lubelskiego jest:

W kolejnym pytaniu ankietowani wskazali największe bariery w rozwoju powiatu. Większość respondentów za największą barierę uważa wysokie bezrobocie i brak miejsc pracy (77,8% odpowiedzi). Wśród barier wskazywana była również migracja mieszkańców poza granice powiatu i kraju (50%) oraz małe zainteresowanie powiatem ze strony turystów i inwestorów (36,1%).

Barierą w rozwoju powiatu lubelskiego jest:

Następne pytanie odnosiło się do największych potencjałów powiatu lubelskiego, do których ankietowani zaliczyli przedsiębiorczych i aktywnych mieszkańców (52,8% odpowiedzi), a także poczucie tożsamości miejsca i dumy z miejsca zamieszkania (36,1%) oraz unikatowe zasoby historyczne i kulturowe, szlaki turystyczne oraz aktywnych i skutecznych samorządowców (po 25% odpowiedzi).

Co Pana/Pani zdaniem jest najważniejszym potencjałem powiatu lubelskiego:

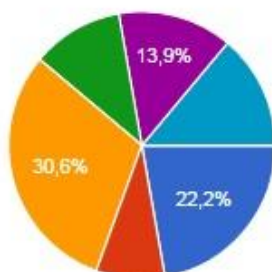
W przedostatnim pytaniu ankietowani wypowiedzieli się na temat dalszych kierunków rozwoju powiatu. Najwięcej z nich wskazało przedsiębiorczość i usługi pozarolnicze jako główny kierunek rozwoju powiatu (47,2% odpowiedzi), niewiele mniej wskazań otrzymał rozwój przedsiębiorczości związanej z przetwórstwem (44,4%) oraz turystyka (36,1%).

Pana/Pani zdaniem najważniejsze kierunki rozwoju powiatu lubelskiego to:

Ostatnie pytanie dotyczyło grup społecznych wymagających największego wsparcia ze strony władz powiatu. Według 30,6% ankietowanych mieszkańców są to absolwenci studiów, a także osoby młode, poniżej 26. roku życia (22,2% wskazań).

Grupą społeczną wymagającą największego wsparcia ze strony władz powiatu są

osoby poniżej 26. roku życia	8	22.2%
absolwenci szkół ponadgimnazjalnych	3	8.3%
absolwenci studiów (licencjackie i magisterskie)	11	30.6%
kobiety	4	11.1%
osoby powyżej 50. roku życia	5	13.9%
osoby niepełnosprawne	5	13.9%
Inne	0	0%

11 Spis tabel, wykresów, map i rycin

Spis tabel:

- Tabela 1. Powiązania pomiędzy priorytetowymi obszarami rozwoju Strategii Rozwoju Powiatu Lubelskiego na lata 2016-2022 (z perspektywą do 2030 r.) i Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020
- Tabela 2. Projekty w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym na lata 2008-2010 i stopień ich zrealizowania
- Tabela 3. Liczba gmin i sołectw powiatu lubelskiego oraz ich powierzchnia
- Tabela 4. Lesistość gmin i powiatu
- Tabela 5. Obiekty na terenie powiatu lubelskiego wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Lubelskiego (stan na koniec grudnia 2014 r.)
- Tabela 6. Zabytki archeologiczne powiatu lubelskiego (stan na koniec grudnia 2014 r.)
- Tabela 7. Wykaz dróg powiatowych powiatu lubelskiego (stan na 01.01.2015 r.)
- Tabela 8. Wskaźniki dotyczące dróg w odniesieniu do województwa lubelskiego i Polski
- Tabela 9. Przyrost naturalny w powiecie lubelskim w latach 2007-2014
- Tabela 10. Wskaźniki dotyczące urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego w powiecie lubelskim
- Tabela 11. Saldo migracji w powiecie lubelskim
- Tabela 12. Struktura ludności powiatu lubelskiego, województwa lubelskiego i Polski wg grup ekonomicznych w 2014 roku.
- Tabela 13. Placówki oświatowe prowadzone przez Powiat Lubelski
- Tabela 14. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne prowadzone przez powiat lubelski
- Tabela 15. Instytucje szkoleniowe na terenie powiatu lubelskiego
- Tabela 16. Imprezy kulturalne o charakterze ponadlokalnym w powiecie lubelskim
- Tabela 17. Sieć wodociągowa - stan na koniec 2014 roku
- Tabela 18. Sieć kanalizacyjna - stan na 2014 rok
- Tabela 19. Sieć gazownicza - stan na 2014 rok
- Tabela 20. Miejsca gromadzenia odpadów w poszczególnych gminach
- Tabela 21. Szlaki turystyczne w powiecie lubelskim
- Tabela 22. Atrakcje turystyczne w powiecie lubelskim
- Tabela 23. Struktura podmiotów gospodarczych w powiecie lubelskim wg rodzaju ich działalności.
- Tabela 24. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON - wskaźniki
- Tabela 25. Najwięksi pracodawcy w powiecie lubelskim
- Tabela 26. Publikacje promocyjne Starostwa Powiatowego w Lublinie
- Tabela 27. Alokacja środków unijnych na osie priorytetowe RPO WL na lata 2014-2020
- Tabela 28. Alokacja środków unijnych na działania i poddziałania zaplanowane do wdrożenia w ramach PROW na lata 2014-2020

Spis wykresów:

- Wykres 1. Liczba ludności w powiecie lubelskim w latach 2007-2014
- Wykres 2. Prognoza liczby ludności powiatu lubelskiego
- Wykres 3. Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym
- Wykres 4. Poziom wykształcenia mieszkańców powiatu lubelskiego
- Wykres 5. Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym
- Wykres 6. Liczba uczniów w liceach ogólnokształcących, technikach i zasadniczych szkołach zawodowych w powiecie lubelskim
- Wykres 7. Struktura osób pracujących i pozostających bez pracy w powiecie lubelskim w 2014 r.

Wykres 8. Porównanie stopy bezrobocia w powiecie lubelskim w stosunku do województwa lubelskiego i Polski

Wykres 9. Wskaźniki dotyczące bibliotek w powiecie lubelskim w poszczególnych gminach

Wykres 10. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w powiecie lubelskim

Wykres 11. Podział przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie powiatu lubelskiego, sklasyfikowanych ze względu na wielkość

Wykres 12. Struktura użytkowania gruntów w powiecie lubelskim

Wykres 13. Struktura wielkościowa gospodarstw w powiecie lubelskim

Wykres 14. Dochody budżetów JST w powiecie lubelskim

Wykres 15. Dochody budżetów JST w powiecie lubelskim w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Wykres 16. Udział wydatków inwestycyjnych w budżetach JST powiatu lubelskiego

Wykres 17. Wielkość środków unijnych pozyskanych na realizację projektów na terenie powiatu lubelskiego

Spis map:

Mapa 1. Położenie powiatu lubelskiego

Mapa 2. Obszary prawnie chronione na terenie powiatu lubelskiego

Mapa 3. Układ komunikacyjny powiatu lubelskiego

Mapa 4. Gęstość zaludnienia w poszczególnych gminach powiatu lubelskiego

Mapa 5. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego

Mapa 6. Sieć szerokopasmowego internetu w powiecie lubelskim

Spis rycin:

Rycina 1. Położenie powiatu lubelskiego w obszarach strategicznej interwencji